

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

65

Comenius Collection

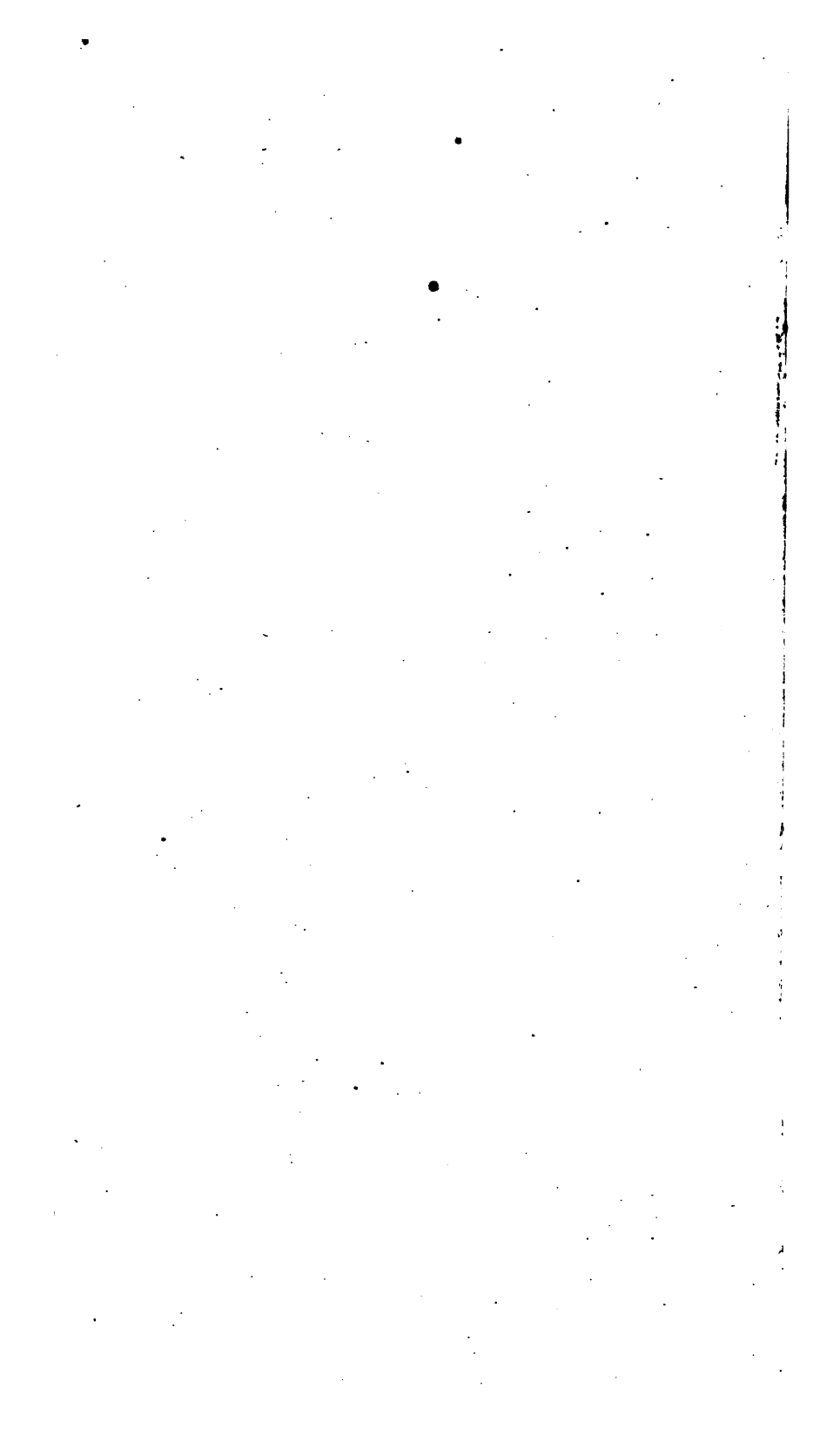
PE5534. H8. C4

302829062W

G. 265

KIK 4094/73

CESTA

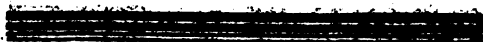
Slováka ku Bratrům Slawenským

na Morawě a w Čechách

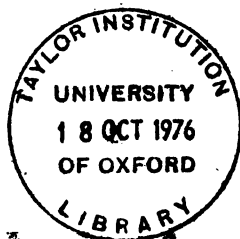
Miloslawa Josefa Hurbana

1 8 3 9

W Pestli, 1841.

Tiskem Trattner - Károlyiho.

P ř á t e l ů m

a

Spoluwerstewnjům swým

we znak braterské lásky a důvěry

připisuge a obětuge

Spisowatel.

Drazj Přátelé

a

Spoluwerstewnjci mogli!

Že tento Cestopis můg tiskem na swětlo propauštjm, nebudu se osprawedliwowati: osprawedliwugetž se Wy, geg už ode dáwna na mně wymáhawšj. Že pak mnohem pozděgi vycházj, než byste byli, a než bych byl i sám přál, nenj wina má, an sem takowý hned w řjgnu a listopadu léta 1839 byl k tisku přihotowil. Ale, nepátregme po wině: Cestopis můg gest gíž s božj pomocj na swětle!

Nediwtež se ale Drazj Přátelé a Spoluwerstewnjci mogli, že geg Wám připisugi! Wy mně neylépe porozumjte, nebo ste buď rostli se mnau, buď ducha mého pěstowali, buď we stegném duchu se mnau se wywinowali. Mého gsauce tedy ducha, chybugjcy myšlénky doplňte, chybně napravjte, a gako z přednostj — pakli které gsau, tak i z chyb a prohřešků potravu duchownj pro sebe vytěžjte.

Gá, gako Slowan k národu swému weřegně se znagjčj, nemohl sem mluwiti obogetně; nebo by to byla anebo bezráznost, anebo bogácnost. Oboge nás nedostogno! Ale diwadlo, kde gá mluwj, a mluwj tak, gako by každý z Wás na mém mjstě gsa postawen byl mluwil, gest plně diwáků roz-
gitřených. W tom diwadle ste i Wy: čiňte tedy co Wašeho gest.

Neprátelské pjskánj mne z prken neoddálj. Tleskánj m přátelským nezpyšnj a poznamyslujm. Tjm však geště ani gednjm wěc naše nic nezjskala. Saud upřjmný i mně wjce i wěci našj prospěge!

A tak Přátelé Drazj přjgměte tuto prácičku co důkaz mogj k Wám důwěry! gě ostatně podá-
wage Wám prawici Slowenskau, slibugi neodwra-
titelně kráčeti k cjlj wytknutému či hauřj a přjwa-
lem, či wýslunj a tichau hladinau žiwota!

Na Brezowě dne 5. března 1841.

Spisowatel.

Od Athosa k Trigle, k Pomořanům,
 Ode Pajho k poli Kosovu,
 Ode Čarigradu k Petrovu,
 Od Ladogy dole k Astrachanům;

Od Kozáků ku Dobrowničanům,
 Od Blatona k Baltu, Qzowu.
 Ode Prahy k Moskwě, Kyowu,
 Od Kamčatky až tam ku Japanům;

Ural, Tatra, Wolga, řeka Sawská,
 A všech hor i kragin okolek,
 Kde se koli mlpwa slyšj Sláwská;

Zaplesejte, bratři, i wy i gá,
 Ljbejme se při tom wespolek,
 To hle vlast ga naše: Wselslawia!

Sláwsky Decra.

I.

Odchod — společnost cestujících — Wjdenčan. — paruj wáz
 — Stěp. chrám — Wjdek — Ewpatla.

Bylo to dne 2-ho Čerwence léta 1839, co gá
 s několika mými přátely ulicemi brětislawskými do
 hostince ku Zlatému Slunku lehkým krokem se
 ubjral. Wšecko bylo geště w tuhém spánku pobřj-
 ženo. Gitro bylo pošmaurně. We wněternostech

našich se usedała teskliwá (gakovási zádumčiwost) nebo sme spolu šli, abychom se w krátce rozlaučili. Byl právě konec roku školského; a my sme giž téměř samotni byli w Břetislawě. Welkáť gest to sjla, která wáže mladjky pospolu; w zanjcenj wraucjch myšlének, zapomínají oni na odpornosti, ganž se gim w cestu hromadj a kopcují. A proto tjm bolestnějšj gest gegich rozlaučenj; i naše srdce byla přeplněná bolestmi. S mnoha wraucjmi přátely sme se byli we dnech poslednjch rozešli; nynj i nám nastávala hodina rozahadų. Proto teskliwost zaujala mysl a srdce moge i přátel mých. Došli sme k hostinci ku Zlatému Slunkų. Mezi rozličnými zawazadly, ranci, baljky a t. d. spatřil sem i gá swůg raneček, který sem byl předešlého dne, naplněný věcmi k cestowánj potřebnými na mjsto toto doprovodil. Dostawnj wozy (Stellwägen) stáli; cestowatelů množství se hrnuló, z nichž každý mjsto své zaujímal; w malé chwjli byl dlouhý řad dostawnjků přeplněn cestugjcmi obogjho pohlawj. Giž tleskali přednj wozkové (Fiakrowé) biči swými, giž se hýbatí počínal i vůz, na němž gá se uležel.

„S Bohem putuj! pozdraw západnj Slowany, přeš nám“ tato byla slova přátel mých, za hrmjcmj našim wozem letjcmj. Několik poklon klobaukem učiniw, zmizel sem očjm horliwých mladých Slowáků na delší čas. Wůz náš utjkal dlažbami ze sna probuzugjcmj se Břetislawy. Ale mne tak morcně cosi přitahowalo k milcnému tamuto městu, že sem wraucně bolestiti započal, bylit to hlubocj, ze všech wzpomjnek plynaucj citowé. Wjžjt mne k Břetislawě (Præsporkų) ta neyawatějšj wzpomjnanj. Nebo w nj se rozežala swjce, rozplápolala pochoděň žiwota mého. Tu sem spatřil hwězdy, které mne na haurliwém moři žitj mého powedau; tu sem pocjtíl w zápalu a zanjcenj let

mladistvých blaženost, která mi bude oslazovati
horkau čjší, čekagje — tuším — na mne a všechny,
genž bráníme swatých dědictw národnjch.

Zmizela již očjm mým Břetislawa, pahorko-
wé se ztráceli pomalu, za tjm, co gá téměř ani
newěděl, že negsem samotn we woze. Přetrhlát
mne však záhy z mého zaduměnj zhovorčiwost ge-
dného spolucestowatele našeho. Byl z Wjdně a
patřil k oněm weselým bratřjm, gegichž žerty
neustále proletugj, ale ne wždy se wkusem a
wzdělanau chutj sauhlasj. On hleděl swau wy-
řečnostj zabawiti nás. Ku společnosti našj cesto-
watelské patřily dvě slečinky, jedna panj, ko-
nečně geden mlčenjm wynikagje, na všecko či
bjlé, či černé hlawau přiswědčugje Němec.

Wjdenčan onen hawil nás wyprawowánjm
swých dobrodružstw; ze všeho byla patrna geho
zkušnost. O smělosti své a neohroženosti mnoho
přjkladů dowedl; o prawděpodobnosti pak gegich
nás skutkem ugistil.

Když sme totiž dogeli na hranice rakauské,
w Nowě Wai naskytla se mu přjležitost dokázati
skutkem toho, co we swých zásadách nosil. Au-
řadowé strážjci hranice gsau we plněnj swých
powinnostj někdy až hrubianštj. Za to ale když,
gak se řjká, na swého trefj — obsáhnuu začastě
nepřjgemné frčky. I od našeho dobrodruha se
doslyšeli něco takowho, co by od nezkušeného
cestowatele nebyli slyšeli. Stalo se totiž, že gehu
wyswědčugje ceduli omylem do Břeclawy
(Lundenburg) byli zastali, proto gemu posečkati
weleli. Cedule ta měla gemu, co měšťanowi wj-
deňskému na mjsto passu slaužiti, proto nechtěl-li
mjtí omrzlosti na strážj wjdeňské, na takowau,
až zpět přigde, čekati musil. A však tu okázal,
seč geho gazyk gest. Auřednjci stáli pospolu;
množstw cestowatelů sestaupiwšjch ze swých wozů

čialo veľký počet divákov: a ten, na němž nyní bylo mluvíti, mluvil. Reč jeho byla zprovázena výrazy i nevkusnými i směšnými, vždy ale neytrpělivými. Nadával, hřešil, zlobil se, vyhrožoval bez přestání a bez ustání. Auřadové winnj musili polknouti. Wjdaňčan pak uražený sedl na vůz — neobávaje se ničeho — gel s námi dále ku Wjdni.

Čelo jeho bylo triumfující. Na cestě sme dlouho mluvili o tom, kterak má člověk ubjragjce se světem potražitý, smělý, přjsný, ale práv swých znagjce býti. „Nikde cizjho nepožádati, ale vždy a všude své hágit!“ toto byla zásada našeho spolucestowatele.

„Owšem, owšem“ přisvědčoval sem gá k tomu, dodávaje w mysli své, od osobliwosti ku všeobecnosti powýšené: Kdybychom my Slowáci neopauštěli od řeči své slowenské, nebylibychom potupeni a opuštěni: nebo národ, který sám sebe neopauštj, nebywá opuštěn! —

Nebe se zatahowalo a mraky černo-smutné hustnuli nade námi; posléze pak se celé nebe rozplakalo. A srdce mé plakalo upěnlivě; nebo gákwáci tuženj, že i tam, kam se ubjram národ můg kwjli, mysl mau zaneprázdněwalo. Po nedlouhé chwili spatřili sme již parnj vůz, kterak stojj hotowý ku přigetj nás. Sednuwše každý do své komůrky, taužehně sme čekali, zvláště gá, genuž toto čerstwau nowinkau bylo, na kwapný odlet obrowského, dlouhorostlého welikána. Společnost naše arci byla potrhána; nebo panj a slečinky, ač autlé — předce do otewřených wozů, na dést a wjtr giti musily. Co dělat? člověk z nauce všelico rád učinj. Gá sem gim zpomoci nemohl.

A však tu sem gá již nikoho wjce nepotřebowal k rozweselenj: nebo mysl má, obrazy,

myšlenky, widy nowe sobě tworjce mne spanile zabawowała. Parnj wóz se hýbati pojdna; na gednau pak se rozletěl a hýmlejm rachotem so strčila se řiti rowinami rozkošnými. Za někólk okamženj uletěl sme i ziwłqm; nebo oblatowé deštm obtíženj dýwali se za námi rozutěkanými. Krágo, města, wesnice mjgeli a trátili se, gak by go někdo čarownau mocj w giné byl proměňował. Ano, w skutku shledám, myslil sem sám w sobě, že rozum nás k Bohu přímo wede, ku wýsostem nebeským wynášj. Zde takowau náramnau tíž, tak dlouhý řad wozů, tak nescjslné množstwj lidu, tak nesmjrně weliké břjmě, rychlostj wěternau rwe a schwacuge za sebou — bjdna pára. Tu hle máme ty staré báchorky a powěsti lidu našeho slowenského o rychlosti weliké Šemjků, Tátošů, Čaroděgnic a t. d. rozumem we skutečnost uwedené. Bežská wida (idea) rychlosti rozumu lidského swěřená — tu rozumem ztělesněna gest.

Gako létá rozum přes šjro-šjrá prostranstwj promyslu, uměnj, wěd, tworě neustále nové a nové swěty náležá; tak parostrog, plod a nálezeček letěl s námi polem rakauským, budě w myslí mé myšlenky naděgné o národu mém a čłowěčenatwu. Kwapem šromotným přeletěli sme Dunag mostem dlouhým nad nim rozloženým, stanouwše u samé Wjdne.

Nu giž nynj bylo mi se bráti do toho slawného, i pro nás Slowany wšeligak pamatného města Wjdne. Rozličná zběrba lidu, nádennjci, wozkové, nosiči, uličnjci, tuláci, diwáci a t. d. byli zde po hromadách. Nosiči by mne byli málem umorili swau chtiwanu wýslužnostj, ponukagjce sebe až k omrzlosti.

Gá však myslil: čłowěk chce býti swobodný, a proto nech se už neodwislým býti wšude. Kdo si ani swůg cestownj raneček neumj na vlastním

pleci odněti, ten ge záwislý i od toho taławého
nosiče. A tak tedy, podle toho, i gá zawěsiw swůg
raneček na zácké swé plese — potlačiw pewněgi
na hlauw bjlý klobauk, a zawrtěw zmužile dešto-
wnjkem — ubjral sem se předměstjmi wjdeňskými
do toho města, o němž mogli kragané řjkagj: i we
Wjdni, lidé bjdnj! Totě tu mundus in paruo, čili:
malý swět! A gako we swětě se člowěk snadně
pomýlj, udeřj, nenalezne co hledá, wraźj do wše-
likoho a wšeličeho: tak i tu — neználi a nepoználi
člowěk gistých cast a průchodů — welice lehce
poblaudj.

Gá sice nepoblaudil, ale přátel mých sem ne-
nalezl. I šel sem do hostince ku Kozlowi, abych
giž wjdenské powětřj dýchagcej, i wjdeňských po-
krmů zakusil. Lidu bylo wšude plno, a tichost
panowala gako we hrobě. Geden se djwal do swě-
ho pohára, giný na taljř, třetj kauril a w kotau-
čjch dymowých na marnost swěta zapomjnati se
zdál, čtwrtý pozorowal, pátý s hostinským cosi
tagného mluwil a tak dále. Mně to hned w oči
padlo. Tolik lidu, myslil sem sobě, a tak málo
mluwy; zdáse, gakoby ti lidé nebyla stwořenj spo-
lečenská. Po polednj sem wyšel ohlednaut se tro-
chu po městě. Prwnj má chůze byla ku chrámu
sw. Štěpána. Po wěži, která ze wšelikaď mi ky-
nauti ze zdála, sem se řjdil, až pak sem se pod nj octl.
Wstoupil sem do welike-krásného kostela; a cit
swatowážný naplnil wniternosti moģe. Obrowská
pošmaurná klenutj, welebně u výšku se puaucej
slauupy, dlouhé chodby, křížem a z přjma se tá-
knaucj, řady swatých uměleckau rukau wywede-
ných, čistá a wkusná kreslenj, blesky wksu no-
wěģšjho w pošmaurnosti starowěké prokmitugcej,
wšeho twar obdlauhlý, ráz (charakter) ģotický a
konečně ten pokog se swato-tagemnau nadšepostj
tu sjdljcej — wšecku toto se na gednau namane.

požorovateli, a duchu jeho wtiskne krásu a utěchu. Duch zvláště mladíka, navýsky, rozchýtravý nejvyšší naděje své o člověčenství, leká se častokráte gegich u wywedení obtížnosti a nesnadnosti; ač zase, proniknut gegich důtklivostí; zanjcen gegich božností; uchwácen gegich nebeskou čistotou a spásností — sily a wytrvalosti nabývá. A pak wida vlastno-očně takowéto stopy tworivé sily ducha lidského, utwrdí se. tjm mocněgi u wjře své a zaplesá swatou radostí nad nedotklým gměním a dědictwím člověčenstwa! Nebo spatruje, kterak we mrtwé zdi, bezcitný mramor; we chladný kow, wdech lidský duch žiwot. Tu z těchto mrtwých stanů blýskali na mne žiwý paprsekowé krásy a čerstwosti newadnaučj. I zle, ach zle by musilo wyhljdati se člověčenstwem, kdyby ono nemělo býti schopnějšj wtisků žiwých věčného božstwí, než tu tyto mrtwé věci! krásau a důstogností tam, prawjm, byl duch můj w bázeň ukolébán, a utěchau osloněn. Ne však báznj otrockau, ale báznj tau, anať wytéká z citů powzbuzených wýgěwem newjdaným krásy; krásy, gegjz gako zde mnoho-ličné, w geden celek zwedené twary a částky duch nagednau pogat newládá. Aníž pak utěcha, wynášegjčj ducha mého wen, wen z těchto obzorů obmezených byla utěcha smyslná, bylať to ona utěcha, gakowá se wlewá do srdce z toho uswědoměnj čistého přednostj swých a člověčenstwa duchownjch. Tu w takowýchto stáncjch uměnj a krásy shledá a se překonává člověk seč cit a rozum lidský gest a býti může. Nebo widj, že gestli giž we věci mrtwé, nesmrtělnosti, w časné, věčnosti, pomínutedlné nepomjgejčjnosti známky a ráz wtisknauti zná a umj: tjm trwácejšj, tjm důstognějšj bude umět wywstať a wystawiti dílo z massy a látky té, kterau mu po-

aktytuge člowěčenstwj. Plna sily žiwotnj, schop-
na wtisků mistrowských gest láska ta; gegj sja
a gegj schopnost žige s časem a prelěwa se z ná-
rodu na národ z pokolenj na pokolenj. I prigdaut,
prigdau w běhu prijaniwěgšjch stoletj umělcowé,
kterj do látky té wtisknau podoby a postawy bu-
dajucjch tisjcleťim duchowně swjtiu magjčjch!

Uměnjm swým dokazuješ o člowěče, žeš po-
wolán k žiwotu wěčnému! A wšak nemysli ty
plěmě soběché, že máš padj na dědictwj tomto
wěčném; nebo kdo rozsja w tělu swědu,
z těla žjti bude poruženj! A geň kdo
rozsja w duchu, z ducha žjti bude ži-
wot wěčný.“

Tohoto obsažu byla modlitba náš wraucj, kte-
ráž sem w mysli své a srdci otwřeném nebe-
sům odesjal — nalezage se po prwnjkráte we chrá-
mě wjdenském sw. Štěpána.

Wrátiw se — a vyhledaw přátel swých —
ztráwil sem krásné hodiny u milém rozgjmánj a roz-
mlauwánj o věcech a důležitostech našich národ-
njch. Přátelstwj gest angelem žiwota pro mladen-
ginocha; přátelstwj oňo ale at gest poswěceno zá-
palem a nadšenostj k záněmům (interessům) nad
osobliwost powýšeným. Kdo negsi spráteleň se
ctnými duchy, se srdčemi wraucjmi, sauhlasným
čtením, wjrau žiwau w moc člowěčenstwa, wře-
lým a činným horlením za vše co prawě, dobré,
krásné — neznáš, co to znamená, přátelstwj! Ty
pak, geň žigeš mladosti dny bez takowěhoto přá-
telstwj, ztrupeljš se za wčasu w powrchnost a
mlkwost swěta bezčinného.

Následugioj dny 3, 4, 5, 6, použil sem k
obhledutj pamatnostj wjdenských, soch, zahrad,
stawenj, chrámů, zbjeřek rozličných, města samého
t. d. Opsánj wšeho toho důkladná gsau k do-

stánj; pročez nebudu se tjm zaměstnáwati, ob-
mezuge se toliko na některá poznamenánj.

Chodiw tu samotén, ta se známými po městě
předměstjch wjdeckých pozorowat sem, podlau-
howaté twáře, dlouhé nosy, vychrádlá a vybledlá
těla. A nemohl sem na to, obzvláště na dlouhé
nosy uwyknaut, naučen byw hleděti we twáře slo-
wenské okrauhlé. Lidstwu se hemžj množstwj po
ulicjch. W krásné pleti — wyznávám, že sem
mnoho krásy neshledal a nenalezal, leda bych
některé řdké wýmňaky — obyčgne přitizňácké —
učinil. Ať otewřené řeknu — gakowěš rozgedné
a zrozkošené mi všechno přicházelo; aniž pak sem
se mýlil! Toho sem zagistě přesvědčenj a poučenj
tu nabył, že zde gest rozkošj smyslných sjdlo.

Hospody gsau weždy přeplněny; pořádek gest
wsude zachowán. Toto sice nic nemj nowého tomu,
kdo byl we Wjdni; ale z našich Slowáků se ne-
geden tomu podiwj. W Uhřjch gsau krčmy prawě
krčmy!

Kdo se počtowati neučil, aneb gest ostýchawýj
ten od chytrých rakauských poslubů (kelnerů) sna-
dně omyt a oplet býwá. Znagjté oňi přewráceně
počtowati, berauce mnoho za málo. Krčmáři a Ho-
stinštj milugj swau národnj řeč, nebo gňau nemlu-
wěgj; a o vlasti swé řkagj, když se uherského
wjna napigj a kuřeciny nagedj: *Oesterreich is a
Himmelreich*. Rozdjlňš gsau oni tedý od našich
hostinských a křwárnjků, nebo tito komplimentugj
přjchozjm — byt to gak zpotwolené a znemotornile
wypadalo — řaděgi w nepřirozené sobě řeči zle;
nežli we vlastnj slowenské dobře a bezchybně.
Proto slýcháme výrazy, že se zarděti musjme,
kterak člověk takowau potupu na samého sebe
kydati může. Wěru, věru milý hostinštj maudřegj
učinjte, když dobře řekněte gen dvě slowa
slowenský, nežli tisjc mrzkých poklonkowánj gek-

ľavé a zlochybné w němčine. Chwála Bohu, že se aspoň ta maďarcina tak nelepi na usta našich hostinských: nebo už potom by byl duplný bábel u nás. Nepochybygi však, že naši z brusu nowj maďarcitěle, zanašegjce se swětobornými, lidospasnými, historicko - uniwersalnými widami (nebo podle Plješowského gakowéhoši Maďarofüleše gest maďaromania „eine universale Idee“) i tu nadegi w masitém swém srdci chowagj, že za tři lěta i pastyři po maďarsku traubili i wšickul uheršj Slowaci „Jo napowati“ budau.

We Wjdni bydlj wyše 80000, osmdesát tisejc prawjm Slowanů, mezi nimiž neywjce Čechů se nacházj. Sláwie rozšjřila plémě swé i tu w tomto ewropegsko a swětopamátném městě. Wjdeň gsau na hranicích zemj rozličných, obzwláště slawenských, nemá gistého rázu, gako charaktery různorodých plemen a kragin do nj wplýwagj, tak i powaha gegj gest směsici podobná. Wúkol centrum milostiwého řizenj rakauského, točj se sjla a smatenice rozličnobarewná tahů národnosti mnohonásobných.

Škwrna weliká se nacházj w tom negistém charakteru Wjdně, která se nigak ukrýti nedá. Gest to: weliké množstwj zde na swětlo wycházegegjch paškwilů na Čechů. Knížecky ty w němčine sepsané gsau důkazem, gako ta, tak řečená oswjćenost a vzdělanost lidu německého w městě tomto zahynula, ponechagjce za sebou toliko smutné stopy nenáwisti národnj. Kam by až zasahowala ta nelidská zřestěnost, doswědčuje následgjcj udalost: gedna z neychýrněgšjch při gednom wjdeňském diwadle neostýchala se s newcasným, a ne gen luze lidu prominutelným sarkasmem před vzdělaným publikum wystaupiti. Známé gest powšechné, že nádennjci a wúbec chudobný lid česko-morawský, tu se w hogném počtu sta-

cházegicj slowjčko to německé Erbüpfeln (zemaky, krumple, brambory, šwabka) mēnjc ge w Erpetle. Herečka ta tedy tjm pohubeným slowem se před weřegnostj k potupě — gak se domnjwala Čechů — brala a žertowala. Tot gest wěru slabé uměnj! a která umělkyně we sprostém, luze lidu toliko kcho-
tjcjm wtipkowánj a šprymowánj sláwu swau hle-
dá: ta se náramně mýlj — neboť plygjc na chrám
swatý prawého uměnj, špinj sama twářj swých na-
ljčených. Arci wzbudila i smjch, ale i potupné
hwjzdánj a pjskánj.

Cože bychom my řjkati měli ne na nádennjků
a lid prostý, ale na professorů, nowinárů, spi-
sowatelů, slawných historiků německých, který
swětoznámá, historická, literarnj gměna našich sla-
wenských spisowatelů ani gen napsati, neřkuli wy-
powěditi neuměgj. Proto oni mohau psati: Kwutz
na mjsto Kwěty, Cicka na mjsto Žizka,
Dombrowsky (hrdina polský) na mjsto slowůt-
ného Dobrowského, Palatzka (což zname-
ná flašku) na mjsto Palacky; oni směgj w kon-
versačnjch Slownjcjch takowé chyby činiti, gako
gest ta, že slawný Kollár ge ze Sedmihrad-
ské a pocházj ze slawenských předků atd.; že
české a slowenské nářečj se tak k sobě má, gako
německá spisownj a dánská řeč atd. atd. Oni toto
směgj, ti učenj i při slávě swé řjkati — a náš bjdný
nádennjk gest weřegně na diwadle wysmjwán, že
na mjsto Erbüpfle, řekne Erpetle!!

Nu, prosauditi to nechci, nebo by wěru špa-
tný resultát z toho wyšel: nechť to saudj každý
člo wěk.

Konečné — Wjdeň gest w létě welmi wy-
prázdněna: nebo wšecky téměř panské rodiny léto na
wenku trávěgj. Proto gest Wjdeňáků w létě wšade
dost; mjwáme ge i w teplicech našich Trenčian-
ských i Pjštanských i giných mnohých.

II.

Příchod — Brno — Brňanky — Národnost — třídy národu —
Maďarism repraesentant swobody a Protestantizmu — Fa-
briky — Wlastenci — Raghrad — důwody proti slowanstwu
— Otázky — Martyrol. Odonis — Etymolog — Pomník
Dobrowského — Klácel — Filozofie.

Co to za množstwj lidu? co ty korauhwičky a
šátky nám w austřety wlagcjej? co to za swátek,
co za slawnost? —

Tot gsau zástupowé zwědawých Brňanů,
spanilých Brňanek a množstwj lidu pospolitého na
hradbách brněnských a na wršku utěšeném Fran-
tiškově. Bucefalus — gméno nowého parowozu —
se zastawil u Brna. Byl on zde čerstwau nowin-
kau, nebo gen wčera byla otewřena železná dráha.
My sme tedy seděli we swé komůrce, když nás
množstwj nastrogených Brňanek ohledati spěchalo,
gako bychom ze swěta w nowě wynalezeného byli
přišli. Nu giž — prawil můg přítel a spolucestowa-
tel wysocetučený pan Mastiš, sme u Brna! „Zdrá-
wo budiž nám ty milé město morawanské!“

Zdráwo budiž nám! sešli sme z parnjho wo-
zu, a ku hradbám se ubjrali. Gedenáctá byla od-
bila. Totě dobrý wozka ten Bucefalus; nebo o
půl osmé se hýbal z Wjdně a dlaho geště před
obědem nás složil u Brna!

Co mi prwnj padlo do očí, byly krásné, sličné,
okrauhlo-twárné, bystro-hledné Brňanky. Krása
býwá předewšjm očima shledána; nu a komu po-
přálo nebe zdravých očí, tomu se ani za hrjch
pokládati nebude, gestli upře zraků swých na
angelskau krásu. Skrže mnohočetné zástupy di-
wáků se prodrawše — šli sme sobě vyhledati po-
rádnau hospodu. Zrowna k „Bílému Křjži“; nebo

„Bjlem Kříží“ sme byli všelico dobrého slyšeli. Pan hospodský neumj sice ani slowensky, ani česky, gak nám sám řekl, ale gen po morawsky. Nu dobře; však se srozumjme. Dwanáct hodin bilo; a my w utěšené zahradě okušowali chutných gjdel, howjce sobě we stjnu košatého stromowj a laubj. „Totě předce podiwno, rozgjnali sme při čjší wjna a piwa, že tak značný gest rozdjl mezi Brňankami a Wjdenččankami; Slowankami a Němkyněmi. Tu w Brně sotwa sme přes některé ulice prošli, a kolik tu krásy a bystroty shledali oči naše!“ „Neb tak přehluoce wtláčila znaky Sláwa Slawenkám, mjsto že ge vymazat nikde nemůže ni čas.“ Wyznávám, že krásná plét gest tu opravdu krásná; twáře gsau utěšené odblesky toho gasného slunce přirozené krásy celému Slowanstwu vlastnj. Okrauhlost, garota, zrak bystrý, oči černé, wlasý kaštanové, výraz a důstogenstw w celém chowánj — toto všechno saustředněné w Brňankách našich, těch spanilých dcerách statného kmene morawského, činj nás pyšné na ně. Pyšnjt sme na krásu sester našich slawenských. Ale — když se srdce gegich všude a na všech stranách probudj k lásce té vyššj, k národnosti našj, gazyku mateřinskému, k těm pokladům národnjm, oslawjme ge čisto-hlasnau strunau harfy vlastenecké. Teprw spogjme lásku s uctau a wáznostj k nim; nebo budau sličné sestry naše hodny rodo-milowných bratrj swých. O Brňanky naše — procjtněte všecky k žiwota národnjmu; a budaut radosti vaše poswěceny tau radostj, která plyne z kryštalowého pramene slastj vlasteneckých!! —

Po obědě šli sme ohledati Brno, o gehož zewniternosti njžegj. Nawštíwili sme zdegšj na slowo wzaté muže, vlastence a pány. We dnech následugjcjch nahlédli sme také hlauběgi do žiwota společenského. Gest zde na prosto giný žiwot, než we

Wjdai; nekonečně rozdílnej gsau žiwlowé a charaktery těchto dwau měst. Jako Wjdeň nese ráz pompy, nádhery, lehkosti a skwostnosti — tak w Brně panuje wíce vážnost, usedlnost, melancholie. Brno jako prostředek mezi Wjdnej a Prahou spoguge w sebe ráz obau těchto hlawnich měst říše rakauské. Od západu historický duch staroslawné Prahy, od poledne proud hluchý nowějšich wěků zdagj se gakoby o Brno potýkati. Poněwadž pak se nynj Brno prostředkem železné dráhy takorčka předměstjm Wjdne stalo, obáwagj se tušjm některj, že se zwjdeněj a žiwel geho přewládá žiwel slawenský. Ale marnáť bazeň; železné zagisté dráhy nepatrj k žádné národnosti, ale gsau plodem všech národností-člowěčenstwj. Proto ony buda u spogkyně i žiwlu slawských!

Co se dotýče národnosti našj, tato má giž i w Brně wpuštěné kořeny. Třjda zwláště městská probuzuge se ze dne na den wíce a wíce k žiwotu národnjmu. Moda odnárodnowanj jako moda pomálu zaniká a národ ku starým, přirozeným, nezměněným a čistým obyčegům se přinawracuge.

Zde opět ten swěto-historický důkaz se wygewuge, že národnost neyhlubšj kořeny má w srdcích třjdy měšťanské a rolnické; známky národnosti: zvyky, obyčege, gazyk a powaha celá národu neyspjše wymazána býwá chimerami času ze srdcí vyššich, možnějšich, poraučegjčich, soběckých třjd geho. Třjdy promyslné, obchodnické, řemeslnické, rolnické, gsau zřjdem a studněj žiwota národno-společenského; a tudjž národnost bez nich býti nemůže, leda snad ideálná, aneb raděgi fantastická. Pokrok národnosti tedy nechať se neměrá podlé hlasu a křiku nowin a časopisů; nebo w těchto se otřepáwagj začasté gen osobliwé a různopramenné diatriby. Pokrok národnosti ať se shledá w pokroku třjd národu promyslo-

wých, obchodnických, rolnických a t. d. A když tyto budau s duchem swým promyslným k uswědoměnj a uwědoměnj bylosti swé národnj probuzeni—tenkrátě zagasáme nad zkwětlaui národnostj slawenskau. Uwahu tuto obrátjce na promyslnjky a wůbec měšťany brněnské, wyrknauti musjme přánj swé: aby šlechetnj a slawnj mešťané brněnštj probuzeni všestranným duchem promyslu, obchodu řemesla — také ze dne na den wjce a wjce procitowali i k národnosti slowanské, k tomu uwědoměnj swému, mocj kterého spatřj sebe w lůnu 10 millionů Čecho-Morawano-Slowáků, ba w lůnu 100 millionowého národu slawenského. Na těchto dwau cestách zkwětá i Brňanům krásnějšj bu-daucnost. A obychem se čjm spjše i pro výhody matiznowé o horliwosti našich promyslnjků přesvědčiti mohli! Nebo záhy a bez welikých a dlauhých rozmyslů přiznáme se i my k wyznánj O' Conelléwemu, chtějcejmu wydawky swé gen w ruky irské odváděti.

Třjda národu rolnická gest ta třjda starowěkosti milowná, u které má přewahu cit zaminulost. Duch gakowěsi idylličnosti prosto-blažené owjwagjoj mysl a srdce gegj — nedowoluge proniknauti modnjmu za rána, poledne i wečera proletugjojmu powětřj. Stáwát se sice za přjčinau této základnj a charakteristické známky, že třjda tato těžce upauštjwá i od zlých a škodných zastaralých zwyků a obyčegů; a wšak nicméně uwážjce toto z druhé strany wyznati musjme, že práwě dobrá gest vlastnost ta, gelikož přjčinau gegj se záwratiwé mody přenárodnowanj, bezdůwodného sebe z národnosti zwljkanj, sjlného a bezcharakterného se za gazyk swůg hanbenj a geho potupowanj pilně střeže a waruge. Třjda tato neywětšj; w národu, gest onna skála, nade kterau gako páry létaj ty obrazotworné phantomy

přenárodňovánj národů, aneb národů různorázných amalгамisovánj. Vyšší se obyčejně takovýmito myšlénkami zanášej. Příčina pak toho bývá obyčejně neznámost života národnjho, nižšího, pospolitějšjho. Gen geden zvyk vykořeniti chtějcej kazatel, musj vynakládati mnohé roky, ustavičně horliti, napomínati, a předce se to zřídka kdy bez velikých odporů a žalostných pro něho následků stává. Co teprw se díti bude, když lid pocítj w skutku, že ho vyšší o řeč a gazyk, o zvyky obyčeje o život připraviti zamýšlej. Saustawa to přenárodňovánj gest impracticabilis čili neuskutečnitelná. A gestli si kdo myslj, že národnost může prokwétati i bez rolnjků: mylj se náramně. Třjda promyslná a rolnická gsau pramenem života statnjho a národnjho: a národnost bez třjd těchto bude gměnjm toliko (nowinářů) ultrastů, skribentů, slowotepců, a ne národu samého.

Ay glž nynj, sit venia verbo! Wy, genž to řjkáte, že w Uhrjch maďarská řeč gest representant promyslu, uměnj, swobody, konstitučnosti, slowem weškeré blaženosné národnosti, rcete mi z čjch rukau gdau dukáty kremnické, z čjch zlato štáwnické? Rcete kdo gsau neyslawnějšj profesorowé, umělcowé, obchodnjkowé? kde gest hrdinnost, u koho zásluhy o vlast, o náboženstwo, o swobody, o Konstitucii? Neohci wytewjрати žádného z chrámu welebného národnosti a vlastenectwj; wyznati však musjm, že gestli komu náležej zásluhy o vlast uherskau, ty gisté náležej i nám Slowákům. Že pak by maďarská řeč byla repraesentant swobody, konstitučnosti, ba co wjce protestantismu, nemůže leda neznalci napadnauti.

Wšak protenstanzim přišel do Uher z Německa cestau Slowany prokletěnou; o čem se může

kdo to gešće nezná z historie poučiti. Gá tuto, krom toho sem giž dále se zabral, než meze cestopisu dowolugj, a proto nemohu o tom obšjrněgi gednati. Podotknauti ale musjm, že protestantizma rozsjtý byl w Uhřjch Husity, kterj celé sbory a a cirkwe tu zakládali; a tenkrát se Maďarům o protestantizmu ani nesnjwalo. Cestau tedy Slowáky proklestěna u kráčel z Wittenbergu a Cirichu (ze Šwegcarska) protestantizm do Uher. Ale proto gešće nerjkáme ani my a nerjkagi ani Němci, že by řeč slowenská anebo neb německá byla representantem protestantizmu w Uhřjch. Nebo to kromě toho gaksi smjśně wypadá; anť protestantizm, gakož žádná wida wznešeněgšj nepozůstawa w gazyku, tjm pak méně w gazyku takowěho národu, který pracuje na zničenj národnostj giných, aby se na rěpěch gegich rozložil sám. Nebo to gest owšem protestantizm, ale gakowý? Gestit to protestantizm swobody, národnostj giných, snášeliwosti, žiwosti, a sláwy giných národů.

Než — abych se wrátil odkud sem počal. Národnost, máli prawau národnostj býti, musj býti gměnjm wšech třjd národu, giskrau celý národ pronikagjej a zahrjwagjej. Maďarská národnost u nás neproniká národ celý — ale gen gednu třjdu, při čemž ale také bez četných wygjmek nenj. Lid wůbec: obchodnjei, řemeslojci, kupci, umělci chowagj w sebe gešće aupně žiwel ten, w kterém wyrostli. Ostatně uwidjme, či se ono pěkně proroctwj „za 10 let nebude ani chýru ani slychu o Slowanstwě w Uhřjch“ vyplnj. Gá mysljm že ne. A co mysljš Ty wzáctný čtenáři a spanilá čtenárko??!

Brněňstj měšťané se probuzugj wždy wjce a wjce k národnosti slowanské. Toho důkazem gest i diwadlo brněnské morawské. Prowozugj se tu hry w nářeči česko-slowenském, a mjwagj mnohé

posluchače a diváky. Mnohé prawjm, nebo wjce gest geště předsudků, než abychem počet diwáků diwadla morawského podle počtu obywatelstwa měřiti měli a mohli.

Byl sem sprowoděn i do fabrik dobrými, gež sem zde nalezl přátely. Mladjk gdaucj z tak nefabrikowé a skaupo-promyslné kraginy do města, gako gest Brno — mnoho nalezá potravu pro ducha swého. A widj knihu poučnau pro sebe i w tom, wůkol čeho mnozj chodj a sobě tobo ani newjmnu. Gakowá to činnost w těch djlnách! Člowěk se zrowna ohledá, zdali duchowé nesjdj tu w těch mrtwo-chladných nástrogjch, pohybugjce a nutjce ge ku práci, kterau konaj beze všeho reptánj. Na gednau přigde pautnjku ku prameni všeho toho pohybowánj, a pak shledá, že pára chaterná žene a w pohybowánj přiwádj celá poschodj a weliké sjně plné nástrogů. Gest toto skwělé wjtězstwj rozumu, neboť tjm se gewj božská moc a sjla w konečném tworů, genž se člowěkem nazýwá.

O by gen srdce měli ti, gimžto stroge tyto parnj wzdeláwagj bohatstwj nesmjrná, a hleděli to zlé odstraniti, které se zrowna z těch fabrik na život společenský rozléwá. Zde se zagisté lid pracugjej náramně znemrawňuje. Pracugjt we fabrikách muži i ženy, dospělj i nedospělj, panny i mládenci, chlapi i děwčata, a všickni spolu pracugj, spolu rozmlawy wedau. Nenjt tu ohledu na cudné panny, nedospělé mladjky, neskušenu mládež wůbec; ale nekázanost swé žalostné owoce denně donášj. Rodičowé gsau zákonem zawázáni djtky swé do školy odesjlati; nynj ale, pakli dokážj, že do fabriky ohoděgj, zproštění gsau zákona. A tak, od dětinstwj do auplné swé dospělosti nerčili do smrti pracuge člowěk za skrowný penjz

a pohřžuge srdce své w kalné propasti nemravnictwj.

Tomuto neduhu by se spomoci mohlo, kdyby některj z lidumilowných páňů fabrikantů k tomu srdce a ducha nabyli. Árci by přenáramná zisťnost umlknauti musila, a srdce gednati mělo. Nade stawem tjmto sem se rozesmutil; ne sice, abych rozum prokljnal, genž parostroke wynalezl, gak to bohužel některj zatemnilcowé činj, nebo wjm, že gakto rozum k takowýmto nálezům přišel, tak by on také přispěl, k odstraněnj těchto neřádů: ale smutil sem nade národem, genž zde tak náramně trpj na duši a mysli své. Magitelowé zdegšjch fabrik gsau Němci, Hollandčané a Slowané. Nechci pochybowati o celosti a dobrotě srdce tamtěch, ale obzwlášť tito poslednj na tom by býti měli, aby spolubratrowé gegich w národu, gegich spolubližnj o něco lepšj byli, než gsau stroge a mašiny fabrické.

Brno gest město welmi promyšlné. Promysl geho gest znamenitý, vždy rostnaucj. Fabriky se neustále stawěj a rozmnožugj. Zbožj zde doráběné se může ku boku postaviti kterému zahraňicnjmu; ba wynikat nade mnohé cizo-kraginské. Sukna se odsud wywážegj až do Indie; neywýborněgšj sukno čerwené we fabrikách zdegšjch doráběné nosj se w Carihradu, Wlasku a giných cizjch kraginách. Čerwené čepičky, w nichž Turci zaljbenj magj, se zde doráběj a wyhotowugj. Obchod gak w mále, tak we welku se wede hlucný a wýnosný.

K okrasám Brna náležj Františkw, krásnět to náwršj z polednj strany města, genž rozkošnou wýhljdu poskytuje na zahrady brněnské, a gest milau procházkau krásné pleti. Nalezá se zde pomnjc cjsaři Františkowi lěta 1819 na památku paržžského mjru postawený, — obelisk to 61 stře-

wjců zwýšj. Neméně půwabná gest Lužanka, cjsařem Josefem II-hým weřegněmu obweselenj určena a stromowjm dle francauzských zahradnictwř a krásky prawidel pouřezowaným rowno posaděna. Nad nj se otewjrá pozorowateli utěšená wyhljčka na Brno.

U wniter města gest weliké náměstj, na němž se hlawnj strážnice a socha p. Marie nacházj; Dominikanské náměstj, klášter Minoritský s farnjm kostelem sw. Jana, dům zemských auřadů, radnice s wysokau wěžj, krásné diwadlo a t. d. Toto gsau okrasy hlawnj zewnitrnosti Brna.

Neywzlaštnějšj ale okrasy Brna gsau zdegšj Pani Wlastencowé. Za štěstj sobe držjm a držeti budu, že sem snimi we známost wegjtj mohl. Mnohoť sem gá tu radosti zažil; byltj to radosti nebeské. Nalezal sem na pospoť myšlěnký a widy wznešené; přeswědčowal sem se ze dne na den z hodiny na hodinu, a to wždy wjce a mocněgi, že wida pronikla kauzedlnau mocj wšecká prociťlá srdceslawenská. Ku středu gednomu kwapi wšickni citowé, wšecky myšlěnký, wšecká wraucj a upřimná přánj Wlastenců slowanských. Na různých stranách se poznáwáme, nebo wida naše zrage od mnoha stoletj; ani sami začasté newjme o sobě, a předce hořjme láskau k sobě, nebo wida táž maximů národnjch stegně na východu i západu, půlnoci i polednj blýská a křjsj duchy omráčené.

We wysoce učených a na slowo wzatých P. P. Klácelowi, Ohéřalowi, Šemberowi má nowějšj filosofie zlaštných ctitelů a wzdeláwatelů. W nowějšjch časjch wzdelánj a wywinutj ohniwau myslj přigjmagj widy časowé; a na postati wěčné zásad člowěčenstwř stogjce mrawnj sjlau a energij, působj na wywinutj se žiwlů slawenských.

Slowůtný a wysoceučený Pan Kynský býwalý professor a nynj Gubernialnj Translator, u

něhož sme dluho na řeči byli, a genž nás ljbezne a uctiwě přigal, má utěšenau knihownu, obohacenau spisy pro nás neywjáctnějšimi. Zřjdeka kde we weřegných, nercili w saukromných knihownách nalezne Slowan, taužjcy po starožitnostech, po wděčných památkách literarnjch z minulosti, po rukopisjch a t. d. — takowé potěšenj, gako sem nalezl gá prohlědage knihownu páně Kynského. Weliké množstwj se tu nalezá spisů staro-českých, weškere téměř djla, Komenského u rozličném wydánj, Biblj Králické, Rukopis biblj páně ze stoletj XIV-tého na pergamenu psaný a t. d. Plody a zgewy nowějšj literatury čecho-slawanské, obrazy a podobizně mužů slawenských — magj zde přjslužná swá mjsta. Sám pak P. Kynský gest starec wážný a ctihodný, Slowan horliwý, upřimný, dobrowolný. Pogďte sem wy ginochowě chladnj — učti se horliwosti od tohoto starce, na de gehož welebnými šedinami mnohé bauře přeletěly, a w gehož srdci mnohý bog zweden gest. Silnát musj býti wida Slawenstwa, žeť uchwacuge ne toliko mládež a muže, ale zahřjwá i mysl sešlých a stárjm skloněných lidj. O ty wěcná moci widy našj — degž, abych i gá w plápolu twém žil i skonáwal, bogowal i wjtezil i umjral!!

Wysoce učený a na slowo wzatý pan profesor Jodl mnohostranně wzdělaný a oswjčený muž s mnoha ginými čestného gměna pany vlastenci působj mnoho a přispjwagj k rozšjřenj se národnosti slawské.

Dne 10. čerwence sem byl přjtomen wynaučowánj malých djtek. Byliť sme sem powołáni welebným a dwogjetihodným panem Fulgensem Sūszerem, gehož dobrotiwostj se stalo, že sme dnes i do Raghradu wywezeni byli. O způsobu wynaučowánj malých od 2—6 let gdancjch djtek promluwjm ohšjrněgi, když do Prahy přigdeme

a páně Swobodowy metody ohledneme. O školce této poznamenám toliko, že weliká pilnost, snaha, usilowánj a bezpříkladná trpěliwost pána učitele gegjho nenese toho owoce, kterého by nésti mohla. Příčina prwnj a neyhlawnějšj gesti ta, že se djtky čisto morawské, gichž zde neywětšj částka se nalezá, w řeči německé cwičj a wyučugj. Shledal sem, gak se ubohá dětátka mordugj a namáhagj, aby gen w hanbě přede ginými německými, aneb německy mluwjcmi nezahanbily. Druhá příčina gest, že wygdauce djtky, gak do šesti roků přišly odsud—býwagj ponechány sobě samým aneb rodičům a přátelům, genž na ně dále náklad wěsti nemohau anebo nechťegj. Proto ono utěšené sijně mravnosti a užitečných známostí zasité we školce této do srdce děckého usehnauti musj, anť se nenalezá wyššj školka, která by učednjky tyto maličké w luno swé přigjmala a wyše wedla.

Poznamenati musjm pro nás Slowáky, že školka tato placena gest wrchnostj swětskau. A proto rodičowé newedau autraty na učitele.

Ze školky této šli sme do kláštera Augustinského, kde nás wyše gmenowaný P. Súszer, horliwý a aučinliwý Slowan z kmene Morawanůw upřímně a pohostinsky přigal. We společenstwj gegho a pána Ohérala šli sme do Raghradu. Českó wrannjky ležěli ulicemi brněnskými, rowinau rozkošné kraginy, až dořjtíwše se ke klášteru raghradskému, branau welikau nás dž dwora uwedli. Raghrad gest městečko nad Šwarcawau w utěšené kragině gako u prostřed ráge položené. Kragina wůkolnj gest krásně wrchy obtočena, gjž Šwarcawa tudy plynaucj nemálo půwadu a romantičnosti dodává. Gest zde bohaté Benediktínské opatstwj, které gesti léta 1048 knjže Břetislaw založil. Tu w pošmaurných stěnách klášternjch swjtj utěšené hwězdy národnosti našj. Nalezliť sme we

kláštere tomto mnoho, co nás zanjmalo, utěchy a posily dodávalo. Dřjwě, než sme k obědu byli powołáni, rozmlauwáno bylo o wšeličem, přede wšjm ale o pokrocjch promyslowých. Předmět tento byl nynj wšeobecný, nebo právě otewřená železná dráha, rozličných námjtek, uwah a náhledů w mysljch wzdělcanců budila a tak prudké rozhowory a hádky motiwowala.

Filosofický duch páně Ohérala, mně zanjmal, mysl gehu gest gasná u wyznáwánj náhledů a zásad; a pak i w tomto předmětu dalece a hluboce wida trefně bránil obor a pokrok promyslu, proti němuž několik hlasů w hlučném našem shromážděnj se bylo pozdwišlo. Při obědě se zawedla rozmluwa o důležitostech našich slowenských. Na mne bylo nynj zodpowjdati otázky ty: gak to stogj w Uhrjch, se Slowáky? a které gsau motiwy Maďarů ku zhanobenj sebe před člowěčenstwem násilným wtiskánjm řeči swé Slowákům pohybugcj?

Obsah rozmluwy nášj byl asi tento: Se slowáky w Uhrjch newyhljžj welmi dobře a wšak ani welmi zle. To geště posud u nás smutná wěc, že se mnozj zwlášť ze šlechtj od swého národu slowenského odtrhugj a maďarismu howěgj. Toto pak se zakládá w tom předsudku, že se myslj, gako by práwa šlechtická, swoboda aristokratické saustawy a moc wyššj od Maďarů pocházela a Slowákům dána byla. Gest pak i důwod gakowýsi geště mezi mnohými, genž zněge: W Uhrjch bydljme, uherské wjno pigeme, uherský chleb gjme, ergo Maďary budme! Prwnj důwod, byt by i tak platný byl gako nenj, nemůže w časjch našich rovnosti, kde se práwa národů nerozhodugj wjce pěstj a mocj za prawý uznán býti. Nad to pak nade wšecko — slowenštj zemany tak doře gsau zemany, gako maďarštj. Konstitucie naše nečinj rozdjlů mezi obýwately, gest ona přjstřešj wšechny

národy zakrýwagjcj. A kdyby národ slowenský měl wytewrjn býti ze zákonů: proč gest silen k daněm zákony předeapsaným? A však naděgeme se, že poznagj prawdu nepřátelé naši a přestanau národu našemu utrhati, geg ukřiwdowati.

Maďarismus owšem giž ode dáwná zůřj proti Slowákům mage po swé straně boháče, zemany, pány a skwělan sláwu hodownj i nowinařskau: předce ale Bohu djka w národu našem proměn žádných neznamenáme. Třjda měšťanská, obchodnická, promyslná posud gest tatáž, která byla německo-slowenská; rolnická slowenská; duchowenstwo ewangelické i katolické probuzeno gest a probuzuge se wždy wjce ke slowanstwu; mládež gest bezpříkladně horliwá we skaumánj historie, we cwičenj se w řeči mateřinské, w antagonii maďaromanie. W nowěgšjch pak dnech dali na gewo i ze šlechty mnozj swůg cit a ducha swěho národnjo. A tak gest naděge, že w krátce národnost naše dostane zástupce i we sněmu. Sněm uherský arci stál na maďarismu — a bude státi, dokud se šlechta slowenská neprobudj; nebo w něm nemá hlasu národ gako národ, ale toliko šlechta národ předstawugjcj. Poněwadž tedy posud šlechta maďarismu howjcj přewahu měla, nade šlechtu k národu slowenskému se přiznawagjcj — přirozený byl následek, že i maďarism přewahu měl w sněmjch. Tuhým dojránjm Maďarů na Slowáky probuzena gest národnost těchto: čas nám ukáže, co za djtko času z mocného tohoto boge powstane.

Druhā nedotkliwěgšj ale otázka gest, které gsau to pohnutky, genž maďary tak nesprawedliwě gednati a se Slowáky nakládati ponukagj? Gsau to dwogj powahy podněty, gedni, které oni sami předstjragj, druhé které we skutku gsau. K těm prwnjm náležegj tyto: Wlast gen tam může zkwětnauti, kde gest geden gazyk: ergo w Uhřjch se

ma maďarským gazykem všeco řjdi a zprawo-
wati, na maďarstwo uherstwo přečarowati! Rus
přigde s karčuchem a bude nás chytiti podmaniti;
Slowáci gsau gemu nakloněni, protož snadně cje
dosáhne: ale aby to nemohl, musjme Slowáků 4
milliony zmaďarčiti, a tak ge žiwlu ruskosłowanské-
mu odciziti. Konečně maďarismus gest plod prawdy,
wjtězstwj rozumu a swobody, obrance a strážce
swobody negen vlasti našj uherské ale celé Ewro-
py: ergo, maďarčiti nám náležj všechny národy w
Uhrjch nemaďarské.

Toto gsau důwody, a pohnůtky, které Maďari
weřegně předstjraj. Gá tuto nebuda wywraco-
wati důwody tyto, toliko na každý ten motiw před-
ložjme několik otázek. Z ohledu prwnjho: Geli praw-
da, že vlast žádná nemůže okwetnauti, toliko
uwedenjme gednoho gazyka (???): gak se dokáže
že ten gazyk maďarským býti musj, an to Maďari
na počet chatrnj, na řeč chudobnj, na wzdělanost
zanedbalj we vlasti našj gsau? Na druhý důwod:
Kde to psáno stogj, že Rus přigde s karčuchem
na kraginu našj? Ale k dokázanj gest obzvlášť,
že Slowáci Rusowi nakloněni gsau? Zdaž Slowá-
ci nebyli wždy vlasti a králi swému wěrnj a odda-
nj? Nech nám odpovědj Maďari: koho byla přinu-
cena milostiwá vláda naše přjsně trestati za ztřeš-
těnost, bohaprázdnost, rozpustilost, zákonům a králi
nepowolnost, nás či Maďary? Proč tedy chtěgj Ma-
ďari vlasti a králi wždy wěrných Slowáků w po-
dezřenj uwěsti? kde magj zradstwj gegich dů-
wody?

Co do třetjho, tážeme se: kdo to kdy doká-
zal, že maďarismus gest plod prawdy? a gako
může býti wjtězstwj rozumu; když potlačuge ro-
zum odebjrage swatá dědictwj národu slowenské-
mu? a pak kde strážj aneb strážil kdy maďa-
rismus swobodu Ewropy? Či Maďari oswobodili

Wjden od Turků a Ewropu od Tatarů, aneb vlast uherskau w Siġetě od Solimana nezbedné moci? A bytby to všecko sami byli učinili a nyní sami na žezle ewropejského wladánj pracowali: zdaž proto se dá ospravedlniti gegich zabjgenj a vyhlažowánj gazyka a kmene slowenského?

A však toto gsau touristické toliko kwjtky, publicistů a nowinářů výrazy, pláště kabal, piklů, pletich. Známět gsau nám prawé gegich cje; nebo s nimi dosti neprozřetedlně obcházej. Ale nebudu o tom mluwiti. Slowáci neupustj nikdy od vlády swé dědičné, ale ani od gazyka otcowského. Pod štjtem constitucie a krále milostiwého — oprau se mocně proti nepřátelům swým. Řec maďarskau se učili a budau se také i na dále učiti; ač wyznávám, že wtiskánjm tjm násilným negednomu upřímnému Slowákowi gi zhnusili a zoškliwili. Nebo láska se wynutiti nedá; a kdo gi wynucuge a násilně na někom wymáhá, dostává za qdměnu nenáwist a zoškliwenj.

Pomluwiwše geště při obědě o rozličných předmětech — šli sme potom ohlédati klášternj knihownu, w njžto se nalézá onen powěstný rukopis Martyrologium Odonis zwaný a do dewátého stoletj sáhagcj. Gest psán kyrillčinau.

Weškeré stawenj chrámu a kláštera tohoto gest wyzdwižene na močaríně, welikým množstwjm a snad celých hor a lesů dřewa zahrabané a zawálené. Stawba gest utěšená, weliko-lepá, ze wnitřku pěknými malbami okrášlená.

Wybornau zábawu sme nalezli u Pána W. Křjže, který náspjsněmi swými, tu wtipem etymologickým přjgemně zabawowal a wyražel. Pjsně geho prostonárodnj gsau w celém okolj zpjwány. Umjto Pán Křjž welkau obratnostj cizo-gazyčná slow odváděti od kořenů prý slawských. Zde něco na přjklad: Huldigen od hůldáti,

satyra od zatýrati, tyran od týrati, lupus od lupiti a t. d.

Rozlaučiwše se s pobožtinským raghradským klášterem, geli sme giž na podwečer zpátkem do Brna. Pozastawili sme se ale geště u hrobitowa, na němž spočjwagj prachy slawného někdy u wěčné paměti žiti magjeho patriarchy Čecho-Slowanů Dobrowského. Poswátňj, trudno-libj citowé rozleli se w prsu mých, an sme přikročili tjše k doleznému památnjku, nade hrohem jeho wystawěnému a nápisy přiměřenými ozdobenému. Slunce právě zacházelo; giž geň umjragěj jeho paprškowě slabě a negistě se o náwřj opjrák. Na hrobitowě panowala hluboká tichost; duchowě zde ležjoch здаli se mi přimlauwati wyprawugjee mi o mravnosti wěcj zemských, any sotwy zakwěťly giž odkwěťagj, sotwy vznikly giž zanikagj. Ale gá wěřjm w žiwot wěčně pohybliwý a kwetajecj, aniž pak gsau we stawu pády gednotliwců a důwody čerpaně z běhu částic (atomů) mau skálemocnau, swěto-pewnau wjru podemleti. Člowěk hyne gako částka, ale žige opět we wěčně žigj-cjm celku. A co částka žiwšj wo weškerenstwu má ponechati po sobě stopy, po nichž nastupugěj gednotliwcowé k nezapomenutj jeho kráčetj budan. I Dobrowský tak žil: a gá proběhl wzpomněnjm na skutky jeho dny, které on z této strany hrobu wedl a tráwil. Wšickni, co sme zde byli tjše sme očima spočjwali na památnjku muže welikého, gako kauzelným prutem udeření ničeho nemluwjce. Bledě, dobořjwagjcej pablesky slunce na bledě obarwili twáře naše; a wraucj slza porosiwši zraků a lje pautnjků slawenských wyřinula se na hrob vlastence, Slowana, člowěka nikdá nezapomínatelného.

Tohoto wečera sem byl na rozmluwě delšj s wysoceučeným pánem professorem filosofie a mi-

leutým našim básníkem Klácelm. I měl sem tu štěstí a příležitost poznati směr jeho badawo-mudreckého ducha. Gíž před tím někde sem byl slyšel mluwiti někoho „Klácel gest Hegelian!“ Ale wy- znám, že to nemile na mne působilo; nebo sem už před tím ze spisů Klácelowých Klácela toliko znáti se naučil. Nynj pak sem měl o tom poučen býti, že Klácel gest Hegelian, smjšaná to bytnost. Gá sobě wěru nepregi, aby naši welicj mužowé Šeksprowé, Šillerowé, Goetowé, Kantowé a t. d. byli! Formy, we kterých se wywinul ráz, wekter m dozral na příklad národ německý, anglický a t. d. negsam pro Slowanů wjce dobré. My musjme w uměnj i wědectwě mji Kollárů, Mladonů, Šafaříků, Tomášků, čili čistých Slawianů. Přigda však k pánu Klácelowi shledal a přesvědčil sem se, že on nenj Hegelian, ačť s počjnjnjm, snaženstwjm a namáhánjm toho Berljtčana seznámen gest. Přjwal onen walný mudrectwa německého přetýká nynj mladým, oswjceným, ku všemu wyššjmu probuzeným, básnicky a wraucně žiwot pogjmagjcjm duchem páně Klácela. Widiny ony swaté zárj a blýskagj různoplodnýmj formami filosofemů — w duši wznešenau geho. Učj čjtati tu welikau knihu weškerenstwa, we kteréž upsáno gest dědictwj člověka, zaznamenaná moc božj, wyznačená sja widy, wyměřená pauť ducha lidského! spatrjuge we wěčném tom celku národ wělký slowanský a silným slowem budj lásku k němu w nezkaženém synowstwji. Otewjrá národnostj oči, aby widěli w celku se točjcj částky. Stogjtě P. Klácel na tom stanowišti, wzhuřu pohlédage, z něhož bude we stawu napsati a naznačiti meze mudrectwa národno-slowanského. Pauhé spekulatiwnj bádánj a theorizowánj, kterým slynau Němci, nepostačuge k oblaženj národnjho žiwota, k založenj národnjho wědectwa Slowanů. Mudrectwj se má neybljže,

gak sám slawný filosof Fichte prawj, na člověka wztahowati; proto filosofie naše musj býti z rázu, powahy, postati slowánské wážená, gj přiměřená, aby tak blahodárnějšj měla následky w historii našj, výkonnějšj wplyw do života slawského, než měla německá na zlepšenj života německého. Tam podlé mého wědomj neponechala filosofie žádných stop výkonných, toliko folianty hádek a systemů. I sám nás slawutný Klácel toho gest mjiněnj, abychom sobě sami naše vlastní, z powahy a požádek národu wywedené systemy filozofie, anjť nás k bláhé výkonnosti powedau, wytwořili.

Mluwili sme o prácech literarnjch páne Klácela, o příjzniwých i nepřijzniwých okoloostech a t. d. Knihowna pána Klácela swěděj o neuhasitedlně tauze gehu po wědách a widách. Gest pan Klácel i co professor wůbec obljbený; plamenná, básnická, malowná přednášenj wěcných prawd a názorů tjm wjce proniká mysl i srdce posluchačů gehu, čjm wjce oni schopni gsau k porozuměnj učitelj swému, A mámeť giž w skutku několik hodných učenců ze školy gehu, na nicbž spočjwajj mnohé naděge národu našeho. Dlauho — předlauho na noc bylo, eo sme my se rozmlauwali; posléze předce sme se rozegiti musili. S Bohem, dobrau noc!

Druhého dne zawedl nás, mne a spolucestowatele mého P. M. do Zábrdowic pán Ohéřal. Nawštjwiliť sme zde welebného pána Zrzawého. Mladý tento muž sobě tak welikých zásluh giž dobyl o národnost naši, že geg mezi přednj vlastence česko-slowenské wšjm prawem počitugeme. W Zábrdowicjch teprw od nedáwna gest usjdlen, a předce wymohl giž mnohá dobrodinj pro lid morawský z ohledu wynāučowānj řeči ma'etinské. Obšjrněgi promluwjme o zásluhách gehu při Nedwědicjch, kde gmenowaný vlastenec po dvě lěta působil a aučinkowal. Pomluwiwše s njm o důbeži-

tých věcech, literatuře, vzájemnosti, nepřátelích slowansta a t. d. šli sme, abychom výborným pánom Ohéralem uhostěni byli. Wrátivších se uwj-tala ljbenná a spanilo-myslná panj Ohéralowá a nezadlaubo se sedalo k obědu. Chutná gjdla a nápoje byli oslázowány rozhoworem.

Popolednj bylo ztráweno ohledánjm wěelikých pamětností, večer w diwadle, noc dobrým spánjm a sny uslechtilými, zdánjm preblahým.

Dne 12. čerwence sme byli pozwáni k obědu do kláštera Augústinského, a mohli opět se přesvědčiti o weliké horliwosti ku Slowanstwu těchto mužů božjch. Rozmlauwáno bylo o udalostech weřegných. Po polednj ohlédána knihowna klášternj, gegjā knihownjk gest pan Klácel. Nowěgšj literatura tu málo plodů počituge; za to ale gsau zde k nalezenj mnohé spisy a znamenité, pro děge-pis Slowanstwa důležité knihy.

Seznali sme tu také některé statné mladjky a ginochy planaucej za poswátnau národowost slawen-skau! s Bohem o mládeži, kráčeg na cestě nastaupeně! a wytrwášli w bauři swěta, chowagjo wěčně nedotklé dědictwj po pradědjch zděděného gazyka, čekāj tě koruna sprawedlnosti, wěneo wěčného wzpomjnānj, slaup newadlé sláwy!

Dne 13. wčasné ráno nás nawštjwil na rozlaučenau pan Klácel, a wyprowodiw nás za ljnii města — ubjral se se študiemi pod pázj do Collegium swého. S Bohem slowutný, srdečný, různý, mudrecký synu Sláwy!!

III.

Wránow — Krypta — Faniška — pješť — Býčj škáha — lid
— Boskow — umluwa — ozwěna — úwaly — wěštes —
Wocel.

Ranetek zelene-bártný, na pletjch přewš-
šený mage, ubíral sem se s mým společestowate-
lem ke Kartausům, wesnici nedaleko Brna w roz-
kešném údolj ležjcej. Nade wesnicj tauto otawjá
se dogimawý pohled na Brno a kraginu okolnj.
Horami a lecy stinnými sme se w rozmýšlowánj
ubírali ke Wránowu. Složili sme své cestownj
wěci w hostinci u dřjčné Morawanky, spěchali sme
ohlednauti zdegšj chrám a kryptu Lichtensteinskau.
Chrám gest pěkně stawenj, u wnjtr gest mnoho
maleb, a negedno gest tu zdárné djlo, pěkný plod
uměnj maljřského. Šli sme se starým myslivcem,
průwodčjm našjm do krypty gmenowané. Dřjwe
naš se twejdě do wnitěrku gest aubledná předsjň,
we které se nacházj šestý mčěšených a význam-
ných soch. Naydogimawěgšj gest ty, gest a
santj krypty s obau stran stogj a prudkost žalost-
nau bolfa prugewugšj. Ze strany prawě předstawe-
ny gest dvě štjhlé ženského pohlawj postawy,
z nichž prwnj gest zahatca slárem tak umělej, že
trudná melancholie a výraz bohů wniterných pro-
bleskuje ze zakrytých twářj, auzcon přj nj, stogj
druhá magje race swé w náručj prwj slavené.
Tato poslědaj bledj a pětětko-žalostným výrazem
do země; — pokóg onen swrchowáný dokončw-
gšj se we mllobě sladko-smutné gest uhoďnut a
wtisknut djlu a wýtwork tomuto uměleckému. Na
protěgšj straně stogj dvě postawy w obětj wy-
stawené, z nichž gedna na prsau dráhě složená
ce pronikawě kwjlycj mlčénka nade smrtj milence

swého wypádá a k slzám pozorowatele nutj. W twáři poslednj lze čjstj potěšení wěčného, naděgj swatých plapolawé papršleky, genž ale bogugj s čtem nade ztrátou časného blaženstwj. Přemožen pronikawau monj wyrazu těch děl uměleckých wstoupil sem do chladné krypty, do tichého stanu slavných někdy pánů, do hrobky samotné — obydlj to někdejších pánů Lichtensteinů. Starý, šedinami stříbrnými ozdobený myslivec rozprávěl wšelico pěkného a osudného o slawě a dnech žiwota tuto spočjwagjcjch pánů. Prodlewše tu potěku a ohlednuwše železných rakwj ubjrali sme se z těžkého powětrj a mjsta k trudným melan- choliem mysle welice howjcjho na swobodněgšj powětrj.

Mysliwec poraňuje se nám obdržel za ochotnost swau skrownau odměnu, a pak nawršim ke swé chýzce scházěge zmizel we stjnu stromowj snad na wěčné se neshledánj!

W hostinci se nám pripravowal oběd. Meni tjm, co panj hostinská gjdla pripravowala — my se s gegj sličnau a ljezně zhowornau dcerau, děwčetem asi sedmnáctiletým zabawowali. Mnohoť nám opa wyprawowala! Gá se ptázal, zwěděw, že i tu někdy plesy a bály držány býwagj, sdali se na báljch morawsky rozprávj? „Ach, řekla ona rychle a horliwě, nalezagj se arci někteřj co se za morawskau řeč stydegj, ale předco gsau gij, a gine, co gen po morawsku mluwěgj.“ „Dawo! prawě Morawanky, to ge hezky! Saprto to ge dobře, to ge wyborně! prawo, prawo! plesali sme, widaube gak děwče horlj. Ale naše radost nad tjm, že Morawané a Morawanky se za řeč swau nestydj nebyla bez následku; nebo se spasilá. Faninka tázala: proč bychom cizincowé z toho se tak „práde“ těšili? To nám za-

wdalo příčinu k rozjímání o tom, že Slowák Morawanowi není cizincem, ale jeho spolubratrem.

Faninka prostřela, doněsla gjdla, a dva Slowáci radostně nad nalezeným kořlivé Slawenky nechali sobě chutnat lahůdky příjemné. Odcházejíce odsud, když sme si byli za skrovný peněz dobře pohověli, dala nám sličná Faninka za to, že sme „tací milovníci moravské řeči“ kytku květů a sebau učiněné vonné malíčkovosti. Poněwadž pak nám bylo čirými lesy a horami giti, chodnjky pak byli mylné, wyslala šlechethná Morawanka i slaužejců děwce s námi, které nás nágistý a neklamný stezník odprowodilo. S Bohem sličná Morawanko!

Cesta naše byla příjemná: i cítil sem výhodou cestování pěšjho. Hučející horami ubírali sme se nawnaděni krásami přírody a blahostí wídn sláwenských; až pak sme se utěšená dolina k smutné Switawě dostali. Wáh se řeka tato mezi wrchy a lesy borowými. Zasedl sem sobě na rozkošném pobřeží Switawy a rozčilen zapěl sem do lyry nastrčené:

Gak se winy twé Switawo
Walné, hlučné přeč waf,
Gak gekotem proskakugi
Garky, gany, auskall;

Gako život přeč bítka —
Mygeš bčhy Morawy,
Nezastawé, nepřoměné
Plyne twüg proud taulawý!

Plyň gen i dál Switawenko
Na twém břehu wolno mi,
Při win twogich sladkém žanu,
Žel se každý rozlomj,

Plyh gen dále Switawenko
Hač a wal se a hačweg,
A ty Pěwde w diwé geky
Wlh Switawy sazpjweg:

Plyh gen i dál Switawenko
Smýwey břehy otčiny,
A pak w mjrném samjwánj
Spláknj hřichy rodiny!

Dofu Switawau mezi dwogjm poborjím ubj-
rali sme se k „Byčj skále,“ pěknými kraginkami
gducep obdiwowali sme mnoholjčnó krósy přjrody.
Z dálky nám giž kynula ohromná skála, ku njžto
sme putowali; zdáloť se nám gako by ona zame-
nowala rozkošnau, táblau, dogjmawau dolinku. A
přiblížiwče se něco bliže k mjstu, našli sme
botowych průwodčejb, genž nás ozbrogeni třjska-
mi plápolagjcmi, wewedli do geskyně gmenowa-
né „Byčj skála.“ Bytat to téměř celá weliká
rodina, genž se s námi do chladné, temné, mo-
kré, dlouhé geskyně ubjrala. Dlouho sme šli, co
gá nemohl rozeznati ničeho; gako nos černá djra
tato budila wě mne myšlénky podiwné. Pět set
neb i wjce kroků sme šli a našli sme se na konci
při malém „rybnjku.“ Za rybnjkem ale tjm opět
otewjrala strašnau swau ilamu černá djra; křičjce
do nj znamenali šmė, že w nešmjrnau dalekost se
djra ta táhnauti onaj. Bylyť giž také zkaušky
učiněny, zdali by se bytost gegj wypátrati a wy-
skaumati nedala; nebo k gištým rezultatům posky-
towal naděge dosti hluboký rybnjk, njmž by se do
wnitřku plawiti dalo. A však wše na darmo, nebo
sotwa že se asi patřičtė kroků s ledkau proniklo
w geskyni, tu ohromná skála zamenage dalšj prů-
chod. Z ohau stran gma malé mežery, nimiž ale
naskrze projiti nelze.

Dlewie tu po dőlāj čas rozhleděli sme se tak, že sme mohli rozeznať předměty tu patrné, zvláště pak vysokost nesmírnau — na způsob ohromného komína černau a do výšky vstupující — kterou žena vycházející do možné výše giskřící a plápolavau trjškau ozařovala. Byloť to neméně hrůzno-strašné než zajímavé podjívání. Hubená, nečistě oblečená, obstaralá, vlasů newkusně rozčuchaných žena drápala se po skalách sem a tam visících a již již zřítiti se strogících do stěrné výšiny, rozháněním pak a šermováním giskřící a plápolavé trjšky ozařovala i swau i geskyně vysoko-táhlé podobu. Černé skály jako čaroděné strážce wyzěrali z boků, tajemná tma problematovaná až v neyzásěj vysokost horjící rozcapatěnou trjškau, podoba ozařené newkusné ženštiny — toto všecko snešené ve středistě ohrazovornosti, wtisklo poetický obraz v duši mau. Bylť to Byronisticky sestavený wýtvor a wýgew; a gá se přiznávám, že to mogj náklonnosti hōwělo. Rozwlučená mysl takowýmto obrazem wywádj nás výše, než gest hrůzo-tworná poesie, gá se mnozj domníwagj; ze tmawých situací skutečného i wymyšleného swěta wyluzuge widina rozgařená nowě wýslunj dušewnjho žiwota — na němž se duch žiwý rozěhrjwá, duše smadná slastj opágj.

Trjšky naše již dohorjwaly, my přeběž zpátkem se ubjrati přiučení byk. Geskyně tato gest mjesty njzla, a wětš ale částky možno člověku stěbas i wyšěj postawy rawno knáčet. Na gedních mjstech kapka se stal kamenné mléko, stalacites swané.

Gméně „Býbj Skála“ gest gj dáno odtad, že pry se kdysi z wreholku gegjho býk zřítal a roztrjštil. Okolj a krajinka tato gest ropkošná.

Odmeniwše průwedečjm našim gegich unuwánj, abjrali sme se horami a lesy k Blansku.

Dědinami dosti chudobnými, lidem ale upřímným a pilným, obydlenými sme šli a stawiwše se tu i tu u rychtářů, genž masty i šenkýrně drážej, dostali sme rozličné zpráwy o životu lidí strany tyto obywgajcjh. Gest tu lidí bjdnějš než wůkol Brna, na Haně a w rowinách, gakž přirozená gegich poloha se sebau nese. Pohostinnosti howj i při swém nedostatku. K cizinci gest nedůwěrný; proměň se ale i shled twář geho, když slyš mluwu swau a dotaz na staw geho s litowánjm geg. Podnářečj zvláštnjho sem tu pozorował známky; i akcent giny i wýsłownost rozdjlau sem znamenal. Některá slova na příklad: won běl — on byl; můg sen — můg syn; na tretě ruk — na třetj rok a t. d.

Powěst národnj česká o Blanjků kržj tu w lidu gakowěsi negisté naděge, a daleká tušenj o lepšj budaucnosti. Ostatně národnj powěsti, poňádky, hry, den co den hynau; nebo prawil nám geden stařec, „naše mládež už nic nadržj na ty pěkné a prawdiwé powěsti o našich předcích. My stařj toliko sobě někdy připomeneme za zimnjch wečerů ty staré powjdky, gak nám ge rozprávjwali naši stařj otcowé, pán Bůh gim deg sláwu wěchnau!“ Řeč šediwého stařečka mne dogala. Gest wěru giž swrchowaný čas, aby se někdo zagal o hynaucj a zacházegjej tyto národnj kwěty prokwětawšj po dlouhá stoletj — nynj pak na sklenku podletj gegjho ge složené we skřjui před konečným zapowenutjm uchránil. Powinnostj zvláštnj má býti toto wůkolnjm pánům vlastencům.

Lid gest tu postawy prostředoj, twář okrauhlých, melancholij bluhokau poznačených. Djwky gsau na pospol garé, dřjcné a smělé.

W Blansku bychom byli chtěli návštěviti otěného a na slovo vzatého pána faráře Holáského; nebylť geg ale doma. Proto sme šli trochu ohledaanti slewurny zdeglj; a pak do Raguečky; wesnice to na břehách Switawy lozjej na nob pospjchali. Zde gsau kraginy aurodněglj. Táhnaucej se utěšené lauky; pole; háge a lesjky rosené wlnami Switawy, působěglj kragina rozkošnau a romantickau.

Dne 14. čerwence wčasné ráno sme se odebrali do Rague (Retz), kde sme w čistotné hospodě posnjdali. Byla právě neděle. Spatřili sme we swátečnjm oděwu ubjragjcej se nábožných Morawanů a Morawanek do chrámu Páně. Oblek mužů gest náněmtecký, pozůstawagjej we vysokém u wrcha širějm klobauku, kalhotách do bot, dlouhém až na paty sahagjejm kabátu aneb i fraku. Hospodský nám wyprawawal o rozličných osudech žiwota swěho. Naleznet tu sestawatel mnoho lidj, genž wšelice průbowawše téměř žádnému powołanj wěrninezůstali. Klesl, ach klesl i kmen morawský hluboko! Potěcha pro wěg a pro nás, že neklesl winau vlastnj. A však božská Nemesis nedrjme, byť někdy i pozděgi se zgewowala!

Odsud sme šli kraginau dosti pěknau skrze Leptku do Bozkowic. Zdaleka již nás pondrowowali zasmučené rumy starého hrada Bozkawa, genž se wynášj ze strmého wrchu k oblakům. Utěšený ohraz to byl, dogjmawý welice pro mne, genž se pohledem na šere rumy někdeglj bylosti a sláwy pradědu mých weždy zmochugi a upowěugi w předsewzetj swatém a nezmrtném.

Na hostinci nagawše pokoj odpčinuli a po obědowali sme sobě. Po polednj sme wyhledali A. Taubera, horliwého vlastence slowanského; genž nás uwedl na starý hrad Bozkow.

Hrad Bozkow náležj mezi ty neypamatnéjšj hrady Morawy, tu pro znamenité činy, které na něm wykonány gsau, tu pro slawnau rodinu Bozkowiců, která geg po dlouhá stoletj obýwala a o vlast zaslaužila se stala.

Hrad sám gest giž rozválený a zubem času těžce a nezhogitelně zraněný. Na jeho mjesto ale skwěge se něco njže welikolepý, nowomódný, skwostný zámek hraběte z Dietrichsteina, raťolesti to činogewných Bozkowiců. Rumy Bozkowa wynášej se od východnj strany města nade audoljm a wrohy. Nade branau gest do kamene wytesaný následujcuj nápis :

Letha Panie 1568

Wssetzku swau wietz panu Bohu porauczim.

Jaross Morkowsky z Zastržal

a na Bozkowicyk.

„Zdaliz mandrost newola a o patrnost nowy-
dawa hlasu sweho na vysokych wrssich stogiczy.
U bran zamkowych mluwy rzkauczy: O Mužij k
wami wolam a hlas mŕoy k synom lidskym sro-
zumiege prostj opatrnosti a nemaudrzij pozor-
rage.“ —

Wešli sme branau do hradu; a dwůr zelina-
mí a rozlŕným chabradjm porostlý nás uwjtal;
putim pak kwjlej, gal powěst nese; w zadnjch
sklepcich wolala na nás o pomoc a wyswobozenj.
Wyšli sme až do samého srdce hradu, neywyššjho
to stawenj, z ktereho se otevírá krásná a útulná
wyhljda na okolnj hrady, kraginy, městečka a
wesnice.

Přiwed tohoto hradu, galio mnohých giných
gest registý, w šedaa dáwno-wěkost sahajcjk. Ná-
rodnj powěst dj, že gistý Welen, praotec Bozko-
wiců hledage mjesto přjhadné k wystawenj hradu a
města bos byl, a pak potkna se na stránkách

těšto zwolať: „nepřáda bosko wje.“ Pročež hrad, který byl zde pro velmi pěkné, nedostupné a k stawenj hradu přjhodné místo wystawiti dal — obdržel i s městem pode njm rozloženém gméno Bez-
kowie.

Chodiw takto w rumjch neystaršjho snad w Morawě hradu zalétal sem wřelau myslj do hrdinské minulosti národa našeho. Patřenj pak w ty kraginy přede námi se přestjragjčj uchwacowalo duše naše w pewažowánj přítomnosti morawské a slowanské vůbec. Tisíce hlasů se budilo w prsou našich, a tolikéž se zdálo wzbuzowati w kragjch Sláwie, přede námi tu poklidné a tjše ležjčjch. I zpomjnali sme sobě na sláwu pradědů našich, rozebjrali osudy národ náš potkawj, odhalowali geho cnosti, geho zásluhy, geho schopnosti, uwažowali křiwdy gemu od gak žiwa činěné. Takowěto myšlěnkypotemků prandjčj se w myslech gegich, an stogj nade hrobem dědů — magj welikau moc a sjlu. Tré nás bylo — ale utworili sme w mysli swé řady sněmnownjků, a wedli reči k srdcím hradeb necitných. Wraucj pohibek byl počěj umlawy swaté, žeť wšj sjlau srdce i rozumu pracowati budeme na wzbuzenj sláwy zaniklé, na powzbuzenj národnosti w srdojch dcer a synů slowenských.

Sešedše z hradu zanjeeni widinami garými udali sme se na místo gedno proti hradu, z něhož se i wje-slabičná ozwěna velmi zábawně styšeti dá. I wolali sme poswatná slowa a gména: Sláwia, Čechia, Morawa, Slowensko, Kollár, Šafařík a t. d. at žigj! A ozwěna nám ge wracowala zřetedlně. Necht to má kdo choč za co choč tak sme činili a našli i w tom odlewy uspokogjčj! Cit a obrazotwernost zaukaté za widy a umysly swaté horugj a tworj sobě utěšené wylěty da kragin nad prozaičnost chladnau dalere wyno-

šených. Knotr Šnupka Štendrian řekne: „arci na to: „dětinstwja a hlauposti!“ My ale sme se tak wy-
ráželi — proto že sme se tak wyráželi, — a na tom
dost.

Za chwjli sme ze pohawili w obydlj pana Ant,
Tauhera a pak nastalo laučenj; šli sme wúkol
chrámu, w němž zawznjwal rágský zpěw nábož-
ného lidu morawského. Utěšené dvě vlastnosti
národu našeho: nábožnost a zpěwawost. Giž tyto
tahy a známky w geho charakteru dostatečně gsau
k dokázánj geho newinnosti. Než o tomto gest
dosti ginde psáno; a pak kromě toho zapřisáhlým
nepřátelům našim: „argumentationes nil opitulan-
tur, to gest: důwody nic neplatj, gak se šami giž
wygádrili. My předce wjme co gsme! S Bohem
Bozkowice, kdo wj či se uzřjm kdy wjee!

Na cestě z Bozkowic do Litowic sem se
opět přesvědčil o pěkných vlastnostech národu
našeho. Po zvýšené kragině gdauce spatřowali
sme na bljzku i w dálce se mjhagjej, w audoljch
a po náwršjch rozprostřené wesnice, na pahrb-
ojch spočjwagjej hágiky a lesjky, za nimi mo-
drawé výšiny hor a wrchů k oblakům se wy-
násegjejch. Půda gest w rowinách a audoljch
masná a aurodná, po nábrežjch planšj. Lid mo-
rawský obýwá wesnice a městečka okolnj, a gest
řeči své milowný. Gsau tu však i magitelé
bohatšj zvláštnjmi gakowými swobodami nada-
nj; lid pospolitý ze gmenuge zemany. Tito se
přichyłowati počjnali podlé mody k německé řeči,
poněwadž rovněž we wesnicích bydlegje; toho
kdo německy mluwil, za wdělanějšjho měli.
a však otewjrajj se oči na pospol shledagje,
že i německy mluwjcej člověk může býti hlupá-
kem a nemrawnjkem. Nenj w řeči mrawnost,
aniž ze známosti gj možno gistotně zawjratí na
wdělánj. Ale z hanbenj se za gazyk swůg ma-

teřinský edzpečně možno zawjratí na nemělost a přewrácenost — nercili pokaženost srdce a mrawů. Darmo gest, ginák býti nemůže! I západ byl tuze upustil, zvláště w oněch smutných dobách po bitwě Bělohorské a času germanisowánj Jozeřnského — ode swé půwodnj ráznosti slowanské. Aníž se diwiti budeme západnjm těmto Slowacům, co na neyzazějm pomezi slowanstwa k západu se nalézagjcjm, se žiwly ģermanskými wždy bogugjcjm ode slawstwa wjce odděleným, trpkými osudy wnitrnými i sewnitřnjmi uhněteným — gak diwiti se musjme wýchodnjm, ģmenowitě Slowanům podtatranským čili nám Slowákům, že tak wašněwě počali sahati po žiwlu cizjw maďarským! Diwiti se musjme, že otočení wůkol a wůkol Slowany — žigjcj pod konstítucj, přewahu magjcj nad Maďary dušewnj i tělesnau, intelligentnj i promýslnau, předce k nim se skloňowati počjhali. Než mocný odpor, který gest učiněn maďarismu, uwedl do rozpaku poněkud a uwede wjce ģeště toto pustošjcj miasma cholery maďaromanské; nebo národ slowensky se probuzuge wždy wjce — a pak nemůže tu, kde o ģeho žiwot národnj se gedná, lhostegným býti. — A wšak, opět sem se zabral dále od cesty, proto pogđme bljže k pauti mé.

Na cestě této z Bozkowic do Letowic našel sem hodnau zábawu se dvěma rolnjky morawskými. Neopomenul sem sobě ģi do mého dennjka zaznamenati; nynj ģi tedy ctěnému čtenárstwu předkládám. Ģa sem se tjm hodně wyrazil; zdali se ctěný čtenář aneb wzáctná čtenářka tjm rowně mže zabawj — newjm.

Dowedl sem rolnjka, muže to asi 40 letého na pokaženost času, obzwlastě ale na těch, ģenž se styděģj po morawsku mluwiti. „I wěru, počal on mluwiti, to předce musj přjģti k splněnj, co

se w té pjsni o Četjeh předpowjďá.“ Pozorliwým učiněn zeptal sem se ho, co by to bylo za pjsěň ? „Hm, odwece on, gá gi celau neumjím, nebo sem gi zapomenuł, a gest kromě to dluhá.“ Namluwíl sem geg, aby, co mu z nj w paměti zůstalo, předřikal, k čemuž se také nakloniti dal.

„Tožt se wona takto začjné“ řekl a wěštjcm hlasem takto řjkati začjnal :

We gmenu twém neyswětěgáj
Náš Pane Kriste Gežjji
Začjnam teď tuto zpjwáj,
Wšem Čechům ku polepšenj.

Tu se zastawíl mŭg wěštec národnj a litował welice, že sobě tuto krásnau pjsěň lépo nezapamatoval. Gá pozoruge pilně, anť sme na trawnjku w stjnu košaté gabloně seděli, pjsěň tu do tobolky zaznamenáwage, pobjzel sem geg, aby gen dále řjkal. Počal zase takto :

Obrazu pozlačeného,
Na štjtu wyzdwiženého
W kostele Teynakým;
Má woda dosahowati.
A Prahu wytopiti.

Mne křižowala přes mysl gakowási myšlenka, a proto patře na wěšťce usmjwal sem se. Rolnjk pozoruge to počal twrditi a mocně důwoditi, že se to musj státi, a že Praha nepřigde ke swě staročeské sláwě dřjwě než se hodně očistj od Němců. Mně tato geho welmi populárnj naděga — wyznám — nebyla bez wýznamu a spatřil sem hned, žeť plyne z giného pramene, než gest pro-
stá mysl rolnjkowa. Geště něco wěštil, prawě, že už wjće newj, a to bylo následugjcy :

Geden přigde od východu
A to s welkau wadan,
Geden od poledne
A ten okolo Táboru lehne,
A geden od půl-noci
A to s welkau mocj.

Mnohem wjce geště wěštil o budaucnosti Čechů w newázané řeči, lituge srdečně, že od slowa do slowa tu „pěknau a prawdiwan“ pjseň newj. Wšecko co mlawil předawěstowalo gakowěsi weliké přeporoděnj Čechů. Tak ti hledj lid do budaucnosti, takto wěšťj osudy swé nastati magjcy, takto hle ze swé přirozené politiky a diplomacie budaucnost předpowjďa.

Slunce dohořjwagjcy pablesky sklánělo nado horau kdy sme se rozlaučiwše se s rolnjky, do Letowic dorazili. W zámku nádherném sme se doptáwali na slowútného našeho básnjka pana Erazima Wocela; geho wšak nebylo na tu chwjli doma. Poohlédawše wůkolnj kraginu při wůni wečernjch wětérků a ljbém Switawky hukotánj — udali sme se opět na hospodu. Sotwa sme powečeřeli, přišeťe k nám pan Wocel, genuž we hrado o nás řečeno bylo. Muž zraků giskrených, postawy wážné, řeči plynne, ljezbné, kwětnaté, hogné, horliwé, ducha slawenského, oswjceného, prawý půwodce welebné, widino-hogné Přemysliady — byl we společenstwj dwau tatranských Slowáků! Radost welikau působj w srdcjh našich to powědomj, že kam se octneme po široko a daleko sáhle vlasti našj slawenské, wšude nalezneme duchy s námi widami a saucity spřízněné! A ne toliko radost — ale působj přeswědčenj to w nás ducha osměleného, w sebe důwěřugjciho, srdce naplnuge gistými čakami čili naděgemi neklamného wjtěztwj! Wěčně swatj tito citowé gsau

pramenem w srdci mladého Slowáka newyvažitel-
ným posily a zmoženj.

Tu w Letowicjch nalezli sme muže toho, gehož Muzu dáwno ctjti sme se naučili. Sotwa sme stihli otázky a odpovědě sobě obapolné dáwati. Gako po dlauhá léta časem a kraginami rozdělenj bratři segdauce se nenadále, radostj téměř ani se wjtati neuměgj; tak to bylo i s námi. Wysocenne-
ný pan Wocel dotazował se na žiwot bratřj swých podtatranských, a skwělé widy praudily se řečj geho. Seč byla wýmluwnost a známosti naše stawu Slowáků, obeznamowali sme i my muže vlastenského s důležitostmi našemi. Známejšj gest pan Wocel u obecnstwa našeho, než abychom to, co on psal připomjnati měli; a však na čem pracował a newydáno gest budiž podotknuto. Má pan Wocel knjžečku w rukopisu německy z důležitých přjčin psanau, gednagjcj o wplywu řeči materiaské na wzdělanost. Známoť gest také, že pan Wocel cestował. Cestopis geho gest we dwau dílech sepsaný, k němuž připogena gsau wyobrazenj kragin romantických, hrůzaých, historicky anež ginák pamětných. Má rovněž pan Wocel wjce básnj a glných pogeďaněj. K přánj toliko gest, aby pan Wocel čjm spjše obradowal literaturu česko-slowen-skau spisy swými, předewšjm ale cestopisem swým. Geho zanjmawý způsob opisowaněj cesty, gakowým nás překwapil we Wesně a we Kwětech wymáhá na nás tuto taužebnau žádost. — W rozhoworu upřjmném, we zwuku čjš a radostném připjgenj na sláwu a blaho národa — ukončili sme dnešnj den. Blaho bylo giž na noc: pan Wocel se odebral od nás, daw nám dobrau radu na vlasteneckau naši paut. Dobrau noc vysokoletlý básnjku, sladké sněnj swětů a časů lepšjch! Dobrau, dobrau noc!

IV.

Letowice — Bednář — Rožec — Nedvědice — wlastenci
a wlastenky — Slowenky — Zrzawý — Pernštajn — Kollár
— Křižanow — Meziržč — Netjn — Luky — Brtnice —
Dr. Černý — cesta ku Praze — kocaurkowská společnost.

Dne 15. čerwence rozlaučil sem se i s mým spolucestowatelem upřímným a srdečným panem Mastišem! Gá šel hlauběgi w polednj Morawu, on dále k západu do Čech ku Praze staro-slawné. Štastnau pauť sme sobě přáli obapolně: wtělým polibkem sme se rozlaučili na delšj čas.

Dřjwe, nežli se odsud odeberu slušj mī něro o Letowicjch poznamenati. Letowice gsau městěčko na obau březjch Switawy rozložené; stawenj gsau audoljm a okrauhlým nábřežjm roztažena. Z návrsj, nimž wede pěšinka ke Kunštatu poskytuwj Letowice pěkně se podjwánj, které tjm gest dogjmawějšj, čjm malebněgi se wzhůru nad rožkošným audoljm tichým řečištěm Switawy wynášj hrad — gehož wystaownost a pěkně položenj půwabnosti wůkolnj kraginy mjru doplňuj.

W Letowicjch gest klášter, nemocnice milosrdných bratrj, djlny a kostel, we kterém se nalezagj na oltari naši slowanšj apoštolowé Kyrill a Method.

Hospoda zdejšj gest sice dosti pohodlná; a však ze wšeho gest gaksj patrno, že negsau odsud daleko hranice, které neobýwagj upřímnj, showornj, zpěwawj Slawowé.

Giž tedy dále do Kunštatu. O kragině této utěšené sem psal obšjrněgi we Kwětech, rožnjka 1839. W Kunštate sem seznał welebného pana Bednáře, muže horliwého, aučinliwého, a w předsewzetjch stálého. Pracowal on tu zmužile na

oswjćenj národnjm, a ač s mnoha odpornostmi zápasiti musil, předce welikých užitků a prospěchů dožil. A však gak sem se k mému welikému zármutku doslechl — tentýž mladý muž wčasnu smrtj wychwácen gest z prostředu žiwých. Paměťám se geště posud, že se mi pan Bednář ztěžował a konec žitj swého předzwjdal; gá geg těšil — a nynj nařjkám i gá nade ztrátau gehu. Wěčný pokog prachům twým! Dobrau, věchnau noc!! Ne božtjk pan Bednář wyprowodil mne daleko, poznamenage dobře wesnice, nimiž mĳgiti bylo k Nedwědicům.

Rošec byla prwnj wesnice, kde sem se po dalšj prawé cestě doptáwal a negen ojle swého dosáhl, nýbrž i ljezně překwapen byl zdwořilostj a upřjmnau pohostinnostj obýwatele gednoho zdegšjho, statečného Morawana. Sotwa sem se totiž za humnami swými pracugjcjho hospodáře zeptal na prawau cestu, hotow byl mne obšjrně wyswětlenj cesty dáti. Že ale cesta tudy byla negistá přes role a háge wedaucj, nabjdnul se mi dobrosrdečný Morawan pacholkem swým, který mne až na cestu bezpečnau wyprowodj. Tjm cjem powolal mne do přjbytku swého, ponechaw hned sám práci zawedenau. Wstaupiwšjho pod přjstřešj gehu uwjtal mne a pak mlékem, chlebem a sýrem častowal. Byl by rád zwěděl kdo a co gsem gá, to sem mu z oka čjti a z dalekých otázek wyrozuměti mohl. Když sem řekl, že gsem Uher diwil se náramně řka: „tož wy pane dobře mluwjte po morawsku!“

Gá mu tu wyswětlowal pochop Uhra a Madara, čemuž on rychle porozuměl a těšil se, že wětšj část obywatelstwa uherského za swé bratry a sestry w národu počtá. Z gehu přjkladu sem mluwil o pěkných ctnostech národu našeho zwláště o pohostinnosti a ochotné chtiwosti přispěti gi-

ným ku pomoci. A to vše geg těšilo; i nabjzel se mi noclehem a odwezenjm zýtřegšjm do Nedwědic, kamž se sám na výročnj trh (garmarek) strogil. Gá však nemohl přiwołiti gehu žádosti, nebo přeswědčen gsem, že cestowánj gest neypřjgemněgšj a cjl neywjce napomáhagjcj tenkráte, když cestowatel sám na vlastnj oči widj lid z bljzka, přistawj se při oráči, ženci, nahlédne do chalupy, smjchá se s lidem a porozumj mu. K gakowémužto cestowánj nechať neběře cestowatel sebau wrannjky a hyntowy a mládenců! Co gen a na kolik gest možná — pěšj cestowánj gest neypřjhodněgšj. Wšak ustaneli pautnj, snadné za hotowý penjz sohě zpomůže.

Odebera se od statečného Morawana obdržel sem gehu pacholka za průwodčjho. Daleko k le-sům odprowodil mne pacholek, aniž pak wzjti chtěl gakowau odměnu. Na dlauhé teprw nukánj uwolil se přigati Jonach dobrosrdečný skrowný dárek za swé unúwánj. A tak sem nalezl všude lid náš slowansky, lid ten, gegž gmenugj Ma-daři „gomba az erdőben“ to gest: lesnj hřjb, Němci: potměšilým, lstiwým, úlisným, hrubian-ským, nečistým, urputným, krutým, nehostin-ským a t. d. Nu gen plwegte, plwegte na po-swátný blankyt národnosti slawenské, padnauť ne-hanebné sliny zpět na twáře vaše! Prudkau řeku národowosti kmenů slawských, nezastawj chabra-dj daremné skribentů gedem a záwistj soptjcjch. Wytrjbjť a rozpableskuge se Sláwie wěčné slunce ze smésice swé, do njž ge cizinstwo uwrhlo, aby samo na sebe zkusje sjlů vlastnj utwrdilo sebe na stanovisku tom, z něhož bude wydáwati swě-tlo všem swěta národům.

Nynj giž sanjoten ubjral sem se hágemj a lesy. S hučjcjmi horami zpjwal a dupal sem i gá a tak nikdy těžkau dobau a dlauhau chwjlj časů

trápen nebyl. Wystaupiw z lůna hor, spatřil sem w dalekosti pod horami utěšeně rozložené město Bozkowice. Zacházegij a pablesky swé purpurowé o hrad a wěže bozkowické upjragcij slunce dodávalo obrazu tomu básnického přiswitu a gasnosti. Zrakowé mogi upření w tu stranu byli, mysl zalétala kamsi ginám. A w obrazich mysle plamenné zabrán šel sem k Černowicům w domněnj! Gen we hlubokém lese wida se býti bez chodnjka a cesty, probuzen sem byl ku powědomj, že blaudjm. Člowěk i w žiwotě častokráte poblaudj; což diwu, že gá w kragi neznámém z kolege na rozcestj wystaupil? Wrátil sem se, a nocj došel do Černowic.

Wůkolnj dědinky gsau čisto-morawské, domy gsau dřewené, šindelem pokrytě, čistotně a prostě sporádané. Hospody gsau: gakožto obyčegně we postranných mjstech býwá nepatrné a nepohodlné, a wšak bezpečné a gisté. Wesnice, w nichžto nenj židů gsau bohatšj, hospodářowé magetněgšj, pitj kořalky w nich téměř neznámé. Proti pak tomu městečka a wesnice koloniemi čili osadami židowskými zaplawené počitugj pigany, leniwce, a ze dne na den magetnostj swau klesagj gednotliwcowé.

Utěšeným gitrem sem se ubjral do Nedwědic. Taužil sem čjm spjše doraziti na mjsto žádaucj. Nebo sem wěděl, co mne tam čeká. Měl sem od welebného pana Zrzawého odporučnj listek na zdegšj vlastence slowanské. Sotwa sem pak wkročil do hospody a swětnici zwláštnj nagal, giž sem byl newymluwně překwapen. Pan hospodský, geho bratr, tohoto sestřička — wšickni mne giž čekali, ba co wjce čekala mne tu celá společnost občanů nedwědických. Gá sem byl tu giž občerkáwán; gá, genžto sem gsa negatrný we swětě slawském sotwa gméno Nedwědice znal — byl tu

wjtan gako ze kragin zámorských přišly gako bratr w luno bratrů, sester, rodičů, známých a pokrew-
njch! Ach ģenie Slawenstwa! welikát sjla, pronika-
wá moc twá, žet z wýšin skwělých učenosti a uměnj
až do prostoty, z welebných paláců až ke třjdám
měšťanů, řemeslnjků, promyslnjků, rolnjků sestu-
pugeš, wšecko pronikáš, wšecko sgednocugeš,
srownáwáš! Djka a sláwa ti wěčná, že si i mého
ducha powzbudil, učiniw geg aučastným slastj a
widin neukončených!

U pana Wendolského měšťana a mistra
zámečnického sem nalezl shromážděné vlastence a
wlastenky zdegšj. Gá ge pozdrawil pozdrawenjm
slowenským, ugistiw ge, že tam pode Tatrami
bratři a sestry gegich bydlj a rowněž s nimi k
žiwotu wyššjmu národnjmu se probuzugj. Tu mno
pan Wendolský seznamowal s přítomnými, měšta-
ny, mjstry, towaryši, probuzenými to k powědo-
mj národnjmu, syny statného kmeňe Morawanů!
Panj pak gehu uwáděla mi přítomné panj a děwy,
any autlým a planauejm citem lásky k národu swě-
mu se winauce a gehu zdařilými dcerami gsaue
mnoho přispiwagj k rozšjřenj národnosti w okre-
sich domácjch a společenských.

Tu nastalo rozmlauwánj o národnosti slawské.
Prwnj otázka našich wlastenek byla, zdaliž pak
i naše spolusestry Slowenky řeč ma-
teřinskau milugj? zdaliž nebažj po ci-
zotách?

Nuže sestřinky naše Slowenky! wy utěšené
růže kwětauej tam pode Křiwanem a Šitnem nad
Nitrau, Wáhem, Hronem, wtěch audeljch rágských
boдрého Tatranska! Nuže prawjm, co mysljte ga-
kowau sem dal odpověď na otázky na was se
wztahugjcj?!

Nemyslite drahé dušinky, že sem wjce hle-
děl na ty naše Slowačky, genž se „nobl unterhal-

tuji,“ „am wršek špacjrowati ausfliegugi,“ „se-
lena horkában se mulatugi“ „s honfšágem pildú-
něk,“ otřepáwagi, neznagjo ani to, že národu
slowenskému bylost swau děkugi! Nemyslete pra-
wj m drahé naše Slowenky, že gá wěšj bral ohled
na ty politowánj hodné odrodilky, než na wás,
genž ste krásnau dušj swau pogaly, ušlechtily m
srdcem pocjtily, swaté a nedotklé našj národnosti
prawdy a umysly! wyznal sem s hrdostí, žeť má-
me sestry slowenské, anyž cjtj hluboce krásu řeči,
wznešenost powahy, sláwu minulau národu našeho.
A gest se nám lze nadjti do srdce schopného wzne-
šených a welikých citů Slowenek našich, že ony
wšecky záhy se probudj. Pewná gestiť naděje naše,
že počnauce ode Čaby přes Pest, Bystřici
wzhůru až k sw. Mikuláši pode Křiwaň ti-
sícwěký a ode Břetislawy, Nitrau až ke
Štáwnici, w těchto utěšených a požehnaných,
slowenským hlaholém odušewněných kragjch a strá-
njch — nenalezneme newděčné, odrodilé Slowenky!
Zljbámet wám ruce alabastrowé o Slowenky naše:
cjtj a milowati nepřestaneme wás — když i wy
národ swůg slowenský milowati, drahé a swaté
dědictwj we zpěwjch a řeči národnj uschowané
brániti a hágiti neustarete! Pohleďtež na zpanilé
Morawanky, na hrdinské pěknohlasé Česky: a čiň-
téz také podobně!

Po hodném rozmławuánj ohledal sem gegich
knihownu, gegižto počátky kreycary založeny gsau
a nynj giž pěknau wěru zásobu knih obsahujc
důkazem gest toho, že z malých počátků weliké
wěci zrůstaji při pilnosti, stálosti a wytrwalosti
lidské.

Ukazowal mi towaryš páně Wendolského se-
bau zprawený strog mlunnj, elektrickau maši-
nu, řjdiw se při tom náwodem Šádkowy physi-
ky. Tentýž mladý Slowan učinil wkusnau a

zřetelnau zemnj kauli, wjce zeměpisných desk, čili mapp a t. d.

Arci občané tito nerownali se těm, genž při swátcech a neděljch raděgi hospody nawstěwugj, a drabý čas nemilobohu mrhagj, než aby geg měli k něčemu prospěšněgšjmu obrátiti. Mladý a giž chwalně gmenowaný pán, Tomáš Jaroslav Zrzawý, kaplan zdegšj — na ten čas — shromažďowal u sebe častokráte mladé řemeslnjky, mistry i towaryše, aby gim nowé wynálezy do oboru gegich sahagjcj sdělil a ge ku pokračowánj s nowým časoduchem wybjudel. Knihy téměř wšecky we swé knihowné měl, genž se za dnů poslednjch co wjtaná zgewenj na obzoru w nowé pookřáté národnosti našj ukázaly. Byl p. Zrzawý horliwý ctitel a milownjk žiwota pořáduého a cudného, gakowý i mezi lidem rozšiřowal. Negeden občan, genž před tjm oddán byw chlastu a obžerstwu, welebj a oslawuge dobrodince swého, genž geg ze záhubiwého wjru pokaženosti mrawuj i tělesné wychwátíl. Byl k tomu wraucj přitel malých djtek, chudých, opuštěných lidj. Nade wšecko duše gehu hořela plápoem nebeským k národnosti slowanské; wida našeho žiwota byla hwězdau polarnj činogewného žiwota gehu. A tjmto sobě zjškál přátel a ctitelů přes přjliš mnoho, čjm se stalo, že gen wždy mocněgi wnikal w austrogj žiwota slowanského na Morawě se gewjcejho, stana se newyhnutelným. I počjtalt geg gedem z welikých našinců za prweho mezi prwými vlastenci na Morawě wykonně sjmě národowosti slowenské rozsjswagjcjmi. Nėdwědičtj měšťané a na okolj se nalězagjcj vlastencowé tak geg sobě wážili, tak milowali, že an se do Zábřadowic odebjral haufně geg zprowodili wylėwagjce slzj bolestných prawdy nekonečné. Nynj pak studánku, asi čtwrt hodiny od Nėdwědic wzďálenau a panem Zrzawým nawstě-

wowanau i do dobrého pořádku uwedenau ozdobili sedadkami, ljpami a pěkným nábrežjm nade řčkau Šwarcawau wyzdwiženým, pokrstiwše gi gmenem „Slowanka“. Gméno toto pak dostala studánka tato při slawnosti, gakowau zde zaswětili sobě Nedwědicané. Když totiž studánka připrawená byla, ustanowil se den, na který se wyšlo k nj, a s řečj, hudbau, a plesem rozdávánjm dárků djtkám, zaswětilo mjsto, we kterém obljbenj měl, křjsitel národnosti w Nedwědicjch p. Zrzawý. Poněwadž ale p. Zr. byl spolu i muž náboženstwa milowný — ustanowili Nedwědicané postawiti sem dwau apoštolů slowanských Cyrilla a Metoda, co prwnjch swěstowatelů křestanstwj we weliké řjši Welko-Morawské. K čemuž byli giž tenkráté powolenj dosáhli a po umělci se ohledali.

Takto swětj památku mužů welikých národ! Arci ne prsteny a medaliemi zlatými nebo řády skwělými; nýbrž srdečnau uctau a nezapominutelným wzpomjnanjm. Smutiliř se Nedwědičtj vlastenci, když gegich milowaný přitel a otec odcházal odsud, aby na giné roli sjly ducha a zápalu swého zprůbowaw — utwrdil gména swého sláwa, we swatém chrámě zásluh vlasteneckých! Smutiliř se prawjm, že ge necháwal pan Zr. a však potěšowali se tjm, že se mu skwělegšj mjsto za podíl dostalo, a že i tam swaté sjmé národnosti rozsjwti bude. Ale čjm se potěšj Nedwědičtj, čjm se potěšjme všickni slowanštj vlastencowé nynj, an se božnoduchý, widau rozehratý, činy oslawený Zrzawý odebral na wěčnosť?! Právě an toto pjši doslýchám se, že Zrzawý umřel. Ukončen gest bog žiwota geho! Uwadl w plném kwětu sjly swé, zastawen praud walně plynaucjho žiwobytyj geho! Ach žeť nás osud dwěma ránami trýzuj, smrtj přátel a bugnostj rozpustilau nepřátel našich!!

Spodjweg tjše wlastenče nebeský! Tyś se probudil z rána widinného žiwota twého ke dni slawnému sláwy dokonalé. S Bohem přebýwáš, w ná-zoru čistého widinstwa toneš, litugeš nás zápasj-cjch se samými sebau a se swětem hmoto-milo-wným! Tjše spodjwegtež prachowé — wěčně se zaskwjwěg w lůnu řjśj dokonalých weliká duše geho!!

Mnoho důkazů činnosti w Pánu zesnulého, mnoho důwodů lásky k národu měšťanů Nedwě-dických bych mohł dowěsti; a však přestávám na tom, co sem giž připomenul. Čtenář doplnj myslj swau — co sem gá ponechal. O by příklad tento slaužil k následowánj — gakož welikeho následo-wánj hoden gest.

Dne 16. čerwence po polednj sem šel i s ně-kolika horliwými mladjky na památný hrad Pern-štajn gmenovaný. Hrad tento zachowán gest we swé auplné, starowěkostj morawskau mu wtisknuté a wštěpené sje a mohutnosti. Wypásjt se nad utě-šenau dolinau, we kteréžto městečko Nedwědice wtěsnáno gest, zdwihage se temenem obrowským nad okolnj wrchy a pohorj. Od městečka gest asi čtwrt hodiny vzdálený, a cestau bokem k němu wedaucj dostupitedlný. Náležjt nynj hraběti Wilj-mowi z Mitrowic a Nemyšlu, pánowi na Pern-štaině, Rožince a Roháči (Sarwaši). Gest wysta-wen na vysoké, bjlo-mramorowé skále, wzdorugo mohutně zahubiwému času, genž tolik giž mocných hradů, pozůstatků to sláwy morawské zničil, to-muto předce odolati nemoha.

Pomocj mých mladých průwodčjch stalo se, že nám otewřjný gsau pokoge nádherného, gme-nowanym hrabětem w létě obýwaného Pernštaina. Rodina hraběj se nynj za přjčinau churawosti pána hraběte w Teplicjch zdržowala, proto wšecjky po-koge progjtj sme mohli.

Neydřjwe sme šli wlewo po schodech, wstau-
piwše do prwe welikánské, čtvero-hranné sjně,
we kteréžto se obrazy a podobizny ze staršjch časů
pocházegjcy a tudž ráz wěků swých nesaucj nale-
zagj. Wysokými operadlami a wšelikými wýřezy
a ciframi ozdobené rytjřské stolice a giná téhož sta-
rožitného způsobu náradj, w sauhlasu stawby a
obrazů poskytuwj utěšený obraz starowěkosti. Gest
tu také kniha památnj, do kteréž cestugjcy tudy
swá gména zapisugj, dokládajce tu i tu swé city
a myšlénky. I gá chtěl něco napsati; ale wjce
bylo citů w srdci, wjce myšlének w umu mém,
než abych býwal w stawu rozhodnauti, který cit,
která myšlénka má by sem whodně přigiti měla.
Proto sem obsah celého smýšlenj a cjtěnj mého po-
ložil sem slowy, anaž se nacházegj we znělce ze
Sláwy Dcery wyňaté: Sláwie o Sláwie, ty gméno
sladkých zwuků, horkých památek, stokrát rozer-
wané na zmatek aby wždycky wjce bylo ctěno a t. d.
Ze sjně této sme šli sjńcem menšjm z cela obrazy
naplněným, progdauce do komnaty giž wětšj — ge-
ště utěšenými obrazy a podobiznami zaplněné. Tu
mně obzwláštně dogal obraz předstawugjcy bitwu
bělohorskau. Dogal mne tak; gako když přigdo
sirotek opuštěný na hroby newinně usmrcených ro-
dičů, bratrj a sester swých, a wzpomjną sobě ho-
diny w lůnu gegich přežitě. Sláwa ti o umělce,
genž si djlo toto nakreslil a sesmyslnil očjm smut-
ného potomstwa! Pogdtež umělcowé do chrámu
nedotklého vlastenectwj, a woltež za předměty děl
swých uměleckých činy pradědů swých proslulých.
Wywrattež domněnku ne zewšad nedůwodnau, že
lahodjte smyslům toliko, snižugjce tak štětec swůg
ke slabostem lidským, nesaucjm hogné auroky. By-
tost swau zwěčnjte na předmětech vlastenských!

Odsud sme krjžili po nesmjraém množstw
skwostně připrawených komnat a pokogů. Zřete-

dlně sem tu spatřoval, kterak dalece gest rozdílná neljčená starověkost od nádherného nynějška. Stawba gest pewná, ohromná, rázně-prostá; náradj gewj skwostnost, nádhernost, měkost, wyljčenost. Antickost a romantičnost! O kdo spogj tyto dwa žiwly ke blahu člowěčenstwa?!

Gedna strana hradu byla giž prokřjžena: ubjrali sme se ke druhé. Skrže dlauhé a úzké chodby a ambity sme se udali na druhau částku obrowského hradu. Tu byla opět gedna ohromná na způsob te prwnj sijn, skrže kterau sme opět wnikli do pokogů a prošli ostatnj komnaty druhé částky Pernštaina.

Na posledy sme přes můstek, genž gest nade hlubokau propastj přewěšen, wešli do věže, která gest neystarěj stawenj hradu, gsauč samo-prwotně wystawená, k njžto se časem ostatnj hradby přistawowali. Gako ze všech pokogů, tak obzwlášť z věže této otewjraj se pozorowateli neyutěšenějšj wyhljdky na všechny uhly swěta. Chodě takto po hradbách, sijnjch, chodbách a komnatách rozličných wmyslel sem se do swěta přede mým stoleťm žiwšjho a bywšjho. Zdálo se mi, že slyšjm chřest zbraně wjtězných rytjřů slawenských po hradbách a plesánj w radnicjch rozbeseděného radcowstwuj vlasteneckého. O minulosti gak si okauzlila mladistwau duši hořekugjcj nade bezčinnau přjtomnostj!

Ay doby přebłažené, slawné minulosti morawské,

Kam ste zalětj, praper Sláwy dědů kde wlage?

Rozložené w modré před okem dalekosti se táhnau

Sláwy země, — wnadná bez děge sjla hyne!

Gen smutné zde ticho, hluboká němota zde přebýwá —

Sláwa děgů minulých giž w rumu šká a slzj!

Po hradbách chodě, spatřowal sem na wjěs mjstech zwjřecj welikau hlavu, skrze gegižo chrj-pě prowlěknutá obruč, mne upozornila Doptáwage se po wyznámu toho, obdržel sem bágečno-historickau známost o původu hradu Pernštaina. Podávám gi tu w krátkosti welectěnému čtenářstwu, naděge se, (ač bágečnostj zapáchá, nicméně předce nadpřirozená nenj, a poskytuje aspoň obraz starowéké prostoty —) že wděčně přigatá bude.

Byl tedy, dj powěst, gistý uhljř gménem Wěnow! Tento měl swau dřewěnanu chalupku práwě na tom mjestě postawenau, na kterém gest nynj wěže ona, základnj takořka snad celého hradu, onjž sme výše mluwili. Wěnowa wyhledáwage častokráte swau wýžiwu, ode swého přjbytku se vzdalowáwal. Takowýto čas znalo upotřebiti gakowěsi zwjře Zubr, a po každé co uhljř z domu wyšel ukořistilo w chalupě gehu, co k sežránj bylo. Wěnowa za dlauhý čas gen pozorowal, newěda předce nikdá, odkud by zloděg do gehu přjbytku přicházjwal. Usmyslil se pročež a odhodlal gednau odegjti na oko, zůstana předce ukryt w domě swém. Zubr, zwjře neobičegně welikosti a ukrutného pohledu dostawilo se opěť, giž ale ne s takowým prospěchem, gako před tjm. Wěnowa vyskočiw na laupežiwé zwjře, wrhnul se na gehu krk a pak prohodna dlauhým, na ostřeným na obě strany nožem gehu chrjpy, haužwu mocnau skrze djru prowedl. Zwjře pak mocně pokořené pogma sebau, wedl ge přede krále, lterý prý tenkrátě w Brně se nalezal. Král poohlédage zwjře znamenal, že Wěnowa welmi smělý, obratný a způsobný muž gest, a protož chtěge geg hodně obdarowati, tázal se, co by od něho za tento weliký skutek požádal, že hotow gest gemu všecko, co požádá dát! Uhljř přestáwage a dosti mage na pochwale králowské nežádal nic giného, než aby mu bylo swobodno po

celých okolnjch horách uhlj páliť. Král mu dowolil, ba i celau okolnj kraginku gemu a potomstwu geho co vlastnosť přiwlastnil. Uhljř Wěnowa odašewněn takowanto milostj králowskau wzal sekeru, gakowau ozbrogen chodjwal, a rázem utnul hlavu Zubrowi. Král tento čin pozorowal za čin welikého ducha a sjly, a proto mu rozkázal a moc wydal, nositi we šjturytjřském zubřj hlavu s přewleknutau haužwau přes chrjpy; a takowýto šjt měl býti ozdobau i všech geho potomků. Wěnowa se wjězně, pln radosti domu nawrátil. Neměl gen gediného syna, a ten se gmenowal Prsta n. Tomuto synowi swému wystawil Wěnowa na mjstě swé býwalé chalupky, která byla giž ohněm zešlá, weliký dřewený dwůr, a pogmenowal ho dle gména synowa Prsta n. Syn dorostal a proto geg dal otec do králowského dworu, aby se tam po swětě wjce ohlédl. Meztjm on sám rozmnožowal wesnice, obwzlaště pak wčelařstwj napomáhal a rozšjrowal. Syn se nawrátil domů po létech a uwázal se we włádánj zemj otcowských. Pozděgi gedem z Prstanowých potomků wystawěl na mjstě onoho otcowského dworá mocnau wěži, ku které se potom s postúpem času ostatnj částě hradu přistawowaly, až wznikl hrad Pernštajn, gako geg nynj spatřugemo. Takto řjká powěst!

Do roků 1631 włádl hradem tjmto rod Pernštajnců, čili Pršťanowců; nynj pak geg držj a w létě i s domem swým obýwá, gak sme wyše spomenuli hrabě z Mitrowic a Nemyšlu a t. d. Dalšj wyprawowánj o památuém a ze všech hradů Morawy neykrásnějšj a neyzachowalejšj Pernštajně, přesahá meze paného cestopisu. A však kdyby někdo ze zdejšjch p. p. vlastenců krátký děgepis hradu tohoto w našj milé řeči materiuské wydal, wýborně by tjm poslaužil i děgepisu wůbec, i nám taužjcjm po zewrubnějšjch známostech nás se

týkagjejch. Wysoceučeny pan Šembera welikých zásluh sobě dobyl sepsánjm zanjmawě a štručně „Historie panů z Bozkowic a t. d. w Brně, tiskem Rudolfa Rohrera 1836. 8. za kterau mu zagjstě každý, kdo gi četl, wraucj wzdáwá djky. Něco podobného o Pernštaině by bylo tedy gako prawjm ku přánj a žádánj.

Rozlaučiwše se s majestátným Pernštainem šli sme zpátkem do Nedwědic. Několik pěkných chwíl a hodin ztráwil sem w kolu dobrých, horliwých, zpanilomyslných vlastenek a vlastenců nedwědic-
kých. Byliť sme pospolu i u studánky „Slowanky“ gmenowané, kde se mi pěkná příležitost zawdala mluwiti o některých brůzných katastróphách národ náš potkawějch, což negednu slzu wyronilo z očí citných vlastenců a vlastenek. Doptáwali se zwláště tito prawj lidé na našeho otce Kollára, z gehožto Sláwy Dcery nesějslná mjsta přepsána magj a geg welebj! A gakž sem gim žiwota geho saukromného i weřegného nehody a trpké chwjle nastjnil: pohlédli do nebes a prosili Boha, aby mu dopomohl wjtěztwj nade drzjmi geho a Slowanstwa nepřátely. A však potěšil sem ge, wyznage, žeť zarděli se giž negedni — a pak zmoženi důstog-
nostj geho charakteru, ohromnostj geho ducha, rozsáhlostj geho uměnj a wědomostj, ucauwnuli a bogiště gemu postaupli. A však ušlechtilé srdce gegich nenj zmoženo geho mrawnau sjlau; nebo až posud nepřestáwagj taužiti a nebe o geho smrt prositi: Blázni všickni — desetkrátě prawjm blázni, genž takto Boha prosj, nebo ani to neznagj, že ge Bůh newyslyšj. Nebesa nám geg wychwátili s pěnjejch se wln Dunagských, a zachowagj nám geg i na dále. A když se bude mět zwečeřit den žiwota geho plný činů a pracowánj: Pane! propustiž geg w pokogi! A wy nepřátelé nemyslítež, žeť tak bugný peň geho zásad a uměnj — bez mo-

cných ratolestj bude. Geho základnj a žiwotnj sja a moc plodistwá, geho rozkládánj se široké a daleké zaslepilo wás, mysljicjch, žeť on sám co mocný welikán tu stogj, a pádem geho padne i wida njm do wšech uhlů swěta národem našjm obýwaných rozstrjlená! Nepadneť! Naděgame se a naděge swě na ukazjch podpjráme, žeť we mnoha učencjch Kollárových — mnoho Kollárů wzrůstá. A netoliko w učencjch Kollárových, genž gsau wšude, kam wi-dohogné, garomyslné, umowládné gehu spisj zasáhli, ale w učencjch času, kterj poznali za rána papršleky přjštjho welikého znouwuzrozenj Slawen-stwa!

Tak a toto sme spolu rozważowali, mezi řeč-ňowánjm plamenných Znělek Sláwy Dcery. We-čerem téměř giž sme se ubjrali do městečka. Gá sem byl překwapen dárky zpanilomyslnost a útlocit dárkyň vlastensky smýšlegjicjch progewugjcmi.

Wečer mne nawštjwili některj ginoši, abych gim některá chybně přepsaná mjsta ze Sláwy Dcery poprawil, a glná pro ně méně srozumitelná wy-swětlil.

Zůstal sem sám we swém pokogi na hostinci, a wpisuge swá poznamenánj do dennjka cestow-njho zaslechl sem hlučný rozhovor w šenkowně. S-šel sem, abych widěl lid; nebo lid sem chtěl a chci až posud dobře znáti.

Nalezl sem tu wělké množstwj rozličného lidu. Pan hospodský pak mne předwedl gednomu muži tu se nalezagjcmu. S tjmto sme se při poslauchagjci nás weliké tlupě lidu hádali o národnosti slowan-ské. On též horliwý Slowan byl, ale hlauběgi se přeswědčiti taužil o zásadě swé. A při konci hádky wděčné a wětšjm zápalem se přiznal k národu swé-mu — o gehož národnosti byl poněkud pochybowal. Hádku tu nepodávám zvláštně, ač snad na cestě mé mezi hlawněgšj mogle wygewy náležj, nebo by

cestopis značně ztlustel. Možná časem, že některý z našich časopisů gi přigme a s obecnstwem, zvláště k prospěchu těch, genž negsau w polemii národnosti našj zběhlj → sdělj. Bylo pozdě na noc, a gá už wěru až příliš unawen byl dnešnjho dne pracemi ducha i těla, mluwenjm i choděnjm! Dobrau, dobrau noc!!

Dne 17. sem se laučil s vlastenci nedwědicými, a laučenj přetrhované widami a reflexiemi trwalo do poledne téměř. Byl bych musil tu dále zůstat, kdybych se swatým powołánjm spěšného, pro krátkost času cestowánj nebyl mohl wymluwiti. Nebo i vlastencům a vlastenkám zdegšjm giný důwod mého spěšného se odebránj sotwy by platným byl býwal. Ač bolestně mi přicházelo, předce konečně sem se rozlaučiti musil. S Bohem buďte milj a wzáctnj Nedwěďčané! Duch Sláwie, a zemřelého Wašeho křsitele welko-dušného Zrzawého budiž s Wámi!!

Tu sem se hágemí ubjral a básnil ony Pomněnky ze západnj Morawy, které we Kwětech otištěny gsau. Kypělyt zrowna wolným praudem ze srdce mého. Pospjchal sem zrowna k welkému Mezirří.

Skrze Stražek, krásnau to wesnici w audolj pěkně rozloženu sem šel do Morawce. Cesty gsau zde rowné, vysoko a pewně stawené, poněwadž pak se náwršjm táhnau poskytuğj dobrý výhled na okolnj kraginy. Mezi Pikarcem a Křižanowem gest weliký rybnjk, který však nynj silnjoj tudy přewedenau we dvě půlky předelen gest. Z této strany gdaucjmu se z Křižanowa nic giného neobgewuge, než černý a posmuhlý hrad. Na proti tomu od strany poledno-západnj gest utěšený pohled na Křižanow. Zdá se gakoby celé městečko, na gedenkrát w tuto stranu vyskočiti zamýšlelo. Wšecky krásněgšj a wýstawněgšj budowy

gsau čelami swými sem obráćeny. Hradu, genž se zdá stražití město od seweru, dvě lže strany spatřiti; nárožj gedno k východu obráćené — nese básnický ráz na sebe a dobře lahodj oku pozorowatele. Nedaleko k polednj straně městečka gest čtwer-hranný rybnyk. Kraginka wůkolnj gest utěšená, wrchami wůkol a wůkol ohraděná. Slunce bylo nad horau, kdy gá tadyto cestował, wětérkowé wonicj ljbali mne, a gá sem s nadšenostj a wnitřnjm plesem ubjtal se tau zemj, která i pro mne chowá mnoho sladkých i hořkých wzpomměnj. Nocj sem došel Meziřjče, a rána wjtaneho dočekał na mékem lůžku dobře zřjzeného hostince.

Ráno wyhlédna z okna prwého poschodj hostince, spatřil sem k mému potěšenj, utěšený, weliký, skwostný nápis koželužský w gazyku mém mateřinském! I těšilo mne to, nebo sem w tòm spatřil znamenj pokroku národnosti slowańské w třidě promyslné. W kawárně zdegšj sem nalezł Kwěty, České Nowiny se Wćelau a giné německé časopisy. I pan kawárnjk gest horliwý Morawan, a ke chwále mu slaužj, že nowiny slowańské držj. Seznał sem w Meziřjči mnohé wzáćné pány a vlastence gako gsau: Pan Malaušek, kupec, pan Hawljček, kaplan, pan Skřiwanek, doktor a giné.

Nalezá se zde welikáńský a ohromný hrad, gehož půwod sahá do Sámowých časůw. Pozoru hodný gsau zde weliko-rostlé, tlusté, ratolestnaté Sláwolipy, poskytujuce utěšené podiwáńj pautňkowł. Był mne sem wywedł pan Malaušek, gehož působenjm se tu národnost welice zmáhá. On gest rozširowatelem knih a wid časů nowěgšjch. Sám mnohau zkušenosť okrášlen z rozličných stanowisk se naučil pozorowati prawau cenu a platnost żywota s národnostj. Utěšené chwjle sem zažil s njm! S Bo-

hem o vlastence! Putug též cestau wyměřenau k
ciji utěšenému!

Opět gen podvečer sem se ubíral z Meziržce,
to z ohledu národnosti náš dobře zachovaného,
ale bohužel, židowskau kolonij tu se nalezagjej
w ohledu matiznowém tak seslabeného, že i gá se
přiznati musjm, tu opět w domněnj swém utvrzen
k těm, genž sprawedliwau stjžnost wedau na ná-
rod tento. Mnohoť, přemnoho tito lidé přispjwagj
k znemrawněnj národu!!

Utěšeným saumrakem sem šel, wyprowázen
daleko za městečko P. M. k Netjnu. Slunce po
krásném dni, gako po welkém wjtězstwj wesele
a gasně zapadalo. Se západem došel sem Netjna,
a nawštjwil weleb. Pana Špačka, zdegšjho za-
šlaužilého kaplana. Právě an p. Š. se swým we-
lebným panem principalem, šlechtným a strjbro-
wlasjm starečkem se rozmlauwali, překwapil sem
ge gá čo radostný zwěstowatel žiwota tatranského
Slawenstwa. Uwjtaliť mne w skutku co prawj sy-
nowénárodu našeho: a zwěstowaw gim že „ešče
Słowáci žigú a budú žiť wždicki ze Slá-
wú, bari podnes hrozni wždičiňá gim
sú sediti náti sk“ — způsobil sem gim welikých
a neočekáwaných radostj. Šlo se k wěcem, kde
se rovněž gen o národnosti mluwilo.

Pan Špaček gest mladý z morawských Slo-
wáků muž, bystrého umu, zásluhami praktickými
se honosjci. Wzhuzuget u lidu chuť ke čtenj, cit
mrawnosti a národnosti, pŭgčuge sám vlastnj knihy.
Gest duch činný pracowitý, sebe s národem siden-
tizowat snažjci. Duši swau šlechtňau dáwá národu,
aby se gehu duchem opět nakogil. Dlauho na noc
mluwno: až posléze libý sen co šumotné wlnek še-
potánj ukolébal nás w naděgných snů nebeské
obrazy!

Slance zlatowlasé se wkradlo dne následugj-
ojho do pokoge našeho; má cesta mne tanula na
mysli, i ponechaw pohodlné lůžko strogil se k ode-
gitj. Mnohoť práce mne stálo, než sem mohl pře-
swědčit P. D. že newyhnutelné mi gest k odegitj.
Gsau tu naši pani vlastenci, nekonečně hostinšij a
dobromyslnj: cesta má mně věčně pamětlivá bude,
nebo sem nalezl mnoho srdcj upřímných, mýlých,
otewřených. A tak sem přeswědčen o weliké a šle-
chetné powaze národa našeho, žeť nenj sjly, která
by mau přeswědčenost zwrátila. Zprawen a poučen
o wůkolnjch vlastencjch, o nepřjzniwojch a t. d.
odebral sem se z Nětjua.

Daleko sme šlí spolu k Meřjnu, nedaleko ně-
hož i s tjmto srdečným vlastencem sem se rozwe-
sti musil. S Bohem na cestách žiwota i národowo-
sti!!

Před polednjm sem byl w Kamenici, kdež gest
horliwý pan Těšjk kaplanem. Wřelá duše; Bůh
ti degž posily w bogi twém. Zde se težce národ-
nosti, gakož wůbec wyššjho wzdělánj sjmě ugjmá;
lid gest téměř na pospol chlastu odewzdaný. Tak
neyutěšeněgšj swé cnosti a přednosti pohrobuge w
nápogi člowěkokazném, kořalce. A wšak i nad tě-
mito překážkami swjtězj vlastenec horliwý, gako
swjtězil nebožtjk Zrzawý! Zwlastě an se i zde
naleznau rásnj a šlechetnj, po poučenj hořcej mu-
žowé a mládež.

Do Luk sem přišel s večerem, a w lůnu
kwětin rozkošných nalezl wznešeného pana dě-
kana i s welebným p. Žďárským, geho kapla-
nem. Po nedlauhé chwjli sem byl co domácj, i ra-
neček swůg, který sem byl w hostinci ponechal,
giž se byl sem dostawil mimo mého wědomj. Hor-
liwých dvě dušj za vše, co gest národnjho, pospolu
w sauzwuku a saucitu spatřiti gest radost pro
Slowana. Zwlastě pak, an mužowé zaslaužijl, dá-

wro w auřadech stogcej, ředinami uřlechtilými pokrytj nepokládagj sobě za hanbu s mladými w důležitostech vyšřjch člowěčenstwa sauhlasiti — muřjt w muži mladém docela ginau důwěru a účtu k nim buditi, než některj požadugj. Poslednj ge to účta a oddanost, která se wymáhá drzjm šlendrianstwjm, slepým auktorizowánjm, aneb docela kulhagcejmi strařáky rozličných podob! I tu sem se přesvědčil, gak wysoce ctj p. Žďarský swěho wzneřeněho principala, tjm pak wjce a neobmezeněgi, čjm wjce i geho uřlechtilá duře za blaho národnj hořj. Mladý muž ejtj w sebe wěřřj siju, an spatřuge, že i wářnj starcowé k geho wyznánj se přiznawagj.

Wyznačen mi byl u pana děkana pokog a celé pohodlj, kde sem obýwati měl za delřj čas. To by mne tu byli téměř za obýwatele luckého učinili.

Krag okolnj gest méně wrchowatý, a čjm wjce se gde k západu, wždy nižřj. Kragina nenj welmi zanjmawá, ponebj chladné, gelikož čereřně gedině w měsjoj zářj dozřawagj, ba někdy ani nepozragj. Owoce gest pořjdku. Lid morawský na dospol, mjsty přigal oděw německý, zwlášťe we bliřřjch wesnicech hranio, kde Němci bydlegj.

K okrasám Luk náležj kněžecj zahrada, která by ale wkusněgi a nádherněgi mohla zřřzena býti, a weliko — krásný kařtýl, ministrem Kaunicem někdy wystawený. Chrám bořj gest auhledný, farský dům w pěkném položenj a pohodlně zřřzený.

Při obědě dne 21. čerwence u pana děkana, byl přijtomen i zdeřřj školnj učitel. Bylo rozmlauwáno o weliké ceně staročeských cirkewnjch pjsnj, které dalece gsau pronikawěřřj a nábožněřřj, než wěřřina nowěřřjch. Byloť pak i připjgeno na Sláwu slawných Sláwůw!

Toho dne pod večer, když pableskové horaucjho slunce stydnauti počjnali pospjšil sem, wyprowážen p. děkanem a p. kaplanem ke Brtnici!

Prwnj, co mé ucho i čest národnj w Brtnici obrazilo, byli výrazy, které sem vstupuge do hostince od pana hospodského, rodilého Němce slyšel, gako: (prosjm o dowolenj) „Du mährisches Rindvieh, du mährisches Luder a t. d. a. t. d.“ Dobrau noc, ty vzdělanosti německá! Ale co? ! však to bylo gen na Slowana řeknuto! „Gehorsamster Diener!“

Druhého dne ráno sem wstaupil do kawárny! Ale přeč wy smutná wzpomměnj, aby neřekl můg nepřjtel, že vzdělanost w kawárně hledám! Gá sice nehledal vzdělanost w kawárně, ale sem gi také nenalezl. Brtnice by se mi byla brzo zošklivila, kdybych nebyl ginau cestau hleděl do žiwota zdegšjho nakauknauti. Nebo wěru sem se gako Slowan ani w hostinci ani w kawárně o zdwořilosti a ciwilizacj německé welmi ljebezně nepřesvědčil. Nechci však z toho něgakowý saud wynéstj; ačť o nás gen tak bylo sauzeno.

Mámeť tu také vlastence, w gegichž okresu se čtau mnohé časopisy naše, gako: Kwěty, Nowiny se Wčelau, Listy hospodářské, Krok a t. d.

Nawšťjwil sem tu weleh. pana Italiho, horliwého vlastence a wyboraého zpěwáka slawenského. Spanem doktorem Černým gen na chwjlj sem mohl pobýti, neboť se právě pobjrali se swau panj do Gjhlawy, ke swému panu testi neboli šwokrowi, chtěge a na tom gsa, abych se s njm a geho panj i gá wybral. Gá ale byl na tu chwjlj uwázan okolnostmi newyhnutelnými ku Brtnici.

Pobawiw se w Brtnici spěl sem k Gjhlawě, anaž se mi dosti malebně z dálky wygewila a ukázala. Pěkné domy, rozsáhlost a welikost kragského tohoto města působj pohled zanjmawý! okolj

wšak gednotwárné gest, wrchowaté, prozaické. Lid gest německý zláštnjm pódnářečjm, dosti ne-
libým a nepřigempným mluwjoj, zwyky, mrawy,
oděwem, tahy twáre, samým tancem od Slowanů
rozdjlný. Wúkol Gjhlawy hydlegj Slowané, od
wýchodu Morawané, od západu Čechowé; nebo
Gjhlawa gest na samých hranicjch Morawy od
Čech döljejcjch. W Gjhlawě se gen před několika
lěty málo Čechů a Morawanů nalézalo; a wšak
nynj žiwel slowanský welice počjná důležitým a pa-
trným býti. Gá pak sem tu i radostj i weselých bo-
dln zažil.

Procházege se ulicj, zaslechl sem nagednau
radostné hlasy z pod wrat domu gednoho, ke mně,
pak se mi zdálo se ozjwagjcj! „Sém se pane wla-
stenče uherský“ (tu pöznamenati mám, aby to
žáden z nowokutých našich pomadarčowatelů na
„Magyar Hónfi“ nepřekládal, nebo nenj wšecko
Maďar co ge Uher) zněli hlasowé dwa, a gá w
gednom poznal hlas páně doktora Černého. Musil
sem wystaupiti. Seznal sem tu pana Černého, šwa-
kra páně doktorowa, tébož gměna; panj pana dok-
torowu a milowanau matku gegi. Bylo tu geště
několik giných wzáctných osob. Nebo se swětli
právě gmenowiny panj Černé.

Sedali sme k bohatě a skwostně připrawenému
stolu. Hodowáno a rozmlauwáno. Poznal sem tě
tu wrauoj duši, planaucj ohněm šlechetným za ná-
rodnost naši w panj doktorowé. Mladá tato wzdě-
laná, společenská panj s nadšenostj tau, gakowau
budj oswjcenost mysle mrawně wzdělané mluwila
o lásce k „sladkým zwukům materinským“. Pre-
de wšjm sobě ztěžowala na některé slečinky, genž
nemohau se rozwěsti s duchem německým. Gá sice
nemohu dosti sobě wyswětliti, kterak welikých
citů schopné naše Češky a Morawanky gen tak
pozdě se přiznáwagj k národnosti swé; anto předce

sestry gegich Polky, bez národnosti žiti nemohau. Polka prawj k milenci: „Neohci tě, pakli nemiluješ rod i otciau“! Mluwte a ciťte i wy tak, spanilé naše Slowenky, Morawky a Češky: a krásnj hlasowé obžiwěgj ducha našeho, a powzbuděgj k činům rod oslawugjcjm!

Připjgeli sme dobrým wjnem a piwem na čest a sláwu našich vlastenek! Pan Černý, šwagr páně doktorůw i pan doktor sám wyznawali, že giž ode dlauhých časů se nepamatugj, na zábawu dnešnj podobnau! „Opět se přesvědčugi, prawil p. doktor, že mocná gest hwězda žiwota mého, národnost slawenská! Onať lege božské swětlo na wnitřek žiwota mého dušewnjho, w gehož centru rozněcugje plápol žiwotaň posily dodáwa duchu k bogům žiwota!“ Ukončená byla slawnost, a s wečerem ugjžděl hyntow, na němž pan doktor s milowanau swau spanilo-dušnau chotj zmizel očjm našim. Gá zůstal u pana Černého, požíwage geho dobrodinj.

Dne 23. čerwence sem ohlédal zwláštnosti Gjhlawy. Počituge toto pěkné kragské městě wyše 14000 obýwatelů. Zwláštneho pozoru hodno gest zdegšj weliké náměstj, gehož zdělka wynášj 173 a šjrka 53 — 63 sáhů. Chrám sw. Jakuba we slohu gothickém stawený gest pěkné djlo, na wěži gest zwon 115 centů težký. Gsau pak i giné zwláštnosti. Diwadla zde nenj, čemu sem se welice diwil. Město se 14000 obýwatelů by wydrželo diwadlo. Snad, myslil sem sobě, až když žiwel slawský přewládá, geho mocj i chrám Thalie wyrostne a s potřebami časowými zakwete.

Gjhlawa, gak giž zpomenuto, gest chudobná na zagjmawé aneb romatickowábne krage a procházky; předce však má mjsto gedno dosti půwabné, kam se chodj Gjhlawané procházeti a ginák wyrážeti, Senunah čili Heulos zwané.

Byl jsem samotný sem zašel, abych pohledem do širého světa pookřál, byw již tu předtím s panem Gerným zkusil sem i tu něco, o čem sem již z částky ve Květech psal, z částky pak pro hospodaření s místem tuto, někde ginde výgwy tyto, dále Bůh, nakreslím.

Před večerem sem se dal wepsati do počtu cestujících a tudíž mne zvláštní dostavník udělen. Na cestě této do Prahy sem se sešel s P. M., rovněž do Prahy se ubírajícím. Ve společenství jeho minuly se chvíle.

Za malou chvíli přešli sme hranice a vnikli hlubě do Čech. Temnota pokrývala zemi českou a tiché deště padání přispívalo mnoho ke trudným melancholiím srdce a mysl má stěsňujícím. Hranice jak pravím sme minuli, a pomalu se i nebe vygasnilo, tak že měsíce bledozářný lžbal vozy naše, než se pěkně ubírali v tleskotu biců pachelských a ve šprýmých nimi prohazovaných.

Nagednau sme se ocili na krytém mostu. Pod námi šumot řeky. Co to? ptám se, newěda kde bychom byli. A, ay hle! toté sme nade Sázawau, tou českou řekou Sázawau. Noc se mi zdály kvílit šumivě gegj wlny:

Smutek, strast a boly věčné
Plémě nemohau newděčné,
Powzbuditi k cítění!
Tma, slepota, wjr neřestj
Na mém břehu žalné chřestj —
Nikdo-liž to nezmění?!

Ale ozvěna dálkou noční odhlasowala „změní, změň!“ Podivnot — jako sobě obrazotvornost tvoří obrazy a budj hlasy živé w šumivých wlnách řek vlastenských!

Byli sme w Německém Brodu. Krásné bylo podjwánj se na ty staromodnj budowy a domy tu tiše blesky bledého měsíce ozarowané. Ony zakleté brady w powěstech národnjch žiwaucj mohli takto asi wyhljdat, a posud w garé obraznosti lidu žigj.

W Čáslawě sme druhého dne obědowali. Čáslawa gest kragské, ohražené město, ležj w aurodné rowině a dosti auhledně stawené. We chrámě hlawnjm zdegšjm ležel až do času bitwy Běloborské, aneb do roku 1620 powěstný wůdce Táboritů, nezmožený Žižka. Ferdinand ale šálený a fanatiický po nešťastné gmenowané bitvě dal rozkotati náhrobek a rozmetati prachy tohoto welikého wogáka a Čecha, a zuřiwého mstitela newinného Husa! Domnjwal se mocnár tento, že i památku udusj zničenjm náhrobku geho; ale sklamal se! Památka zagisté všech welikých mužů, zvláště mužů takowých, genž rázem swým čistě národnjm, činy welkými a duchem národ pronikagcejm na sebe celá stoletj a pokolenj rodu swého připnuli, památka prawjm takowýchto mužů nenj toliko na slaupjch rytá a w náhrobcih zachowaná, ona w srdcih lidských nezborné základy zakotwuge a přelěwá se z pokolenj na pokolenj.

Z Čáslawy wezaucjm se wygewila se w plůe swé rozlehlosti památná w děginách českých Kutná Hora, toto rodiště swěto-známeého našeho nálezce knihtiskařstw, Kutnohorského. Tamhle se wypjná welebně chrám sw. Barbory, zde k hwězdám sahagcej wěže sw. Jakuba, tamto opět nádherné budowy! Gest to pohled neméně zanjmawý a půwabný, než wážný, smutný. Blesky ale sláwy gegj býwalé uhasli, a činowalné rámě Hory skleslo w tichau domácnost. Ba i památka by téměř byla vyhynula, kdyby náčelnjk weliký české belletristiky slawný náš Kajetán Tyl z rozwa-

lin šedých gi nebyl rázným swým geniem wzbudil a wzkrjsil. O Rozině Ruthardové, powjdce z dějin kutnebohorských promluwjn njže.

W Koljné sme přesedli na giný dostawnjk, a také nowá společnost se utwořila. Do gednoho oddělenj sem přišel gá se třemi Sasjky. Tito šli z Uher s pigawicemi, a rozprávěli mně mnoho o Maďarjch a Slowácjch. O Slowácjch prawili, že wděčně dáwagj noclehy, při léhánj nábožnost wykonáwagj, wyptáwagj se na cizj kraginy, na obyčege, na náboženstwj, pak že wyprowázegj wen z domu a na cestu napravugj; Maďarům připisowali málomluwnost, newljdnost a strašný pohled. Gá se diwil tomuto prawdiwému usudku pospolitých Sasů. Mluwili mnoho o swých domácjch wěcech, a dali častokráte znáti, že by i w Uhřjch přiwykli.

W druhé části wozu se nalezala gedna rodina kocaukowská. Personál byl takowýto: Pan doktor, genž hrbaté slečince, wždy stonagjej w Praze předsati slibowal, gedna upýpawá ostarlá panička, po každé opětugjej: Hm! man muss sich zu Allem verstehen! a naposledy gedn wyhýralý heysek s rozcuchanými wausami. A mluwili čisto česko-německy! Gá se něco nasmál a, „půl toho půl toho gen, gak netopýři magj“ mi na mysl přišlo.

Wečerem post multa fata došli ame Prahy!

V.

Praha — boge — prawda — život společ. — krásná pleť —
 školka — Budeč — Amerling — Wlastenci — Výlet z Prahy
 — Laučenj — Labe — Giřj Poděbradský — Chudá muza —
 Hradec — Pospjšil — Chmela — Týl — Rozina Ruthardová
 — Týniště — Pelikán — Pjaně — Litomyšle — Rettig.

Nu wjteg mi Praho! Ty welebný chráme sláwy
 slowanské! Wjtegte mi wy duchowé wznášegjcs
 nade wěčnými památnjky bylosti své někdegšj!
 Wjtám tě o země sláwy krwj praotců zbrocená!
 Wjteg mi ty sláwy i hanby obraz!

Praha představuge celý život Čech; či we
 welku či w mále obchod a kupectwo, či we welku
 či w mále uměnj, či we welku či w mále literaturu.
 Gest tu stok a splyw všeho, co Čechie chowá a
 plodj. K tomu gest Praha spižjrna děgů a činů hi-
 storicky památných, swatyně pokladů národnjch,
 pantheon duchů někdy tu slawně zárjějch, nebo
 hwězd národy oswěcowawšjch! Tak že výborné
 a čerstwě w paměti gsau zachowané wěky minulé;
 na rumjch pak gegich — oplakáwaných každodenně
 — stawj točěj se wjr stoletj našeho nowé budowy.
 Arci tentýž wjr potjrá i minulé památky; přede
 však nicméně duch weliký Slawenstwa působěj ne-
 nepatrnau část wjru onoho tjm mocněgi na pewných,
 zwáletí se nedadancjch základech starowěkosti utwr-
 zuge wrstwy zásad národnjch.

Gako býwala kdysi Praha zapletena w boge
 u sebe samé, se sebau samau i s ginými zbranj we-
 dené, tak nynj duchowně se w nj kwasegj sjly odpor-
 né, žiwly nepřátelské. Že Praha w nowěgšjch časjch
 mocně antažonisuge žiwlům antislawským, to gest
 giž wěc swěto-znamá. Gestíť ona ale i w sebe samé
 w bogi postawená. Mlčenjm pominem, že i tu se
 nalezagj odrodilcowé, neznagjčj, že chodj we stjnu

cypresowém sláwy pradědů swých, působjce mnoho mrzutostj paškwilowým puchem w žurnáljch němec-kých rozduťm. To však gest podlost; proto o ni mlčjm.

Mnohem wjce mne dogal bog, gakowý gest mezi samými našiuci. Gá napřed wýznáwám, že negsem nenáwistnjk bogů; nebo gen skrze odpor-ných žiwotů se třenj přicházj na swětlo všeliká prawda! A však stránsťw nenáwidjm. Nechci řjci, že by pražšťj vlastencowé sobě co nepřáteló proti postawenj byli; neb všickni předce chtěj wla-si blaho napomoci, národ náš oslawiti. Přicházjť tu na individualnosti, na osobnj přesvědčenj a na pohnutky, gakowé vlastenectwj pohybugj. A tu arci gako všudy a všude, kaukol mezi pšenicj. Než i w tomto newidjm gá nic giného, než předznámky lepšjho se usrozuměnj. My se sami sebau wywinu-geme, proto nediwmež se rozličným tēm nestwů-rám, které sami plodjme. Prawdu ale nikdy, byť nám gak hořce padla, z očí nepauštěgme. Nenj člověk zauplna ani angel a však ani ďábel. Ge-diná prawda geg wywede ze směsice na rozkošné wýslunj člověčenstwa!

Literárnj žiwot zdegšj mne těšil. Ponechám tedy gí* lichenj stránky této, gda nahlédnauti k ge-dnotliwcům některým, gegichž konánj wyrázegj na-děgný a slibný žiwot Prahy neyzřetelněgi.

Nebudu tu mluwiti o našich veteranjch: Ša-fářjkowi, Preslowi, Palackém, Mladonowi, Han-kowi, Čelakowském, Štěpánkowi a t. d. o nichž Europa mnoho wj; obmezjm se toliko na některé nákresey žiwota společenského a počjnánj mlad-šjch vlastensky smýšlegjcejch mužůw.

U wysoceučeného muže, činného Dra Staňka sem mnoho dušewných a srdečných radostj pocjtíl. Seznal sem domácnost gehu, utěšeně na stanowi-sko zásady slawenské powýšenau. Gednau we spo-

lečenstwj slavných p. p. Palackého, Presla, Amerlinga a t. d. sme se u pana St. zajmawě kochali we hře klawjrowé a angelském zpěwu slečny swekruše paně Staňkové. Pocit národnjho důstojenstwj rozprauděný we spanilé duši gegj probleskował w plamenných výrazech, gakowými přednášela pjsně rukopisu Kralo-Dworského amnohé znělky Kollárowy w hudbu mistrně uwedené. Krásná pleť, — o tom sem se opětne překonal — pocijli gednauč národnostj, plamenněgi se gj ugjmá, než mužské pohlawj, a plamenněgi gi w okresy swých působenj wtiskuge, než onino we swých.

Zwláště kde duše vlastenky i k vyššjm člověčenstwa důležitostem probuzená gest: tam zřegmý gest zápal, gakowým prowázj i manžele swého, i domácnost swau žiwota wýgawy. Panj Staňkové malá 7-letá dcerečka gest tak horliwé děwčátko, že gednauč, an sme ohlédali we společenstwj několika p. vlastenců a vlastenek sbjrkj obrazů a kreslenj w Nosticowském nádherném paláci, uraženau se býti cjtila tjm, že průwoděj náš se k nj německy přimlauwal. Ona chodje se mnau mně se ztěžowala na něho dokládajc „gá gsem Češka.“ Kde se takto wedau dítjky od swé maličkosti k milowánj a ctěnj swého národu, tam nenj se co obáwati, žeť moda něgakowá setře rozkošný puk zaštěpené w srdci autlém národnosti.

Dne 28. čerwence sme byli pozwáni k slawnému Preslowi ku obědu, nebo na pozegtrj mjnił na cestu, tušjm do Wlach se odebrati, za přjčínau swého bádánj přjrodoskumného. Páni: Amerling, Staněk, a domácj pán, pak gá s mým spolucestowatelem p. Mastišem byli sme pohromadě. Ale žiwel společenský, barwa a přjswit celého hodu byli dvě slečinky — pokrewné panu dárce hodů. Šloť to tady auplně po slowansku. Náš veterán Presl, gest rázný Čech i we společnosti; a gako hluboký

we spisech, tak ladný w conversacj. Slečinky pak naše, beraucj wraucjho podjlu na našem showoru, tjm samým pohybowali radosti národnej, splynauwšj posléze w rozmar čilý a různé břinkánj na sláwu Slawenek, zvláště pak Češek, a pak i vlastenců gadrných.

Práwě dnes před polednem sem byl přjtomen přednášenj páně Amerlingowa we škole nedělnj. Pan Amerling učj nadšeně, duchem welikým, prostě a srozumitedlně. Mjlo ho slyšeti. Ó by gen znali všickni wážíti sobě zásluh gebo, o by znali užjti přjležitosti, gakowau k naučenj se všeličemu gim P. A. škola poskytuje.

Celau mau pozornost ale obrátila na sebe Školka a Budeč, tyto dwa ústawy, od kterýchž očekáwáme weliké věci! Školka, nic nenj giného, gako škola malých djtek. S tjm toliko rozdjlem, že se tu neučj tak, gako obyčeg byl posud w našich školách. Choděgj sem djtky ode dwau až do šesti let. Wyučugj se pak všemu, co člowěku potřebno. Děwčata poznáwagj tu hedbáw, wlnu, len, rozličná plátna, caiky, domácí náradj, gegich užjwánj, wyswětlugj rozličné w hospodárstwj ne nečasto se přihazugjcej přjpadnosti, učj se pravidlům mrawnosti, poznáwagj přjrodu — slowem, učj se tu všemu, co gako dobré hospodyně potřebowati budau, a co ge také gako zvláštnej osoby krášliti má, Chlapečků wychowáwánj gest rovněž důkladné a zanjmawé. Učegj se i tito wěcem tēm ney potřebněgšjm. Základnj kámen wšeho wyučowánj a wychowáwánj gest přjroda a mrawnost, ona tuto napomáhagjcej, tato onu odůstogňugjcej. Djtky we školce se nalezagjcej znagj z wěcj wůkol nás se nalezagjcejch tolik, co my i když studia humanitatis absolwugeme, a nos Deí gratia Rhetores gsme, newjme. Nebo nám se we školách perau do hlavy gazyky, a powěčné známosti aneb zhola ně, aneb gen leda-

bylo předkládaj. Přicházejme do Philosophie, pýšjme se, že sme Philosophi, a prwého stjnu z prawé Philosophie obyčegně nemjwáme.

Způsob páně Swobodůw u wynaučowánj dětátek těchto gest výborný a následowánj hodný. On nemá we swé škole ani prutů, ani karbáčů, ani čeho podobného, a předce djtky, gakowých tu weliké množstwj obogjho pohlawj se nalezá, poslouchaj, pozoruj, a ze dne na den wjce a wjce se wzdeláwaj. Schopnosti djtek způsobem p. Sw. wšecky se we školce zaneprázdnuj; což tak gest znamenité, že se i djtky hned z puků swých schopnostj poznáwaj. Zvláště pak přispjwá k tomu, že djtě gednotwárnosti nemilugjcej pozornost nezjtjra, ale ustawičně ducha upautaného má.

Byl sem gá asi dvě hodiny přjtomen wynaučowánj páně Swobodowu a nemohl se dosti napozorowati gehu snadnosti a lehkosti u wynaučowánj, mage při tom zabawenj spanilé.

Pan učitel učj s welikým rozmarem. Když učj slabikowati, wywolj chlapce anebo děwče k tabuli a klade na nj malé tabulečky, na nichž pjsmena naznačená gsau. Pořádkem kladenj těch pjsmen i djtě powolané ge gmenuge, ostatnj djtky za njm pak opětuj. Na to se zawolá giné a tak se gde dále. Kdyžby giž gedna wěc djtky omrzeti měla, přikročj pan učitel k giné. Rátánj gest pro ně welice přjgemná zábawa. Učegj se prwnjm základům počtowánj s kuličkami, při čemž rátagjce ručičkami sobě potleskaj. Gestli některé dětátko nepozorliwé gest a pan učitel to widj, rozprávj o nepozorném a neposlušném chlapci aneb děwčátku nĕgakau powjdku Načež se taže swých malých posluchačů, zdali to hezky gest nepozorným a neposlušným býti? Načež když wšecky odpowjdaj nikoli, zpjwá še mrawnau prawdu obsahugjcej propowěd. Pan učitel s hauslemi následuge zpěwu gegjho. Djtě se tjmo

wzdělá a pokará. Wšem pak dítčám ugde čas mjlo-poučně. Po těchto wynaučowánjch se gde wen, do zahrádky a. t. d., kde se mysl děcká upozornuge na věci, wůkol nichž začasté chodjme, neznagjce předce tu gegich platnost, tu ginau wzácnost, které bychom ne nečasto při známosti k swému i giných dobrému použití mohli.

Tak se dítky we školce, dřjwe než do sed-mého roku wstaupili, psáti naučili, — poučili wě-cem mnohým, o kterých při dosawádnjm našem wynaučowánj my teprw w pozdnějšjch létech, ba i tenkrátě gen powrchně něco slýcháme. Tu gest konec školkové periody.

Učence takowéto přigme Budeč. Budeč se gmenowala škola, kterau prý gešte Krok byl zalo-žil, a we kteréž se geho dcery vysoko byly wzdě-laly. Budeč ten, byl tedy starým Čechům prame-nem wšelikých uměnj a známostj. Památka geho má býti wzkrjšená školau tauto, nowějšjm požadkům časů zadost činiti magjcj, gako oněm činil zadost Budeč. Budeč tedy přigme učence ze školky. Při domě gest utěšená zahrada, opatřená wěcmi ke wšestrannému se obeznámenj s přjrodau slaužicjmi. Tu nalezne giž učenec ze školky přišlý wyššj a rozsáhlegšj wýhled do přirozenstwa, uměnj a wěd! Nalezne tu pole široké, kde chemické, physické, botanické, zoologické, psychologické, linguistické, lékarské, libomudrecké, krásowědecké a t. d. zná-mosti okusj. Běh školy této gest rozdělen podlé powahy wěku na tři wěky, z nichž gednə we druhé se zakládá a wšecy celek působěgj. K tomu cjlj gsau giž mnohé spisy wydány giné pod rukama se nacházegj. Časem přistaupj i nĕgakowá obrazárna (Bilder-Gallerie), přehlednj tabule srownawagjcj a sgedinugjcj kreslenj geologická, zoologická, bo-tanická, křištalographická a t. d., dále, krásowě-decké a starožitnostj tabule pro wzdělanj wksu

uměleckého, obrazy a kreslenj předmětů promyslných (industrialných) zahrnujících w sobě weškerý obor toho, co se posud w technologii zgewilo.

Učenec ale Budečský nebude k žiwotu připrawován mezi čtyrmi zděmi, poznáwage za pedantským stolem mumie žiwota! On uče se, sám wzdláwati musj to, co se učiti bude! A proto excursie geologické, mineralogické, botanické, zoologické, a t. d. bude sám činiti a zkaušky wykonáwati. Naučj se tu všemu k žiwotu wykonnému, Učenec Budečský bude znáti kupowati i prodáwati, pracowati i poraučeti, sám se učiti i giné wynaučowati. A takto připrawj ginocha Budeč do toho času a wěku, když on bude mjtj woliti staw a auřad hudaucj žiwota swého.

Což bylo u nás posud přjčinau, že ne nečasto halezáme professory, gimž by slušelo kregčjry a kawárnjky, nebo kregčjře, z nichž by byli mohli wybornj učitelé býti? Což bylo přjčinau posud u nás, že negeden welewtip (Talent) usychá na pluhů nebo w bájích podzemských? Nic giného, než to, že se způsobnosti děcké něwzbuzowaly ústawy dobře zřjzenými z gedné, a marnomyslnost rodičů nebo pěstaunů z druhé strany. Mnohý rodič by ze swého syna dobrého a towaryšství lidskému prospěšného masáře anebo šewce wychowal, ale pro šwau marnomyslnost geg dáwa i při gehu neschopnosti do akademij, odkud potom přirozeným způsobem přicházj hodný darebák! O by se ta prawda gednauce ze všad uwážila, že nezáležj prawá cena žiwota w zastáwánj toho neb onnoho auřadu ale w plněnj powinnostj swých lidských a podrobných Budeč tomu wyhowj. Nebo učenec spatřj dřiwe swěta a žiwota různě formy, shledně dalekau pauť — a silám swým přimeřený staw sobě wywolj, by w něm dokonalým býti mohl.

Aby však neřekl někdo, že toto gsau nemožné věci, připomenuti musjm, že w této teprw nedáwno zřízené škole sem nalezl chlapce a ginochy, na nichž páně Amerlingowa wida zrage a k dokonalosti přicházej. Chlapci 8 — 10-letj tu se nalezagjcj mrowali, okopáwali, poléwali, ptáky wycpáwali, kreslili, hmyzy poznáwali, skameněliny, byliny a t. d. gmenowali — čjtajce w nich věčného božstwj zákony wznešené.

Nalezl sem w Budči naše kragany slowenské Clemense a Bělopotočkého z Liptowa. Mladjci tito neměli wychowánj wědeckého; a však předce přišedše k pánu Amerlingowi, ač mladý ginoši, tak dalece giž dowedli uměnj swé, že ge obdiwugj mnozj. Prwnj maluge utěšeně a pronikawé, znage se výborně i k věcem historickým, dušeslovným, přírodnjckým! Druhý kreslj znamenitě, čehož důkazy na gewo dal w Atlase, k Pytwé páně Staňkowě připogeném. Welikau sem cjtíl radost w hlubinách duše swé, spatře, kterak se upřjmný Slowák, wědochtiwý syn kmenu našeho podtatranského přichyluge bratrsky ku bratru swému Čechowi, u něhož nalezá pokrm pro welikého ducha swého! Plesal pak geště wjce duch můg, spatřuge, gak nám pomáhagj k výšinám bratrj powltawštj! Gen dále — kragané naši! Prowážegž Wás cestami uměnj zápal wážený z nepřebnaného pramene děgin a charakterů domácjch slawenských.

O školce a Budeči bych mohl mnoho psáti; ale dokonalé nakreslenj gest giž w příkladu. To každý uzná, že Budeč gest škola žiwota takowá, gako gi nyněgšj časowé wůbéc, obzwláště ale národ náš, mage weliké swé určenj dostihnauti, požaduge. K želánj toliko gest, abychom wjce Amerlingů s podobnými Budeči počtali, uspjšenj a umnoženj

gich bylo by uspěšenjm zralosti widy našj lidospasné.

Takto sobě razj cestu duch slawský ku výši sláwy a blaženosti. A proto považugjce námjtky našich nepřátel uherských Maďarů proti nám, diwiti se musjme té bezpříkladné bezočiwosti a nestydatosti, kterau nám na cti a gméně utrhať! Nebo se to nigak nesrownáwá s naměřenjm našimi, se zřegmými taby a skutky námi dokazowanými. Wzdělanostj mrawnj, intelligentnj a krásowědnau chceme wyšwihnauti národ náš w pořadj wzdělaných národů. Spjše Maďari progewugj mysl otrockau zotročugjce nás, tyranskau šlapagjce po dráhém dědictwj po otcjch zděděném, než my chránjce toliko práwa národnj w řeči nepoškwrněné zachowáwati se magjcj. Nebo ať djm s Kollárem:

Nechť ruky, nechť by gazyk w okowy swé wázal otrocké,
Gedno to, neb nezná šetřiti práwa giných!

Tolik o Budeči a působenjh Amerlingowych.

Praha mně byla náramně okauzlila! Nebo potom, gakž sem byl dobrotiwostj na slowo wzatého našeho pana vlastence a literatora J. B. Malého po památných mjstech Prahy a okolj gegjho prowen, panem Amerlingem, Staňkem a g. po kabinetjh a sbjrkách rozličných pamětnostj, gako we chrámě sw. Wjta, w Nosticowském paláci, na Hradčanech a t. d. sprowázen, potom prawjm se snowé mogi, gakowé zahrjwali duši mau, o Praze s welikým citem mysljcj, ogařili a oswjtili, tak že nikdy wěčné toto Sláwy město z myslj mogj newyhasne. Do Prahy bychom měli aspoň gedenkrát za žiwota našeho každý cestowati, abychom pookrátj na památkách skwělé minulosti nabyli posjly k herkulským pracem žiwota našeho.

Uchwácen praudem myšlének a citů žil sem tu tušjm neyšťastněšj chwjlě žiwota mého. W ka-

wárně vlastenské pana Smillera sem se seznámil s mnoha mladými spisovateli českými, s nimiž sem také po tyto dny obcowal a od nich přátelsky a bratrsky jako Slowan přigat byl. Seznal sem již dříve dle spisů známé nyní osobně pány: Tomjčka, Týla, Malého, Hagnise, Erbena, Pünera, Filipka, Pichla, Frantu, Sabjnského, Kašku, Podlipského a jiné mnohé, gegichž přátelstwji mi bude nedotklým rukogmjn gegich národowectwj.

Nynj následuge: W ý l e t z P r a h y, který již we Kwětech otištěn gest. Tuto pročez gen pro celistwost cestopisu obsah z něho kladu, slibuge o K a r l o w u T e y n ě, hradu to památném, někde w našich slowenských časopisjch budaucně pro lepšj seznámenj nás s dějinami hradů českých obšjrněgi pogednati.

Dne 2. srpna sem tedy we společenstwji několika mladých literatů šel do Zbraslawi, abychom se odtud i s panem Kaškau odebrali do sw. I w a n a, na K a r l ů w T e y n a t. d. Pan Kaška nás uhostil znamenitě. Druhého dne sme přeplawili přes Beraunku a šli do sw. Iwana. Iwan ge wesnice we skalnatém audolj wtěsnaná, gsauc pamětná geskynj hlubokau we skále se nalezagjcj, kterau prý gistý Iwan, knjže horwátské w 9-tém stoletj po Kr. obýwal, weda tu w tomto brůzno-romantickém audolj žiwot od swěta vzdálený paustewnický. Gest tu zámek, djlina na předenj bawlny a t. d.

Po obědě sme šli ke K a r l o w u T e y n u. Z dálky asi čtvrt hodinowé se nám ukázal náramný, mezi pustými lesy a horami na příkré a strmé skále močně založený Týn. Ohromná věže, která z prostředu, co ze srdce wyrostá, pozdrawj neydrjw pautnjka. Gest hrad tento založen léta 1348 Karlem IV-tým, otcem wěrným kořene českého, mage býti schranau komorau pro státnj a králow-

ské listiny, klénoty a pamětnosti. A to po dlouhé časy i byl. Nynj sice w půwodnj se sjle a zachowalosti zdržuge, předce ale ze všeho swého důstogenstwj zwlečen, upomjná vlastence na smutné okolnosti. Prokrjžili sme komnaty geho — a unawěni do hostince pode njm se nalézagjcjho k dobrému noclehu a chutné wečeři pospjšili.

Následugjcjho dne ráno okolo Karljka, býwalého hradu manželky Karlowy sme se brali ku Praze. Na cestě nám byly Chuchle, lázně a zahrady Pražany nawštěwowané. Tu sme našli mnoho mladých spisowatelů a umělců a pohoworiwše spolu nagali sme lodaického ginocha a pak wlnami wolné Wltawy plynuli ku Praze. Pjsně kauzelné, mezi nimiž byly: „Za dnů mladosti kdo radostné modlám eizjm se nekořjš a t. d. Kde domow můg a t. d.“ se rozléhali z ločky našj kolébawé utěšenau kraginau powltawskau. Ootlisme se pode skálau Wyšehradskau. Tu se Wltawa wařj, wjry se točegj a hněwiwé wlny bigj o skálu; ale ločka vlastenců nesaujc plyne přjmo k bezpečnému přjstawu!

Ginoch doweslowal; wzal odměnu přjgemnau a se modrými wlnami, we wzdech tagemného wečeři zmizel! Utěšenj wýgewowé dobře se měgte! Páni vlastencowé — na shledanau! —

W kolu mladého spisowatelstwa byl sem i gá; nebo sme se byli umluwuli, že se geště na posledy rozweseljme. Na zegtrj sem giž odcházal. Nebyloť mi ljto stráwiti u rozhoworu wnadném a upřjmném poslednj chwjle moge w Praze. Rozlaučili sme se. Dobrau noc — šťastné se probuzenj ke dni weseljšmu! S Bohem!

Geště Praha spala, gsauo okauzlená rannjmi snjčky, když gá, odprowázen panem Amerlingem, náspy a bradbami pražskými se ubjral. Rukau w ruce sme šli, ale duše kamsi na různu byly zalořely.

„Ars longa, vita brevis“ vzdychl posléze p. Am. upamatuje mne na činů walných newyhnutelnost. Odestřelyt se duši geho weliké powinnosti národnj. Cjtjmť i gá tžji powolánj našeho: ale proto práwě blaze mi. Seč sjly naše a mé budau, wykonáme, abychom neuwalili na hroby swé kletbu stoletj budaucjch. Ay — giž i Amerling se wracj! S Bohem weliký duchu! Rážně k djlu oswěty všeslawenské!!

Šel sem z Prahy do Králowé Hradce. W Sadské sem nocował a nic zwláštnjho neznamenal, leč co wůbec známo. I spěl sem tedy k Poděbradům. Tu sem se na břehu Labe už poněkud horkem skljený s pautnickau holj a weršem zástawil:

Gak se rjtj, hučj, wálj

Hltné Labe wjrowé,

Gak swědomj když pokalj

Hrůznj, hrěšnj činowé!

A s tjm sem wstaupil na most. Zdálo se mi, že se mostenice pode mnau třesau a wjry Labe mne pohltiti chtěgj. Na prostřed mostu zastawiw se přjsným okem sem hledel do hněwiwých wln, mjchage otázky obrazotworné we hluky diwoké:

Tys to řeko, tys to byla

Genža' na březjch swých spatřila

Berlu Sama českého?

A Labe gen hučj dále

Wlny dman se neustále,

Neslyšj hlasu mého!

Tys to řeko wjdávala,

Gak wjtěztwj slawjwala,

Požehnaná Čechů wlast?

A na Labi loď se hupá;
 Wlna hanbau hlasoskaupá —
 Cjtj hrůzných časů strast!
 Tys to gešťě Labe walné?
 Rci proč gsau twé wlny kalné?
 Co tě rmautj, boljwá?
 „Labe gsem, a nepteg se wjc,
 Nebo žalů we mně tisjc —
 Wzpomjnánj budjwá!“

Pohled na Poděbradský starý, nade Labem rozložený hrad wzbudil w mysli mé welebný obraz Giřjho z Poděbrad, genž pocházege z rytjřského statného rodu a wychowán byw w diwokém hluku domácjch nepokogů, welikým duchem hrdinstým, politickým, wědeckým a náboženským, odhodlanostj a ráznostj swau vysoko wyletěl nad baurné swé stoletj! A zasednul na trůn králowský. Gméno tohoto welikého Poděbrada postavila historie mocně u výšku prwe slunečnj welikosti vlasteneckých panownjků swěta! A s nj geg nestrhne ani chudá powjdkáře maďarského Jožiky Múza *) ani zášť tmu milugjcjch obscurantů!!

Poobědowaw w Poděbradech sedl sem na dostawnjk a gel do Hradce. Cesty gsau tady na pospol rovné, vysoké, silné, prawé silnice. Od Poděbrad hledjcj spatřuge, gak se na neyzazšjm konci řadem u cesty posázeného stromowj wypjná Chlumecký welikolepý hrad. Kragina tato gest rozkošná hornatá, rybnyky owlažená, řčkami protékaná. — Giž z daleka nám kynula Králowé-Hradecká „Bjlá wěže“; za nedlauhau chwjli sme byli we Hradci.

Druhého dne sem sobě umjnil ponawštěwovati zdegšjch p. p. vlastenců. Šel sem neydrjw do

*) Wiz maďarský roman: Csehek Magyar Országban.

knihoskladu páně Pospjšilowa a wljdně přjwětiwým p. Hulakowským do prwého poschodj, do lůnu rodiny upřjmně Pospjšilowské sprowoděn byl. Utěšený wýgew!

Práwě snjđánj bylo. Tam byl Jaroslaw, tu Bohuslaw, na druhé straně stolu panj Pospjšilowa, při njž wtipný a štěbetawý Wašek rozprávěl, a hned w to přikwětla spanilá růže domu Marie, známá ze Kwětů naše básnjrka. Mne takowáto obgewenj překwapugj. Na štěstj mne pan Jaroslaw Pospjšil zaslaužilý redaktor Kwětů z mých rozpaků wytrhnul padna mi w náručj, giž co známému z Prahy. Za chwjli sme se obeznali — wšickni.

A gá byl w domě pana Pospjšila hlubokým kořenem zakotwen. Musel sem rozprávěti o našem národnjm žiwotu w Uhřjch. Zanjmalyť srdce česká důležitosti slowenské; gako zanjmagj bratry a sestry důležitosti bratrské a sesterské. Wšak to gest to utěšené zgewenj časů našich, že gedem saucit nás mocně k sobě wjže bljzké, i daleké, i nejdálšj.

Nawštjwiliť sme pana professora Chmela, čestně známého spisowatele, zwlášť překládatelo klasického Latinjků klasických. Geho weliká známost a duch wzdělaný probleskuge w horliwé gehu a plynne řeči. Saukromně i weřegně šřj p. Chmela národnost slawskau, a zwlášť mládeži wštěpuge lásku ku vlasti, králi i národu.

Škoda že sem nemohl p Klicperu našeho slawného belletristu pro nepřjtomnost gehu we Hradci nawštjwiti.

Při domě p. Pospjšilowě gest utěšená, pěkná zahradečka, gako malý rágeček. Gsau tu giřjny, růže a giné rozmanité djtky Flóry. Na spodu nawřšjm se tahaucj zahrádky gest pěkná besjdka, olaubená réwjm a košatým stromowjm. Za gednoho utěšeného, wečera mého zde pobytj se tu wyrażela

gedna malá společnost. Slečinka Marie při kytáře zpívala české krakowiacky a pjsně vlastenské. Gak „liblezně plynau ty zpěwy z ust Slawenky me-
dohlasé“; toto sem měl na mysli, ale řjci sem se ostýchal. Nebo znám powahu ráznau Slawenky; nerádat ona slyšj, co se giným tak ljbj a na čem giné tolik zakládaj — pochlebowánj. Zpěw se proměnil w řečněj, toto we weliká vlastenská rozgjmánj. Slečinka Marie gest oswjcená dcera Sláwy, plamennau dušj pogjmá wšecky widy, anyž se wznášegj obyčegně gen we wyši wzdelanců a spisowatelů. Řeč čistá česká plyne gj ze rtů, což po Čechách welmi po řjdku se nalezá, tak že mjsty i gináče horliwé wlastenky české nemohau se z tohoto wjru przněj české libozwučné řeči němčinau wyswoboditi. Po spanilé zábawě šlo se k wečeři!

Pan Pospjšil nebyl doma; gehož bych byl rád poznal. A toto bylo také přjčinau, že sem byl přjgemně přimušen po delšj čas se we Hradci přidržeti. Chwile tu gen plynuly. Ohlédalt sem okolj toto, chodiw s p. J. Posp. po kwětaucjm pobřežj Labe a Orlice. Myslj wraucj sme prošli weskrže staw náš, literarný i společenský i domácj. Nade wšeličjm sobě posteskli, ze wšeličeho se radowali. Ohlédalt sem potom i onu pamatnau tu we chrámě se nalezagjcj starowěkau rorátnj knihu, malbami pěknými, o uměnj tomto giž w dáwnjch časjch w Čechách skwětlem swědčejmi ozdobenau.

Tu sem prohlédal weliký knihosklad, tu tiskárnu p. Pospjšilowa, tu se we společenstwj wjce slečen a ginochů za Labem we weliké zabradě p. Pospjšilowé wyrážel. Trog-kolesowý wozjk, na němž sme se wozili, mi newypadne z mysli, nebo byl půwodem pěkné zábawy a gedenkráté i zpanilého a newinného překotěnj. Gá řjdil wozjk, a mezi růže překotil slečnu gednu, která sobě rovně ten

překot prý zapamatowala. Takto narážj we swém dopisu na mně, na tu případnost pan Jaroslaw Pospjšil připomjnage žertowně: „Mogí domácj Wás zpomjnagj — a což má sestřenice, ta sobě také giž negednau w pamět uwodila, gak ste gi z kočárku w trnj kwětinowé powalil a t. d. Až přigdu k Wám musjm to některé Slowence oplatit a t. d.“

Obychom se toho dočekali pane Jaroslawe čjm spjšše. Ale to gaksi pozdě gde!

Dne 11-ho srpna došel z Prahy p. Pospjšil. Bylot my tedy práno poznati vlastence českého velikých zásluh. Ušlechtilá vysoká postawa, upřjmná duše swjtjcj ze twářj, wljdnost a přjwětiwost, toto wše sem w prwnjm pohledu znamenal, co hlawnj známky charakteru geho. O zásluhách geho mluwiti byloby tu zbytečné, anť i u nás na Slowensku gméno geho powěstné čestně známo gest.

Až teprw dne 13. srpna sem se laučil s wybournau rodinau p. Pospjšilowau; nebo upřjmnost a pohostinnost prawo-slawská znala mne upautati kauzliwě k sobě. Poznal sem gá we Hradci zwláštňj tahy rázu čistého českého. Žiwot společenský gest tu neljčený, rázný, staro-český, tak hodně slawský. A to mně těšilo náramně. Přede wšjm ale dům Pospjšilůw gest prawý odtisk ráznosti této prawo-slawské; w něm gest žiwel slowanský weskrze domácj. S takowýmto domem, genž mně neznámého tak po hostinsku přigal sem se měl laučiti. A gazyk dlužné služby nekonal; srdce toliko cjtilo bol rozchodu.

Co sem cjtíl, ojtíl sem hluboce. Slabý toho stjn, sem wygewil we psanj, gakowé sem do Hradce z Týniště byl poslal, z něhož tu některé myšlénky a city sdělugem: „An sem byl u Wás pohostinu, nezdálo se mi ginák, než gako bych byl přečarowán do oněch časů, w nichž domácnost předků našich nepokalená cizotami, we ctnostech swých

tráwila utěšené doby žiwota wezdegǎjho. Ta prostosrdečnost, ta čistota sladkých a pronikawých zwuků řeči mateřské, ta gemně a národně znějcej gména slawská, ono ustawičné zaměstknánj, ten běh celé domácnosti we swém walném a wšak nezbaureném, hluchém a wšak nezkaleném, vysokém a předce prozračito křištalowém běhu a náwalu, toto wšecko působilo tak mocně na mé srdce, že sem nigakž radost mau a city bolestné při laučenj wygewiti nemohl, aniž pak nynj dosti slow mám k tomu. Gen w té čisté taužbě se aspoň poněkud city mé zrcadlegj, že pře i, aby žiwot ten, genž se mi u Wás tak skwěle a zřetelně slowansky wygewil, brzi we všech rodinách welikého Slawstwa se okázal a t. d.“!

Daleko za Hradec mně odprowázeli pan Pospjšil otec a synowé geho. Přigaw pak rozličné dopisy přátelské šel sem k Týništi. W Třebechowicjch sem nawštíwil welebného pana Brandeyse, horliwého Čecha. Třebechowice gest městečko s 2000 obywateli českými. Na bljzku se nacházj powěstný wrch Óreb, na kterémž Husitowé swá sh omážděnj mjewali, a potom i Orebité gmenowáni byli. Pěknau nowellu sepsal p. Wocel „Poslednj Orebita“, která we Kwětech vyšla a hodná gest častého čtenj.

Mezi Třebechowicemi a Týništěm ležj pěkná, prostranná kragina Podbořj gmenowaná. Tuto sem se ubjral a powjdku Týlowu ze Wesny na r. 1839 „Rozina Ruthardowa“ dočitowal. We stjnu stowěkého dubu sem si odpočinul, a pro sebe něco o dotčené powjdcce napsal, což tu také podávám, podotkna něco, co sem při razenj působiwosti Pražan z přjčin nepoznamenal. Předě wšjm ale wyznávám, že nemám giného cje při tom, než obeznámiti lépe nás Slowáky s duchem a pracemi p. Týlowými. Nehledegž tedy w tomto pro obmezenost mjsta žádný rozborné kritiky.

Pan Týl gest nynj neynárodnějšj a proto také neyoblíbenějšj romano-pisec českoslowanský. Geho powjdky gsau weskrz české. Charaktery lječ různě a určité až na některé gednotliwé, n př. Boleslawský we „Swátcech na Wyšehradě.“ Látku wolj powždy národnj. W konwersačnjm tonu weliké snadnosti a obratnosti dosáhl, které důkazy skwělé podal w powjdcě „Ženich na liho.“ Dialog geho nenj dlouhý, gako býwá zjištných romano-pisců, ale gádrný a stručný. Děg ge stěsnaný, dobře swázaný, rozwinutj snadné, nowé, nercili zvláštnj. Týl gest daleký ode wšeho bizarristwj, pozůstawagječho we bromaděnj sobě odporných newjdanostj a podiwnostj, we sbluknuj se wýstřednostj (excentričnostj) a w katowském osob, bez potreby, mordowánj. Wida wládne geho djlamy powždy, a probleskuge wýgawy a situacemi tak gednotliwými, gako celým děgem. Proto čtenář nawyklý patřiti na roztržštěné lebky rytjrské, na ubjháňj do swěta, na bambitek třeskot, na hrůzné zasnaubenj, na zrady podzemnj, na cyclopy gednotoké a t. d. — nebude spokojen s Týlowým romano-pisectwjm. Gako dramatik má weliké zásluby o diwadlo české; w půwodnj dramatice nenj tak dramatický, gako wjce lyrický. Pro o zdá se mi, že „Čestmjr“ lépe se čte, než w prowozowánj poslauchá. Geho wšak přepracowánj cizjch děl, a překlady gsau zdařilé a přewyšugj půwodnj. Nalezenec, Jan Sachs a jiné toho doswědčugi. Zvláštnjho něgakowého welikého djla posud newydal; nebo mu toho nedowolowali časowé okolnosti. Na něm zagisté wězeli po dlouhý čas, od něho téměř samého záwisewše, časopisy české; na něm bylo wycistiti hmyz z české belletristiky wůbec; na něm ležela tjž nedokonalého, od něho pomoci čekagječho diwadla. We sbluknutj tomto welikých pracj — prostředkem těch zmatků kráčel až se

přepřacował k té vysokosti, na které se nynj nalezá. Pročež nynj giž čekáme od něho i něco takowého, co bude velikého ducha geho i rozsáhlosti tak, gako posud genialnostj — dostogno.

Co se dotýče „Rozíny Ruthardowy“, o té gest moge chatrné zdánj následné: Látka gest wolená z děgů Kutnohorských, právě když se hora w plném kwětu sláwy swé nacházela. Pěkný moment pro romanopisce. Děg gest weskrze proveden hbitě, motiwován náruživostj a čistau láskau ku swobodě a vlasti. Okrauhlost a důslednost positiwnostj, wýsost a wznešenost widinnostj, weliké odpory žiwlů proti postawených, a wyrownánj se wšeho w konečný poklid ustalého boge gsau různě tahy klasické této powjdky.

Co do gednotliwostj mysljm, že Bezděch gest nestwůra počtická, pauze wymyšlená we swětě zewněgšjm sauhlasu nenalezagjcj. I sám powjdatel prawj, že se k wjře nepodobno býti zdá, aby člowěk tak saustawně a chladně na wražďách dlel, puzen k tomu pomstau. Gá mysljm, že by básnjr měl i to w nákrese takowéhoto charakteru zachowati, co gest nezvratitelná prawda w dušeslowj, že i ten neyzawrženěgšj lotr, nikdy nenj zauplná dábel, a i w geho prsau swjij a aspoň někdy probleskuje ono swětlo wěčného božstwij, které geg na něco lepšjho upomjná. Bezděcha neznáme, až se naposledy zgewj co černý đas a w rozwalinách swého štěstj zatracenj w náručj upadá. Pomsta uchwátj i neymocněgšjho ducha; ale když ochladla duše rozbaurená a stišily se wlny w prsau člowěka, lituge činů kwapných. Wjtků charakter gest určitý. Zdá se mi ale, že poněwadž on s milenkau swau pohýbowánj dodávali značné powjdce, i swatba gegich co wjtězstwij Wjtkowo w samu mašinerii wpletena býti mohla. Než proti tomu také mysljm, že by se tjm sjla sceniky, prudce na

Rozinu rekyni románů upřená a k wystawenju gj zřetelně přispjwagjcj byla wywážila. A proto prawě že tak gest, dobře gest. Bog žiwota rozbaureně, sebe a bytost swau w giných hledagjcj Roziny Rutbardowé gest výborně nercili klasicky různými osudy ukončen.

Kat Bořita we swém způsobu gest obraz dokonaly. Kde si pane básnjku wážil těch žiwotných obrazů? těch skutečných tahů různých žiwota položenj!!

Gak se doslýcháme dostal p. půwodce we znak lásky a uznalosti práwo měštanské od města Kutné Hory, za zdárné toto přeloženj potomstwa do blesku stáwy minulé pradědů hrdinských! We stjnu lip vlastenských rád se probjrá potomek w činech otců, rád nechává před okem duše své wystupowati z dalekých obzorů zašlosti děge a obrazy weliké.

Takto napsaw do dennjka we stjnu košatého dubu — wstal sem a do Týniště pospjchal.

Týniště gest dobře obsazeno; nebo tu horliwý a oswjcený vlastimil pan Jos. Pelikán, syndykus, města horliwě působj na zmáhánj se oswěty národnj. Městečko toto gest starodáwné, o půwodu geho sem se ničeho dowěděti nemohl. Giž roku 1361 mělo Mutinau a Sezemau z Dobrušky nadaný chrám páně. W tábořských wognách okolo 1436 mělo kališnického duchownjho zprávce. Syn Welikého Giřjho z Poděbrad, Bedřich z Kunštatu, obdarowal Týniště okolo leta 1480 nowými wysadami (priwilegiemi), které ge ku boku ostatnjm městům českým postavily. Po trogjm záhubiwém wyhořenju ke konci 30 tileté wálky náramně zchudlo a na tolik oškodowáno gest, že statky své wrchnosti zadati přinuceno bylo, by tak aspoň swobodu a práwomocenstwju uhágilo. Z bratrských časů zachowaná zde křestitelnice od roku

1563 s nápisem: Tato křestitelnice iest udělana ke cti a chwałe božj atěm kdož by se z nj rodili znova k žiwetu wěč-nému. Týniště nad Orlicj MDLXIII. I zde se nalezagj rorátnj zpěwy.

Duch nowěgšj časů neminul Týniště, nalezáme zde ústawy pro chudé řemeslnjky, z gegichž fondů auroky býwagj půgčowány chudobným aneb ginak padagjcjm řemeslnjkům podlé stawu buď za malé, buď za žádné auroky. Nalezá se tu také školská knihowna pogištěná Maticj českau a dědictwjm sw. Jana. Nacházj se tu také obecna štěpnice, z gegjžto užitků se zakupuğj české knihy, nimiž se odměnuge pilnost djetěk. Časopisy se čtau wšecky, technologický a hospodářský časopis odebjragj cchy z powinnosti.

Pan Pelikán přednášj we škole djetkám děgepis český, připoguge i hostorii mjetnj Týniště. Toto poslednj má weliký wplyw na djetky a mládež; nebo widj to kolbiště, na němž otcowé pikami se s nepřjtelem potýkali. Děgepis nám znáti dlužno. Nebo máli se člověk důstognostj we swětě skwjti, tedy třeba mu na neywýš znáti, w čem pochybili, w čem wynikli otcowé geho, aby se prwnjho wystřjhati, druhého následowati naučil.

U welebného pana faráře zdegšjho sem se znal mnohé pány řádu duchownjho tu se prawě pro năwštěwu bawiwšj. Mluweno bylo o wzăgemnosti našj literárnj mezi Čechy, Morawau, Slézskem a Slowenskem.

U p. Pelikána mne čekal z pamětnjka ljetek, do něhož sem měl pro slečinku Marii něco napsati. Pomněnky tedy moge z těchto polabských a porličjch kragů sem zaznamenal takto:

Geště w mysli mé se mjhá,

Walné Labe, Orlice,

W glichž zrcadle čarokrásném
Shledl sem dvě dennice,
Krásnějšj gsau než dennice,
Rdj se zářj widinnau,
W blesku krásy zrcadliwém
Gewj obé zbožnost swau.
W prwnj skwěge se naděge
Wlasti Čechů ztrýzněné:
Gest to národnosti hwězda
Swjtje w krage zatměné,
Hwězdu zřel sem ginau w ladné
Tiché řeky hladině,
A ta záře we vlastenské
Nemá zhasnaut mysli mé!
Hwězda ne, to byla děwa
Cjtjej w swém srdci žal,
Nade vlastj w stjnu spjčj,
K njž cit lásky w nj se žňal!
Hwězda prwnj se mnau létá
Legje w srdce naděge,
Hwězda druhá, angel krásný
Se mnau dále nespěge!
S Bohem šumotná Orlice,
Klokotem se Labe wiň:
A po břehách rágských wůnj
Štřežtež obau dennic stjn!

U pana faráře sme se wečer wyráželi. Tu gest složená knihowna, gegimž štědrým podporowatelem gest pan farář. Neklamet mne pak naděge, pakli se domýšljm, že i na budaucnost ba ani při posledných dobách žiwota swého dobrých skutků plného na ni nezapomene! —

O všeličem sem tak a tak a ginak na cestě své a pak i w přjtomném cestopisu giž promluwil a mysl swau progewil. O básnictwj tušjm národnjm Čechů sem toliko mlčel. Budiž dopráno tedy několik pjsnjm prosto-národným českým tuto mjstečko. Pozorugiť totiž rozdjł mezi pjsněmi lidu našeho a lidu českého, který nenj nepatrný, ba we srownánj obau drastický se progewuge. W erotickýck pjsněch Slowáka opěwá se wěrnost k milence nebo k milencowi až ku hrobu, ba trwá geště i za hrobem, ku př.:

Umřeš ty, umřem gá,
Umřeme oha dwa;
Dáme sa mi pochowati !:
Do gednoho hroba.

Dáme si napjsat
Na černan tabličku:
Tuto ležá dwe dušičky !:
O gednom ardečku a t. d.

Mezitjm zpjwá český lid, gak sem zwlášťe w kragině wůkolnj Týniště, Podbořj zwané pozorowal giným duchem; ku př.:

1.

Okolo Týniště
Orlice teče;
Wzkázal mi můg miley
Že giž mně nechce.

Když nechce, nech néchce,
Wšak sem gá ráda,
Wždyť sem ho gá nikdá
Nemilowala.

2.

Nad našjm Týništěm
Holubinka vzdychá,
Toho si se nenadala
Že tě miley nechá!
Nechť nechá nebo ne,
Gá pro něg nezkážu,
Takových mládenců
Za podwazky wážu.
Newážu, newážu,
Ale wázat budu,
To gá ti můg miley
Na wzdor dělat budu.
Gestli gá tě můg miley
Předce nedostanu,
Wylezu na skálu
A zas slezu dolu.

3.

Gá se ti můg miley hezky chowám,
Cos' mi dal prstenek už co nemám.
Když sem si w potoce ruky myla,
Tam sem ho do wody upustila.
Gen ty se slunečko, gen ty se toč,
Hněwá se můg miley gá newjm proč.
Zatoč se slunečko přes ty lesy,
Že mně guž můg miley wjc netěšj.

Sezná každý w pjsněch těchto welikau lehkost
a snadnost z gedné, a ráz weselo hopkugcj a roz-
marný, mezitim co se w pjsněch našich slowenských
melancholie a zádumčiwost rozléwá. Myslil bych

skoro, že příčina tohoto rozdílu gest w položení obau těchto kmenů k hledání. Český lid ge wjce ciwilizovaný a tudíž od té idylličnosti prostowěrné, od toho přesvědčení, že prwnj lásky kwět gest ge-
diné prawě blažený, vzdálen! Kdežto Slowák wjce w sebe uzavřený, prostý, idyllický wede život. Že pak Slowák i we weselých pjsnjch gewj gako-
wausi těžkomyslnost, gest snad k odwozenj od-
tud, že bydlj w kragině s Maďarem, který „sirva tancol“ to gest plačno tancuge, se Židem, který wždy nad chudobau nařjká, a geg ssage, — a gest častokráte upomjnán na bjdu swau.

Připogugi tu geště básničku následugcj:

Smutky nad skutky.

Tamo nad Podbořjm
Hvězda se třepetá,
Třepetá se dáwno
Mnohá, mnohá léta.
Podboř se zelená,
Nikdy však nezkwětá,
An ta hvězda nad nj
Smutně se třepetá.

I proč se as bělá
Na nebeské dáli,
Ona hvězda w mračně,
Nehřegje, nepálj?
Swjtila by wůkol,
W mračnách gest vysoko,
Hrála by a — opět —
Podboř gest hluboko.

Nikdy neproniknu
Tam ty chlumské lomy,
Ani stesk Orlice,
Ani rvaucj hromy?
Tuť i mé zde smutné
Marné gestič lkánj,
An hlubina výšce
Wyslyšet se bránj.

I když si všumotu
Wlnky wětřwj m hragj,
Slzy mé žalostné
K nim walně padagj!
Kéž Orlice šumná
Mocně ge nechwátj,
Na wýkup práw swatých
W perly ge obrátj!

Štěstj mé že wlasti
Duch můg slaužit může,
Lkám genom že trny
Nezkwjtagj w růže.
Wlasti! Kdybych štěstj
Z nebes wylkal tobě,
Wěř, že nikdy nelkal
Bych w trampotách sobě!

Topolina stogj
Na břehu Orlice,
Ztápj w praud tén drawý
Listj na tisjce!
Řeka listj zlaté
Sebau pryč unášj,

Wšak ale na zpátek
Štěstj nepřinášj.

Myšlénky tyto nesau ráz ducha nowěgšjho na sebe; gsaut beze wšj pochyby některým vzdělan-
cem vlastimilowným skládány. Kwjlil půwodce du-
mně nade některau přewrácenostj vlasti swé.

W Týništi gsau mnozj výbornj vlastencowé,
gako pan Wiljmek, Rozšlapil a ginj. Nu
giž přátelé milj, djka Wám za Waše mně w Tý-
ništi přigatj! S Bohem! We stjnu olšin a lip domá-
cjch wzpomjnegte sobě činů welikých praotců, a
we přátelském rozhworu wzpomeňte sobě na wa-
šeho přítele Milosława!

Šel sem do Častalowic. U pana Šnaidra sem
byl přigat wjdně a po hostinsku. Žel! Žel! Žel
staršj syn gehu s njmž sem se byl w Břetislawě a
Wjdni seznał, duše slowanská, drahá, upřjmná,
nemocj sklččen a na lůžko uwázán byl. Welertěnj
rodičowé gehu a mladšj bratr upřjmnostj a láskau
swau ke mně prokazowanau srdce mé sobě zawá-
zali. A odsud z této dalekosti wzpomjnage sobě
gich, k Častalowicům duchem zapolétám.

Zdegšj pan farář, horliwý vlastenec, pan To-
man mne uwjtal po slowansku. S njm sme se za-
wezli do Borohrádku. Kragina tady wůkol rozko-
šná a zanjmawá gest, gsanc protékaná prameny a
potoky a wykládána wonnými lukami a lesjky.

Dne 16. srpna sem šel z Častalowic, odpro-
wázen mladšj m synem p. Šnaidrowým, wraucjm,
upřjmným, horliwým ginochem. W Kostelci sem
se poznal s welebným panem Dařjkem, kaplanem
zdegšjm. Mladý muž tento hořj neklamnuu láskau
k národu. Sláwy Dcera gest gehu anjelem prů-
wodcem. Nenj předpogatý, gako mnozj i z wla-
stenců našich co do národnosti a vlastenectwa
česko-slowanského. Čistá duše! S Bohem!

W Pottstteině, až pokud mne p. Šnaider wyprowodil, sme chtěli poobědowat; ale z obědu celého mnoho nebylo. Šli sme na zbořeniny starého Pottsteina, genž se na strmém a wysokém wrchu nalézá. Odsud se otewjrá utěšená wyhljčka po okolité kragině. Na daleko k západu možno spatřowati pod nohama a před zraky swými se winaucj wesnice a městečka. Na rumjch mioulosti sem stál a myšlénky procházely srdce i mysl mau neyrozmanitějšj. Lze tu spatřiti, kterak se Sudety k morawské tahnau straně, a pobořjm swým západnjm gi spogugj s Krkonoši (Riesengebirg). Utěšené to podjwánj se na ty zákony wěčné přjrody stegnau platnostj se od wěků honosjcjmi. Gá sem tu čjtal tagnau wěštbu, která giž byla gednau we skutku, opětňho se totiž dokonalejšjho usrozuměnj vlastj našich přjrodau spogených, Čech, Morawy, Slezska, Slowenska! Gakowý to pěkný kus země — gedným hlaholem odušewněný!

Z Pottsteina sem giž samoten šel, rozlaučiw se s mým milým průwodčjm. W Brandeyse přenocowáno. Rosau zperleným gitrem, utěšenými ač wrchnatými kraginkami sem krácel k Slaupnici. Tu mne dwogjetihodný pan Molnár, rodilý Slowák z Uher, zdegšj reformatský kněz wděčně přigal, diwě se náramně, kterak sem se tu octnul. Pomluwiwše wespolek o mnohých wěcech — rozešli sme se.

W Litomyšli sem byl od pana Rettiga a geho panj na slowo wzaté našj spisowatelky wděčně přigat. Dnes, to gest dne 17. srpna wečer sme byli všickni z domu p. R. přjtomni produkujumě lecké taulawých břichomluwců a w opičáctwj zwedených Quasi-Klišnjků. Činili co mohli. Gá sobě neylépe zapamatowal gedem příklad pokroku w przněnj češtiny. Když se totiž břichomluwec usilowal podlé swé možnosti, a dosti zdařile opravdu

— z břicha mluvíti, wywołal pln nadšenosti, gender pán blizo mne stogjcy ke druhému: „Ich versichere Sie, ten člověk by mit Beifall mohl auftreten i na Wiener Theatri:“

Bravo! Rule Britannia! Vivat! Toté pokrok we vzdělanosti! Co? Že ne?! Gá mysljm!

W obydlj páně Rettigowém sem mnohé radosti zakusil. Geho panj gest oswjcená žena, dobrá hospodárka, horliwá Slowanka. Pan Rettig mne ukazowal mnohé swé pěkné spisy, půwodnj i přeložené. Na gedněch gest giž také cenzorské „imprimatur“. Gen bychom ge čjm spjše w počtu našj literatury počjtalj!

Dne 18. sem dal s Bohem Litomyšlj, městu to pěknému, nádhernému, ale welmi zněmčenému! Wděčným srdcem laučiw se z lůnu domácnosti páně Rettigowé, kde sem nalezl byl otewřených srdcj vlastenských!

Od Litomyšle bydlej giž na pořád Němci, kterj swým zláštnjm nářečjm, od giných rozdjlným mluwěj. Nosej krátké kazagky, někdy také dlaubé, nemotorné až na paty sahajcy kaputy, černé kožené kalhoty do bot, na hlavě vysoký černý klobauk; ženy nosej saukené sukně, okolo hrdla krézljky čili obögky. Twáře žen gsau okrauhlé, mužů obdlauhlé. Wesnicemi německými sem šel wždy, až sem se octnul na hranicjch.

Giž sem opět widěl Morawu. Morawa se přede mnau gako oko otewřela, tak že sem daleko widěl rozložená města a wesnice před okem mým smutně slzjcjm, an za mnau k západu se táhlá, pěkná, slawná Čechie rozwinowala. Laučil sem se s českau zemj! O wy postawy ušlechtilé, gež sobě tu má mysl natwořila, a wy wýgewy blažené, genž ste mne we swém lůnu kogili, o wy vlastenky a vlastencowé, genž ste mne w mých sladkých nadějch upewnily — všickni měgte se

blaze! A když se zardj na rozwalinách minulosti
krásnějšj dennice, když z hrobů tichých wystane
slunce blaženějšj, nech Wám i mně swjtj neuhasi-
telně!

VI.

Mor. Třebowá. — Hanáci. — Holomauo. — Šembera. —
Přerow. — Rusawa. — Wsetjn. — Nemoc. — Návrat.

W Morawské Třebowé sem sobě oddechl a se trochu poohlédal. Gest město wystawné; oby-watelé Němci a Slowáci. Gsau pěkné procházky w okolj, we wntřku zámek, welké náměstj, fa-briky a některé naučné ústawy. Žiwot skwostný přewládá nad poklidným, skrowným, domácjm, bla-ženým. Odsud sem se dal zawésti do Lošic. Prud-kým děštěm pronásledowán byw, a umokna i při dobrém deštowniku, chutně sem si usnul we zdeg-šjm wkusném a pořádném hostinci.

Ode dneška dne 19. srpna cesta má nabyla do-cela giného rázu, než dosawádnj. Nemage w ce-lém okolj známosti s vlastenci slawenskými, pustil sem se na pauť křížem městami a wesnicemi ha-náckými. O Hanácjch sem kromě toho byl rozličné powěsti slyšel: a protož taužil sem sám lid tento lépe poznati. Tedy něco o Hanácjch!

Hanáci pantali mau pozornost na sebe, gakož i gá gegich na mne. Lid tento obýwá rozlehlé ro-winy na břehách řek Morawy, Hany a t. d. a roztahugese až téměř ke Brnu. Má mnoho polj, luk, sadů, zahrad. Segj žito, opatrugj stromy owocné, wedau obšjrná hospodárstwj. Koně chowagj pěkné, tlusté. Bydlegj we wesnicjch a městečkách boha-tých, čistotných. Postawy gest prostřednj, swalo-wité, plácité, wáhawé, řeči zdlauhawé, pohledu hezwýrazného. Oblek geho gest kožešina w zimě w létě, čerwené kožené pod kolena gdaucj „plon-dre“ (kalhoty) od kolen punčochy do bot obuté, klobauk njzký se širokau střechau, která po kra-gjch na prst neb i šjře swinutá a pentlami dolů

wisjcmi ozdobená gest. Toto gest oděw powšednj. K okrasám Hanáků patřj opasek, zvláštnj kazagka, náprsnj se mnoha knofjky a konečně plášť s krátkým kolnjřem (ģolierem). Plášťe takowěto gsau gen z obyčegněho sukna, a wšak ozdoby, ġakowě obyčegně hedhāwem wyšjwané gsau, stogj někdy sto až do dwau set zlatých.

Wyšnořený takto Hanák sobě zwolna vykračuge a někdy prostřed Holomaucj ġda bochtu swau (koláč, tak asi welký ġako u nás baba, babička a t. d.) sobě chutnati dāwā. ġednoho pacholka hanáckěho sem spatřil nedaleko Litowěho, an sedě na koňi a ruky swěšené mage w ústech držel takowau bochtu nepustě aneb nechytě ġi, až se rozplynula mezi rty ġeho,

Mnoho ġak řjkāme swādy nemāġj Hanāci, gsau ale při tom dobrj a pohostinštj. Pakli ġeg neobrazj někdo, což se welice snadno šprýmem, aneb gen i úsměchem stāwā, da počestnost. Hned wšecko obdiwuge a ġe nesnadný we wyġādřenj se. Gest k tomu welice lehkowěrný; tak mġsty wěřj, že Luterān rohy má. O tomto sem se sice sām nepřeswědčil a toliko z podānj prawjm, relata re-fero.

Co se koli mluwj o tomto kmenu, ale prawda také nenj wšecko. Že sjly dušewnj ġeho dġjmagj, nenj diwu! Gsau toho dvě hlawnj přjčiny, ġedna se zakládā w hognosti ġeho dostatků tělesných, druhā aspoň posud se zakládala w žištosti a soběckých interesjch ġeho učitelů, znāġcjcjch slepotu pouzjtj. Že by schopnostj neměl, gest lež; má schopnosti snad, wzbudġli se, wznešeněġšj, než kdo ġiný. Ráz Hanāka gest twrdý, we zwyklosti mocně wkořeněný; mysljm tedy, že pakli by tento tah w ġeho charakteru přesaděn byl na půdu dokonaleġšj, wzdělanosti totiž ġeho mrawně i krásowědně, welikých a historických by byl rezultatů.

Nápog Hanáků neyoblíbenějšj gest piwo; kořalku, tento morový ged, nepigj, aspoň nikoli tak nestřjdmě gako na mnoha mjstech, bohužel, Slowáci. Swatby slawjwagj po několic dnů, při čemž gde hodně hluně „mit Šaus und Braus!“

Gak sem giž řekl gsau pohostinšj. Aspoň gá nocowaw po některé noci w saukromných domjch u hospodářů, toho gegjho pohostinstwj účastným se stal. Penjeze za wečeři a nocleh ode mně ani geden newzal. Katoljci gsau dobrj! Na pautě do Holomauce, čili vlastně za Holomauč hlučně choděgj, při čemž ne nemalé autraty a wýlohý mjwágj.

W nowějšjch časjch se chwalně národnosti ugali některé obce Hanácké, mezi nimiž přednj mjsto zaujmá obec Želakowicka. Kromě toho pak za působenjm všestranným vlasteneckých Morawanů probuzugj se mysli i na Haně, a lze se nám nadjti, že wynikne i náš Hanák z úzkého obzoru swých wid a známostj a na postati welebnějšj žiwot swůg založiw, ku swatým cjlům národnosti a lidskosti zároweň giným kmenům slowanským pospjchati bude.

K rozkwětu duchownjmu Morawy mnoho bude přispjwati i kathedra slowanská w Holomauci. Obzwláště pak, an gi obsedl slowůtný náš a přičinliwý vlastenec wysoceučený pan A l. W á c l a w Š e m b e r a. Směr zagistě welikého ducha p Šem. gest tentýž, který všech nás, wzdlánj národa našeho. Holomauč pak gsauč we prostřed Hany, bude zážiwné pablesky moci wysjlati po požehnané zemi statných Hanáků.

W Holomauci byla tenkrát kathedra uprázdněná, gak gá tudy cestowal. Město toto by welice snadně zkwětlo, kdyby pewnostj nebylo: nebo teče okolo řeka Morawa, gsau tu křjžné cesty z Čech, Rakaus a táhnau se do Slézka, Haliče, Polska,

Rus. Nynj gest mezi hradbami uzavřeno — a ne-
nese užitky, gakowé by nésti mohlo.

Z Holomauce sem opět Hanau se ubjral, až
sem došel Přerowa, poučen byw vždy hlauběgi
o tom, co sem giž psal. Přerow gest městečko, od
něhož gméno má přerowský krag. Sjdlo kragského
auřadu gest we Hranicjch (Weisskirchen). Ho-
spodštj gsau téměř na pospol poněmčeni.

Z Přerowa Želatowicemi, Čechy, Domážli-
cemi, Dřewoseticemi, Bystricj a t. d. kraginau
wždy wjce a wjce wrchowatau sem se bral k wý-
chodu, vždy wjce ke vlasti mé milé Uherské. Po-
časj mně giž nemile pronásledowati počalo, chla-
dné, mlhawé, aneb zase deštiwé časy i zdrawj
mému hrozili. W ligawci náramném sem došel ho-
rami a audoljm Rusawy. K zármutku ale swého
rozmnoženj, nenalezl sem Dwogjtihodného pána
faráře mého kragana p. Sloboda doma. Byltě uči-
nil wýlet do bljzkých sausednjch cjrkwj pro náu-
štěwu přátelskau.

Přenocowaw tu, šel sem druhého dne ráno wy-
prowázen kostelnjkem na Hošťalkowu, kde sem se
i s p. Slobodem segjtj měl. Gsau tu na pospol
weliké hory a wrchy, nimiž toliko známý bezpečně
progjtj může. Z boku se wynášel nad temena hor
powěstný Hostýn, o gehož hřebet polámali pyšné
krky koně Tatarské léta 1242, kdy Jaroslaw
Hvězdohorský diwoké hordy kobylek těchto lido-
žerných pomocj swých hrdinských Morawanů a
Slowáků do všech čtyr uhlů swěta wjtěžně roz-
prašil.

W Hošťalkowě sem se sešel s D. C. H. pánem
Slobodem. Geho působenj na okolnj tyto krage gest
značné a rázné. Sám gest muž oswjcený, hluboce
a důkladně učený; welikau láskau a oddanostj za-
mčen k národu. Přjrodozpytec a mathesi snažný
pětel a vzděláwatel, i básnjk lyrický! S Bohem!

W Hošťalkowě sem se sešel u pana školního učitele Pellára s mým spolu-žákem Wlastimilem Pel-lárem. Časy nepřijemné zůřily na pořád. Nagaw wůz odgel sem do Wsetjna. Na cestě však sem w Ratiboři nawštjwil D. C. H. pana Lániho, horli-wého Slowana. Spotěšenjm slyšel radostné zpráwy mnau o pokrocjch národnosti česko-slowenské do-nešené.

We Wsetjně muě wljdně a pohostinsku přigal D. C. H. pan Škultety ew. a. w. sl. B. kazatel. Na-wštjwil sem také býwalého učence ústawu Břeti-slawského D. C. H. pana Opočenského kalw. sl. ka-zatele. Horliwj Slowané gsau tu na pospol. Časo-pisy naše zwláštjnj držegj a w sauzwuku s časem gsau.

Pan Opočenský a pan Sloboda gsau nynj wěkem neymladšj kněžj w bratrstwj tomtó. Na nich upřeny gsau naděge mnoha wěrných dušj. A w skutku také w obau zragj krásná předsewzetj, utěšenj cjlowé. Rozlaučil sem se i se Wšetjnem.

Přes hory weliké, husté, strmé, vysoké po-spjchal sem k domowu.

Patrnoť z cestopisu tohoto, gestli ne důkladně, gisté aspoň poněkud, že západnj Morawa proni-knutá gest wjce národnostj slowanskau, než wý-chodnj. Ze však i tu i ginde tisjce a tisjce hlasů se budj! že prozřetelnost w tisjccjch a tisjccjch srd-cjch wzbuzuge orgány, nimiž se poprawdj žiwotnj sjla národu našeho! toto prawjm musj nás blahau naděgj kogiti, že giž se konečně bljžj poslednj lhůta znouwrozenj se našeho w žiwot důstoguégšj, slaw-něgšj!

Poblaudiw w horách čjrych morawských, wy-ložen gsa neustále mhle, dešti, wětru, zimě, teprw wečerem sem došel Lazů. U D. C. H. pána Kokeše, faráře Lážského sem oblehl a tři dni od-ležeti musil. Djky zláštjnj wzdáti musjm panně, še-

stře D. C. H. pana Kokeše, která gsauc u swobodného bratra mne opatrowala.

Odsud pak právě na samém sklonku prázdnin s mým někdy spolužákem L. P. do Břetislawy se dodal. Příležitost spěšná odprowodila nás právě whod do města onoho, z něhož sem přede dvěma měsíci bolesně se byl ubjral. Na cestě našj Poważjm wykonané nalezl sem rovněž mnoho mužů, genž hořj za národnost slowenskau.

W Břetislawě mne uwjtali srdečnj přátelé dopřawagjce se na vlasti západnj. Ay tedy přátelé a spoluwrstownjci mogi tu hle máte w krátkosti co žádáte!

I s Tebau se tedy laučjm Welectěné Obecnstwo, genž gsi nynj se mnau putowalo. Cestowánj moge, ač bylo někdy i nepřjgemnostmi propleteno, předce bylo pro mně zanjmawé. Zdali však rovněž při nedokonalostech swých i toto wyprawowánj mysl a srdce zaugalq, newjm. Rozsaudiž nad obogjm milý čtenáři a čtenárko wzáctná! a dobře, blaze se měg!!!

10531

